

ΕΡΓΟ

**REINFORCING PROTECTED AREAS CAPACITY THROUGH
AN INOVATIVE METHODOLOGY FOR SUSTAINABILITY**

Το Έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από
εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα

Interreg
Greece-Bulgaria
BIO2CARE
European Regional Development Fund



ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Οδηγός για Προσβάσιμες Διαδρομές στη Φύση

Κατευθυντήριες γραμμές σχεδίασης και σύστημα αξιολόγησης

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΗ ΦΥΣΗ

Εκδόθηκε από την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) στο πλαίσιο της Πράξης «Reinforcing protected areas capacity through an innovative methodology for sustainability», επίσης γνωστή με τη σύντομη ονομασία της «BIO2CARE», η οποία εντάσσεται στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «INTERREG V-A GREECE-BULGARIA 2014-2020» και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα.

Τη σχεδίαση και παραγωγή του περιεχομένου του Οδηγού ανέλαβε, κατόπιν διαγωνιστικής διαδικασίας, η εταιρία EUROPRAXIS μονοπρόσωπη ΙΚΕ.

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Κεντρικά Γραφεία: Ελ. Βενιζέλου 236,
163 41 Ηλιούπολη, Αθήνα

Τηλ.: +30 210 99 49 837

Email: esaea@otenet.gr

Ιστοσελίδα: www.esaea.gr

EUROPRAXIS μ.ΙΚΕ

Βέργας 4 (είσοδος) & Ελ. Βενιζέλου
251, 17673 Καλλιθέα, Αθήνα

Τηλ.: +30 210 95 21 313

Email: info@euro-praxis.com

Ιστοσελίδα: www.euro-praxis.com

Η ορολογία που χρησιμοποιείται και η παρουσίαση υλικού σε αυτή τη δημοσίευση δε συνεπάγονται την έκφραση οποιωνδήποτε απόψεων εκ μέρους της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία, των Δικαιούχων της Πράξης ή της Διαχειριστικής Αρχής και της Κοινής Τεχνικής Γραμματείας του Προγράμματος σχετικά με το νομικό καθεστώς οποιασδήποτε χώρας, περιοχής ή πόλης ή των αρχών της ή σχετικά με την οριοθέτηση των συνόρων ή των ορίων αυτών.

Για περισσότερες πληροφορίες για την Πράξη BIO2CARE και το Πρόγραμμα «INTERREG V-A GREECE-BULGARIA 2014-2020», βλ. www.bio2care.eu/el.

Για άδεια αναπαραγωγής αυτής της έκδοσης, επικοινωνήστε με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

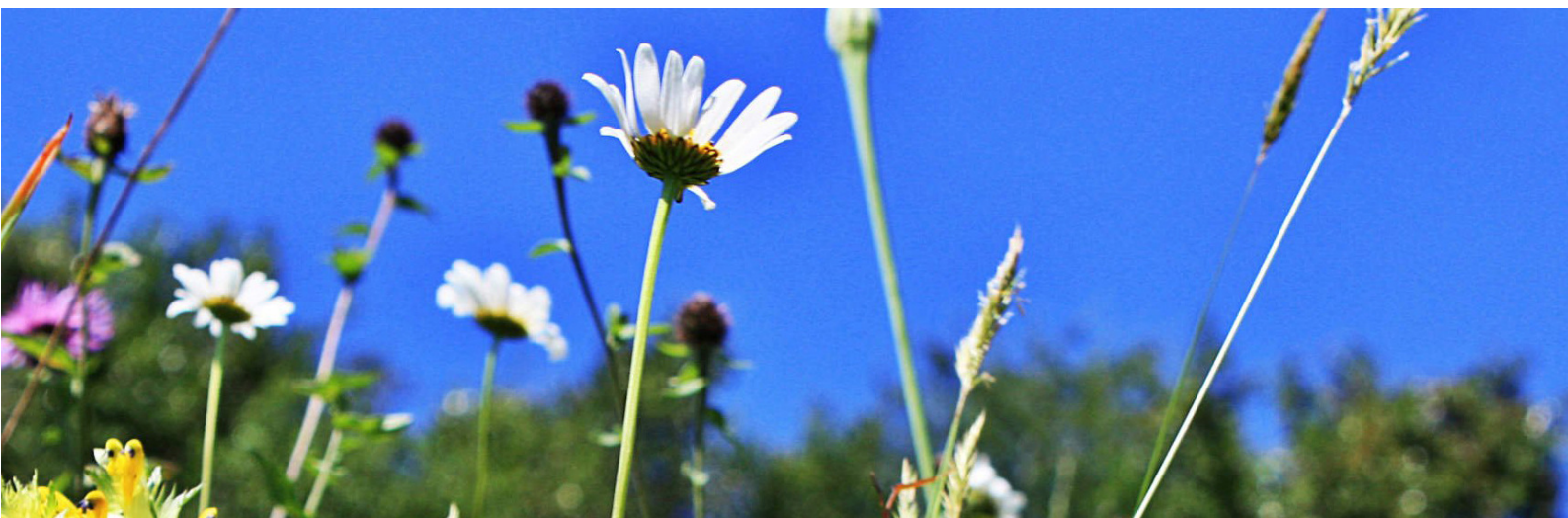
Επιστημονικώς Υπεύθυνη: Σοφία Μιζαμτσή

Εμπειρογνώμων φυσικής/συμβατικής προσβασιμότητας: Μαρίλυ Χριστοφή

Εμπειρογνώμων ηλεκτρονικής προσβασιμότητας: Αλέξανδρος Μουρούζης

Σχεδίαση και επιμέλεια: Αλέξανδρος Μουρούζης

Γλωσσική επιμέλεια-διόρθωση κειμένων: Μάγκυ Πελεγράτη



ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΑ

Σκοπός του Οδηγού	5
Δήλωση αποποίησης ευθύνης	7
Επεξήγηση συμβόλων που χρησιμοποιούνται στον Οδηγό.....	7
Εισαγωγικό Μέρος.....	9
Οριοθέτηση και αποσαφήνιση εννοιών.....	11
Βασικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα των χωρών του Προγράμματος.....	14
Βουλγαρία	14
Ελλάδα	14
Ανοίγοντας τις πόρτες στη φύση για όλους.....	15
Προσβασιμότητα: Συχνά λάθη αντίληψης και στάσης	16
Χαρακτηριστικά και ανάγκες επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα	17
Κατηγορίες επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα	17
Αναπηρία και άτομα με αναπηρία.....	18
Ηλικιωμένοι και υπερήλικες	24
Λοιπές παρατηρήσεις-επισημάνσεις	25
Συμπεράσματα και βασικές αρχές Σχεδίασης για όλους.....	26
Πρώτο Μέρος: Κατευθυντήριες γραμμές σχεδίασης προσβάσιμων διαδρομών στη φύση.....	27
A. Βασικά δεδομένα του χρήστη	29
A1 Δεδομένα χρηστών με τροχήλατα αμαξίδια.....	30
A2 Δεδομένα χρηστών με προβλήματα όρασης και τυφλών.....	35
A3 Δεδομένα χρηστών με προβλήματα ακοής και κωφών	40
B. Προσβάσιμη οικοδιαδρομή	42
B1 Μονοπάτια.....	42
B2 Χώροι ανάπαυσης.....	45
B3 Χώροι ελιγμών	46
B4 Χώροι θέασης	46
B5 Χώροι αναψυχής	47
B6 Εξοπλισμοί.....	47
Γ. Εξυπηρετήσεις.....	50
Γ1 Παρατηρητήρια	50
Γ2 Κέντρα υποδοχής, ενημέρωσης, πληροφόρησης.....	50
Γ3 Χώροι στάθμευσης.....	52
Γ3 Στάσεις λεωφορείων.....	53
Γ3 Χώροι υγιεινής.....	53

Δ. Σήμανση.....	55
Δ1 Γενικά	55
Δ2 Κατευθυντήρια σήμανση	57
Δ3 Σήμανση προσβασιμότητας.....	59
Δ4 Σήμανση ενημέρωσης επισκεπτών.....	60
Δ5 Σήμανση ερμηνείας περιβάλλοντος	62
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	64
Δεύτερο Μέρος: Σύστημα αξιολόγησης προσβασιμότητας διαδρομών στη φύση.....	66
Εισαγωγή	67
A. Προετοιμασία.....	69
B. Εκπόνηση των ελέγχων.....	70
B1 Τεχνικές και εργαλεία/όργανα μετρήσεων για τις ανάγκες των ελέγχων.....	71
B2 Συμπληρωματικοί έλεγχοι.....	74
Γ. Επεξεργασία δεδομένων-Λήψη αποφάσεων-Αναφορά.....	77
Δ. Τεκμηρίωση.....	78
Δ1 Έκθεση αξιολόγησης.....	78
Δ2 Δήλωση προσβασιμότητας.....	79
Δ3 Πληροφορίες/προφίλ προσβασιμότητας.....	81
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	85

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ

Ο «Οδηγός για Προσβάσιμες Διαδρομές στη Φύση: Κατευθυντήριες γραμμές σχεδίασης και σύστημα αξιολόγησης» (εφεξής «Οδηγός») αναπτύχθηκε με κύριο στόχο να υποστηρίξει την υλοποίηση των πρότυπων παρεμβάσεων της Πράξης BIO2CARE για τη βελτίωση και την ανάδειξη επιλεγμένων οικοδιαδρομών αναψυχής και παρατήρησης πτηνών στις δυο χώρες του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «INTERREG V-A GREECE-BULGARIA 2014-2020». Στο πλαίσιο αυτό, προσφέρει συγκεκριμένες, σύννομες και πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές (αγγλ. *guidelines*) στους Δικαιούχους της Πράξης οι οποίοι πρόκειται να υλοποιήσουν τεχνικά έργα επί επιλεγμένων οικοδιαδρομών ευθύνης τους, ώστε η επίσκεψη σε αυτές να είναι εφικτή και ικανοποιητική για το μεγαλύτερο δυνατό εύρος επισκεπτών, συμπεριλαμβανομένων των *ατόμων με μειωμένη κινητικότητα*.

Οι δύο χώρες στις οποίες θα υλοποιηθούν οι εν λόγω παρεμβάσεις, δηλαδή η Βουλγαρία και η Ελλάδα, διαθέτουν θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον (προδιαγραφές, οδηγίες κ.λπ.). Εν τούτοις, δε διαθέτουν ολοκληρωμένες οδηγίες σχεδίασης προσβάσιμων παρεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον. Ως εκ τούτου, οι κατευθυντήριες γραμμές και το σχετικό σύστημα αξιολόγησης του παρόντος Οδηγού φιλοδοξούν να αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των αρμοδίων.

Προκειμένου να εξυπηρετήσει τον σκοπό αυτό, ο Οδηγός περιλαμβάνει δύο βασικά μέρη. Το **Πρώτο Μέρος** περιλαμβάνει **κατευθυντήριες γραμμές**, οι οποίες στοχεύουν στη διευκόλυνση της σχεδίασης των νέων προσβάσιμων οικοδιαδρομών αναψυχής και παρατήρησης πτηνών της Πράξης BIO2CARE σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία των δύο χωρών και αξιοποιεί προδιαγραφές, οδηγίες και καλές πρακτικές από το ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον. Το **Δεύτερο Μέρος** περιλαμβάνει ένα πρακτικό **σύστημα αξιολόγησης**, το οποίο στοχεύει στη διευκόλυνση της αξιολόγησης της προσβασιμότητας στις υλοποιημένες παρεμβάσεις της Πράξης, παρέχοντας οδηγίες και εργαλεία για τον αξιολογητή που του επιτρέπουν να προετοιμάσει, να προγραμματίσει και να διεξάγει κατάλληλους ελέγχους ώστε: (α) να εντοπίσει τυχόν αρνητικούς παράγοντες για *επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα*, (β) να εκτιμήσει την κρισιμότητα των παραγόντων αυτών, (γ) να εισηγηθεί κατάλληλα διορθωτικά μέτρα και (δ) να διαμορφώσει το *προφίλ προσβασιμότητας διαδρομής* για τις ανάγκες της προβολής της στο κοινό.

Ο Οδηγός αυτός αναπτύχθηκε επίσης με στόχο να διανεμηθεί και να χρησιμοποιηθεί και σε ευρύτερο πλαίσιο, δηλαδή όχι αποκλειστικά για οικοδιαδρομές αναψυχής και παρατήρησης πτηνών, αλλά γενικότερα για προσβάσιμες διαδρομές στη φύση, πέρα από το πλαίσιο της Πράξης BIO2CARE.

Για τον λόγο αυτό, σχεδιάστηκε και ως ένα χρήσιμο εργαλείο για στελέχη υπηρεσιών, φορέων και οργανώσεων που ασχολούνται με την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος των δύο χωρών, ώστε και αυτοί να μπορούν:

- να **κατανοούν τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες** των *ατόμων με μειωμένη κινητικότητα* (Εισαγωγικό Μέρος),
- να **σχεδιάζουν νέες διαδρομές στη φύση** (Πρώτο Μέρος), στην περιοχή που δραστηριοποιούνται, ώστε η επίσκεψη σε αυτές να είναι εφικτή και ικανοποιητική για το μεγαλύτερο δυνατό εύρος *ατόμων με μειωμένη κινητικότητα*, και
- να **αξιολογούν υφιστάμενες διαδρομές στη φύση** (Δεύτερο Μέρος), στην περιοχή δράσης τους, να διαμορφώνουν προτάσεις για βελτιωτικές παρεμβάσεις και να **διαμορφώνουν το προφίλ προσβασιμότητας διαδρομής**, ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν άρτια πληροφόρηση σε δυνητικούς επισκέπτες.

Η ευρεία διάθεση και χρήση του Οδηγού εκτιμάται ότι μπορεί να συμβάλει σημαντικά στα εξής:

- Ευρύτερη προβολή του δικαιώματος όλων των πολιτών, χωρίς αποκλεισμούς, για πρόσβαση και απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος των δύο χωρών και ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων.
- Βελτίωση της προσβασιμότητας και της ελκυστικότητας του φυσικού πλούτου των δύο χωρών και ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων στη φύση για *επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα*.
- Αξιοποίηση του φυσικού πλούτου των δύο χωρών για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και την προσέλκυση νέων τουριστικών αγορών που αναπτύσσονται δυναμικά και σταθερά σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και εγχώρια, όπως των τουριστών με αναπηρία και των τουριστών τρίτης ηλικίας.

Αγριογίδα *Rupicapra rupicapra balcanica* με το μικρό της στο Εθνικό Πάρκο Ρίλα, Βουλγαρία



ΔΗΛΩΣΗ ΑΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Η σύνταξη του Οδηγού βασίστηκε στη σχετική τεχνογνωσία και στην εμπειρία που έχει ήδη αναπτυχθεί από δασικές υπηρεσίες, περιβαλλοντικούς φορείς και οργανώσεις, φορείς τους αναπηρικού κινήματος κ.λπ., σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Καταβλήθηκε δε ιδιαίτερη προσπάθεια για την αξιοποίηση των υφιστάμενων προδιαγραφών/οδηγιών προσβασιμότητας των δύο χωρών, Ελλάδας και Βουλγαρίας, παρά τις διαφοροποιήσεις που παρουσιάζονται μεταξύ τους, ώστε να διασφαλισθεί η συμβατότητα των κατευθυντήριων γραμμών του παρόντος Οδηγού με αυτές.

Επισημαίνεται ότι σε καμία περίπτωση ο Οδηγός αυτός δεν αποτελεί θεσμικό κείμενο, ούτε μέρος του νομοθετικού πλαισίου των δύο χωρών και ούτε υποκαθιστά θεσμικά κείμενα και προδιαγραφές αυτών, τα οποία σαφώς υπερισχύουν του Οδηγού και οι εκάστοτε μελετητές πρέπει σε κάθε περίπτωση να συμμορφώνονται πρωτίστως με αυτά. Επίσης, η πλήρης συμμόρφωση με τις οδηγίες και τις τεχνικές απαιτήσεις που περιλαμβάνονται στον Οδηγό δε διασφαλίζει την προσβασιμότητα για όλους τους πιθανούς επισκέπτες, αλλά διασφαλίζει ικανοποιητικές συνθήκες για το μεγαλύτερο μέρος αυτών. Τέλος, η πλήρης συμμόρφωση με τις κατευθυντήριες γραμμές του Οδηγού δεν είναι πάντα και σε όλα τα περιβάλλοντα εφικτή. Σε ορισμένες τοποθεσίες η ίδια η φύση θέτει απαγορευτικούς περιορισμούς στη διασφάλιση πλήρους, ασφαλούς και αυτόνομης πρόσβασης.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΟΔΗΓΟ

Στον Οδηγό γίνεται χρήση των παρακάτω συμβόλων προς διευκόλυνση του αναγνώστη:



Επισήμανση **πληροφοριακού** χαρακτήρα



Επισήμανση συμπληρωματικού **βοηθητικού** χαρακτήρα



Επισήμανση **προειδοποιητικού** χαρακτήρα



Επισήμανση **λάθους/σφάλματος**



Υπόδειξη προς τον αξιολογητή για τη συλλογή **πληροφοριών** χρήσιμων για τη γενική ενημέρωση των επισκεπτών



Υπόδειξη προς τον αξιολογητή για τη συλλογή **φωτογραφιών** (ή/και βίντεο) από το πεδίο



Υπόδειξη προς τον αξιολογητή για την καταγραφή σχετικού **συνδέσμου** στον Ιστό (URL)



Υπόδειξη προς τον αξιολογητή για τη λήψη **μετρήσεων** από το πεδίο ή/και εκπόνηση **υπολογισμών**



Υπόδειξη προς τον αξιολογητή για την ακριβή καταγραφή της **γεωγραφικής θέσης** του στοιχείου που εξετάζεται



Ένδειξη για σημείο ελέγχου που αφορά επισκέπτες με **αναπηρικό αμαξίδιο**



Ένδειξη για σημείο ελέγχου που αφορά επισκέπτες με **προβλήματα βάδισης**



Ένδειξη για σημείο ελέγχου που αφορά επισκέπτες με **προβλήματα όρασης**



Ένδειξη για σημείο ελέγχου που αφορά επισκέπτες με **προβλήματα ακοής**



Ένδειξη για σημείο ελέγχου που αφορά επισκέπτες με **νοητικές, γνωστικές ή ψυχικές αναπηρίες**



Επισήμανση **μη συμμόρφωσης** με τις ελάχιστες απαιτήσεις



Επισήμανση **συμμόρφωσης** με τις ελάχιστες απαιτήσεις



Επισήμανση **συμμόρφωσης** με προτεινόμενες προδιαγραφές (*καλή πρακτική*)



Επισήμανση **συμμόρφωσης** με προτεινόμενες προδιαγραφές (*ιδιαίτερα καλή πρακτική*)

Εισαγωγικό Μέρος

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ

Προκειμένου να γίνει κατανοητός και σαφής ο σκοπός του παρόντος Οδηγού και με στόχο την καθιέρωση μιας ενιαίας αντίληψης και γλώσσας, παρατίθενται κάποιοι βασικοί ορισμοί και έννοιες που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το αντικείμενο και το πλαίσιο του Οδηγού.

Με τον όρο «**κινητικότητα**» νοείται η ικανότητα που έχει ένα άτομο να κινείται και να μετακινείται, καθώς και να αντιλαμβάνεται και να κατανοεί τις σχετικές επιλογές που του παρέχονται σε ένα περιβάλλον.

Με τον όρο «**επισκέπτης με μειωμένη κινητικότητα**» νοείται οποιοσδήποτε επισκέπτης μιας τοποθεσίας ή διαδρομής στη φύση, του οποίου η *κινητικότητα* είναι μόνιμα ή προσωρινά περιορισμένη σε σχέση με αυτή του λοιπού επισκεπτικού κοινού, π.χ. λόγω αναπηρίας, πάθησης, αδυναμίας ή οποιασδήποτε άλλης αιτίας ή προβλήματος σε σωματικές λειτουργίες ή στη σωματική δομή.

Για να είναι η επίσκεψη σε μια τοποθεσία ή διαδρομή στη φύση εφικτή και ικανοποιητική για το μεγαλύτερο δυνατό εύρος επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, απαιτείται αφενός η άρση κάθε *εμποδίου/φραγμού* και αφετέρου η πρόβλεψη κάθε *εύλογης προσαρμογής*.

Με τον όρο «**εμπόδια/φραγμοί**» (αγγλ. *obstacles/barriers*) νοείται οτιδήποτε **αδικαιολόγητα**¹ ακυρώνει ή περιορίζει την *εμπειρία της επίσκεψης* σε άτομα με μειωμένη κινητικότητα, *ολοκληρωμένα* και σε *ίση βάση* με το υπόλοιπο επισκεπτικό κοινό. Εμπόδια/φραγμοί μπορεί να προκαλούνται από *φυσικούς/δομικούς περιορισμούς* και από *διακρίσεις*.

Με τον όρο «**φυσικός/δομικός περιορισμός**» (αγγλ. *physical/structural constraint*) νοείται οτιδήποτε εκ σχεδιασμού (π.χ. βάσει του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού) εμποδίζει ή περιορίζει έναν επισκέπτη με μειωμένη κινητικότητα, *αδικαιολόγητα* και χωρίς να συντρέχει ουσιαστικός λόγος (π.χ. μπορεί να αρθεί απλά, χωρίς ουσιαστικές παράπλευρες απώλειες, ακολουθώντας μια διαφορετική σχεδιαστική λύση).

Με τον όρο «**διάκριση**» (αγγλ. *discrimination*) νοείται η διαφορετική αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε παρόμοια θέση και η όμοια αντιμετώπιση ανθρώπων που βρίσκονται σε διαφορετική θέση (Ε.Σ.Α.μεΑ. 2002α: 8-9). Η εν λόγω αντιμετώπιση -δηλαδή η διάκριση- μπορεί να είναι «άμεση» ή «έμμεση» και να οφείλεται σε στάσεις, αντιλήψεις, προκαταλήψεις, συμπεριφορές.

Με τον όρο «**προσαρμογή**» νοείται κάθε ειδική πρόβλεψη **για ιδιαίτερες περιπτώσεις επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα** που επιτρέπει την εμπειρία επίσκεψης, *ολοκληρωμένα* και σε *ίση βάση* με το υπόλοιπο επισκεπτικό κοινό. Η «προσαρμογή» θεωρείται «**εύλογη**», όταν: (α) δικαιολογείται από τον τύπο και τον βαθμό μειωμένης κινητικότητας που απευθύνεται, (β) δε δημιουργεί δυσανάλογο βάρος στον πάροχο, δηλαδή το κόστος της δεν είναι τόσο υψηλό ώστε να δημιουργεί ουσιαστικό πρόβλημα.

¹ Για παράδειγμα, στοιχεία που τοποθετούνται για λόγους ασφάλειας δε νοούνται ως «εμπόδια/φραγμοί» για τους επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα, καθότι η ασφάλεια δικαιολογημένα υπερέχει πάντα της προσβασιμότητας.

Με τον όρο «**εμπειρία της επίσκεψης**» νοείται το σύνολο των συναισθημάτων που προσφέρει μια τοποθεσία ή διαδρομή στον επισκέπτη της μέσα από τις *προφανείς επιλογές*, τα *ερεθίσματα*, τις *πληροφορίες*, τα *μηνύματα* και τις *υπηρεσίες* που λαμβάνει ο επισκέπτης από αυτή.

Με τον όρο «**προφανείς επιλογές**» (αγγλ. *affordances*) νοούνται όλα εκείνα τα ανθρωπογενή χαρακτηριστικά (αγγλ. *features*) μιας τοποθεσίας ή διαδρομής στη φύση, τα οποία είναι απτά και γίνονται αντιληπτά από τον επισκέπτη και τα οποία του επιτρέπουν να αντιληφθεί και να εκτελέσει συγκεκριμένες διαθέσιμες επιλογές πρόσβασης και χρήσης. Σε αυτά συγκαταλέγονται μονοπάτια, υποδομές, εξοπλισμοί, μηχανισμοί κ.λπ.

Με τον όρο «**ερεθίσματα**» νοείται οτιδήποτε μπορεί να προκαλέσει διέγερση των αισθητήριων νεύρων, ενεργοποιώντας την αντίστοιχη αίσθηση του επισκέπτη (όραση, ακοή, όσφρηση κ.λπ.). Σε αυτά συγκαταλέγονται ήχοι (φυσικοί ή μη, π.χ. ήχοι πουλιών ή μουσική), εικόνες (φυσικές ή μη, π.χ. τοπία ή αντικείμενα τέχνης), φωτισμός (φυσικός ή τεχνητός) κ.λπ.

Με τον όρο «**πληροφορίες**» νοείται κάθε ανθρωπογενές «στατικό» περιεχόμενο που διατίθεται και μπορεί να παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον επισκέπτη. Σε αυτές συγκαταλέγονται περιεχόμενο για την τοποθεσία/διαδρομή, την πανίδα, τη χλωρίδα, την ιστορία, η σήμανση προσανατολισμού και ασφαλείας κ.λπ. Κάθε πληροφορία συνδέεται άμεσα με το **μέσο διάθεσής** της (γραπτή πληροφορία, ακουστική πληροφορία, ηλεκτρονική πληροφορία κ.λπ.).

Με τον όρο «**μηνύματα**» νοείται κάθε ανθρωπογενές «δυναμικό» περιεχόμενο που αναγγέλλεται, μεταδίδεται ή κοινοποιείται στον επισκέπτη με στόχο να τον βοηθήσει να αντιληφθεί ή να εκτελέσει συγκεκριμένες ενέργειες. Σε αυτά συγκαταλέγονται ανακοινώσεις, ειδοποιήσεις, συναγερμοί κ.λπ. Κάθε μήνυμα συνδέεται άμεσα με το **μέσο μετάδοσής** του (γραπτό μήνυμα, ακουστικό μήνυμα, ηλεκτρονικό μήνυμα κ.λπ.). *Σημ.: Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των μηνυμάτων και των πληροφοριών είναι ότι τα μηνύματα παράγονται/μεταδίδονται σε συγκεκριμένες στιγμές και έχουν παροδικό/έκτακτο χαρακτήρα, ενώ οι πληροφορίες είναι διαθέσιμες εξ αρχής.*

Με τον όρο «**υπηρεσίες**» νοείται οποιαδήποτε παροχή ή εργασία προσφέρεται στον επισκέπτη κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του, με στόχο τη διευκόλυνση και την καλύτερη εξυπηρέτησή του. Σε αυτές συγκαταλέγονται συμβατικές/ζωντανές και ηλεκτρονικές υπηρεσίες, όπως υπηρεσίες συνοδού, πληροφόρησης, ξενάγησης, μετακίνησης, εστίασης, διαμονής, προμήθειας εξοπλισμού, αγοράς αναμνηστικών κ.λπ.



Η «εμπειρία» ενός επισκέπτη με μειωμένη πρόσβαση θεωρείται **«ολοκληρωμένη»** και **«σε ίση βάση με το υπόλοιπο επισκεπτικό κοινό»**, όταν το σύνολο των επιλογών, των ερεθισμάτων, των πληροφοριών, των μηνυμάτων και των υπηρεσιών που προσφέρονται στο υπόλοιπο επισκεπτικό κοινό γίνεται διαθέσιμο και στον επισκέπτη με μειωμένη κινητικότητα, χωρίς να αλλοιώνονται αδικαιολόγητα κρίσιμα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η *αντιληπτικότητα*, η *κατανοησιμότητα*, η *προσπελασιμότητα*, η *προσβασιμότητα*, η *ευχρηστία*, η *ασφάλεια* και η *αυτονομία*.

Με τον όρο **«αντιληπτικότητα»** (αγγλ. *perceivability*) νοείται η δυνατότητα να **αντιληφθεί** ο επισκέπτης κάτι που απευθύνεται στο επισκεπτικό κοινό, έγκαιρα και αποτελεσματικά.

Με τον όρο **«κατανοησιμότητα»** (αγγλ. *understandability*) νοείται η δυνατότητα να **κατανοήσει** ο επισκέπτης κάτι που απευθύνεται στο επισκεπτικό κοινό, ερμηνεύοντας αποτελεσματικά τι εξυπηρετεί αυτό και πώς μπορεί να το προσεγγίσει και χρησιμοποιήσει.

Με τον όρο **«προσπελασιμότητα»** (αγγλ. *approachability*) νοείται η δυνατότητα να **προσεγγίσει** ο επισκέπτης κάτι **αποτελεσματικά και χωρίς να συναντήσει εμπόδια/φραγμούς και διακρίσεις** που συνδέονται με την κινητικότητά του.

Με τον όρο **«προσβασιμότητα»** (αγγλ. *accessibility*) νοείται η δυνατότητα να **χρησιμοποιήσει** ο επισκέπτης κάτι **ολοκληρωμένα και χωρίς να συναντήσει εμπόδια/φραγμούς ή διακρίσεις** που συνδέονται με την κινητικότητά του.

Με τον όρο **«ευχρηστία»** (αγγλ. *usability*) νοείται η δυνατότητα να **χρησιμοποιήσει** ο επισκέπτης κάτι **αποτελεσματικά, άνετα και ικανοποιητικά**.

Με τον όρο **«ασφάλεια»** (αγγλ. *safety*) νοείται η δυνατότητα να **χρησιμοποιήσει** κάτι ο επισκέπτης **χωρίς να διατρέχει δυσανάλογο κίνδυνο**.

Με τον όρο **«αυτονομία»** (αγγλ. *autonomy*) νοείται η δυνατότητα να **χρησιμοποιήσει** ο επισκέπτης κάτι από μόνος του και με τυχόν προσωπικό του εξοπλισμό ή συνοδό, **χωρίς να εξαρτάται από την παροχή εξωτερικής βοήθειας** (π.χ. βοήθειας από άλλους επισκέπτες) **ή να θίγεται η αξιοπρέπειά του**.

Με τον όρο **«προφίλ προσβασιμότητας»** μιας διαδρομής νοείται το σύνολο των πληροφοριών που περιγράφουν τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά μιας διαδρομής τα οποία επηρεάζουν την εμπειρία επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα. Το προφίλ προσβασιμότητας περιέχει έγκυρα δεδομένα, ώστε ο δυνητικός επισκέπτης να μπορεί να κρίνει αν η διαδρομή είναι ελκυστική και κατάλληλη για τον ίδιο, καθώς και να προγραμματίσει και να σχεδιάσει την επίσκεψή του.



ΒΑΣΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Οι δύο χώρες έχουν κυρώσει τη **Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία**, αναλαμβάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την υποχρέωση υλοποίησης των δεσμεύσεων που απορρέουν από αυτήν, μεταξύ των οποίων είναι και η δέσμευση για διασφάλιση της προσβασιμότητας στο φυσικό περιβάλλον (π.χ. βλ. άρθρα 9, 10, 30).

Σημείωση: Το κείμενο της Σύμβασης διατίθεται σε διάφορες γλώσσες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>.

Επιπροσθέτως, διαθέτουν βασικά θεσμικά κείμενα προδιαγραφών/οδηγιών σχετικά με την προσβασιμότητα εν γένει ή/και ειδικότερα με την προσβασιμότητα στο φυσικό περιβάλλον, οι προβλέψεις των οποίων λήφθηκαν υπόψη κατά τη σύνταξη του παρόντος Οδηγού.

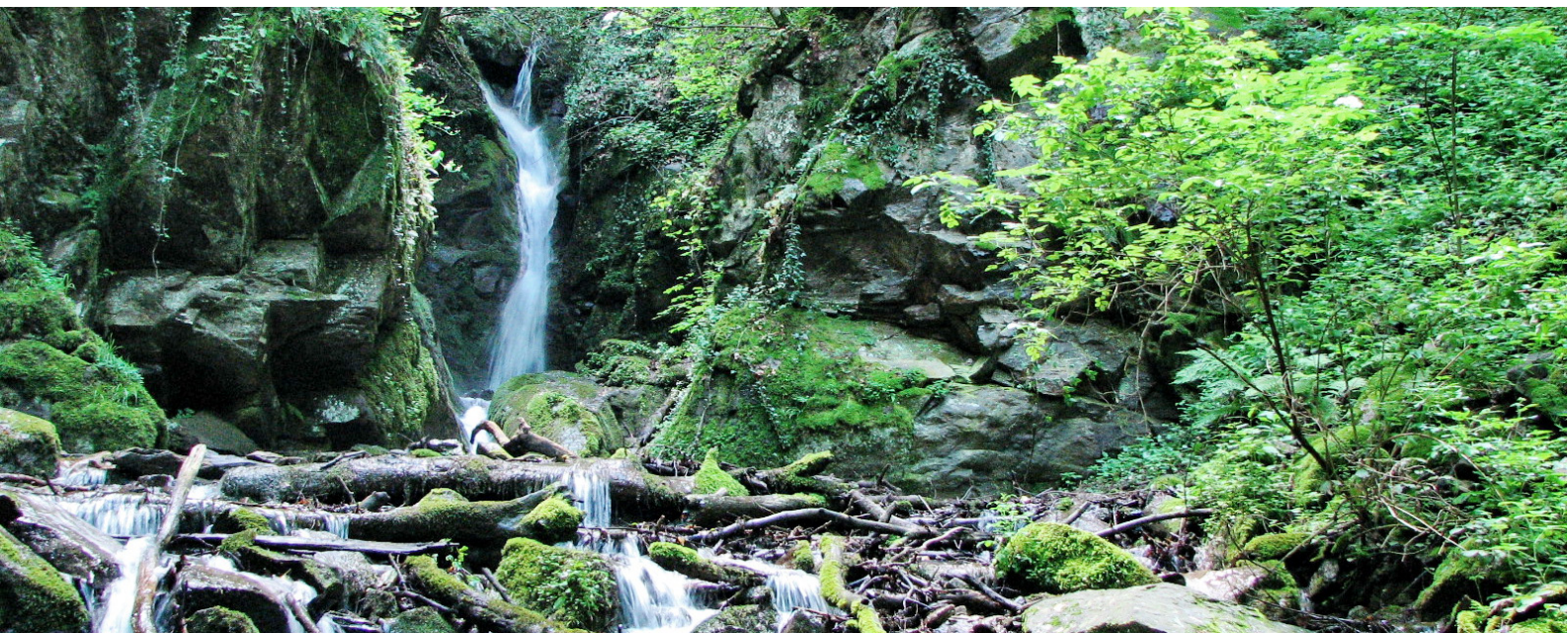
Βουλγαρία

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 4 της 1^{ης} Ιουλίου 2009 για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και τη συντήρηση κτιρίων σύμφωνα με τις απαιτήσεις για ένα προσβάσιμο περιβάλλον για τον πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία - *НАРЕДБА № 4 от 1 юли 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (Обн., ДВ, бр. 54 от 2009 г.; доп., бр. 54 от 2011 г.).*

Ελλάδα

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας) με αριθ. 151344/165/2017 ΦΕΚ 206/Β/30.01.2017 - Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνωσης και συντήρησης των ορειβατικών - πεζοπορικών μονοπατιών, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα.

ΟΔΗΓΙΕΣ Σχεδιασμού για την Αυτόνομη Διακίνηση και Διαβίωση ΑμεΑ "Σχεδιάζοντας για Όλους" του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, όπως θεσμοθετήθηκαν από τον νόμο 4067/2012 - Νέος Οικοδομικός Κανονισμός και ισχύουν σήμερα.



ΑΝΟΙΓΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΟΡΤΕΣ ΣΤΗ ΦΥΣΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Οι προστατευόμενες περιοχές δεν αποτελούν μόνο καταφύγιο και ενδιαίτημα για τα απειλούμενα είδη. Αποτελούν επίσης έναν ιδιαίτερο προορισμό για τον άνθρωπο, έναν προορισμό που προσφέρει μοναδικές στιγμές επαφής με τη φύση, αναψυχής και απόδρασης από τους σύγχρονους ρυθμούς της ζωής στην πόλη.

Μάλιστα, πέρα από την ομορφιά και την ικανοποίηση που προσφέρουν στους επισκέπτες, η επαφή με το πράσινο και η βόλτα στη φύση ωφελούν σημαντικά και την ψυχική και σωματική τους υγεία. Για παράδειγμα, σύμφωνα με σειρά από πρόσφατες μελέτες, μια βόλτα στη φύση αρκεί για να μειωθεί η κατάθλιψη καθώς και η αυξημένη αρτηριακή πίεση του αίματος.

Έτσι, πολλοί φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών ανά τον κόσμο, αλλά και στην περιοχή του Προγράμματος, έχουν αναγνωρίσει την ανάγκη να «ανοίξουν τις πόρτες» των περιοχών ευθύνης για τους λάτρεις της φύσης, εντείνοντας τις προσπάθειές τους για τη σχεδίαση νέων επισκέψιμων μονοπατιών και υποδομών, διατηρώντας πάντα ακέραιο τον προστατευτικό τους χαρακτήρα για τα ενδημικά είδη και το γενικότερο οικοσύστημα.

Παρόλα αυτά, τα άτομα εκείνα που θα μπορούσαν να ωφεληθούν περισσότερο από την επίσκεψη σε προστατευόμενες περιοχές και την επαφή με το πράσινο, δηλαδή τα άτομα με αναπηρία, τα άτομα με χρόνιες παθήσεις, οι ηλικιωμένοι κ.λπ., είναι και εκείνα που όταν επιχειρούν να επισκεφτούν το μονοπάτι αυτά, βρίσκουν συνήθως τις «πόρτες κλειστές», καθότι οι παρεμβάσεις και οι υποδομές που σχεδιάζονται, στην πλειονότητά τους, δε λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τις ανάγκες τους και εν τέλει δεν είναι έτοιμες να τους φιλοξενήσουν.

Αυτό συμβαίνει κυρίως επειδή κυριαρχεί ακόμα η απαρχαιωμένη τάση να σχεδιάζονται λύσεις του τύπου «ένα-μέγεθος-κάνει-για-όλους» (αγγλ. *one-size-fits-all solutions*), δηλαδή για τον κανονικό² χρήστη, αγνοώντας ή και αδιαφορώντας για όσους αποκλίνουν³ από τον κανόνα. Όμως, τα άτομα αυτά, είναι εξίσου κανονικά και φυσιολογικά και έχουν ίσα δικαιώματα με όλους. Επομένως, απαιτείται μια αλλαγή νοοτροπίας και προσέγγισης που να εστιάζει στην καθολική σχεδίαση και την εφαρμογή τεχνικών λύσεων κατάλληλων για όλους, συμπεριλαμβανομένων των *επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα* (βλ. ενότητα *Οριοθέτηση και αποσαφήνιση εννοιών*).

«**Καθολική Σχεδίαση**» (αγγλ. *Universal Design*) ή «**Σχεδίαση για Όλους**» (αγγλ. *Design for All - DfA*) «σημαίνει το σχεδιασμό προϊόντων, περιβαλλόντων, προγραμμάτων και υπηρεσιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους τους ανθρώπους, στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση, χωρίς ανάγκη προσαρμογής ή εξειδικευμένου σχεδιασμού. Ο όρος «καθολικός σχεδιασμός» δεν [...] αποκλείει τις υποβοηθητικές συσκευές για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρία, όπου αυτό απαιτείται».

Άρθρο 2 «Ορισμοί» της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

² Με τη στατιστική έννοια του όρου, δηλαδή για αυτούς που δεν αποκλίνουν από το μέσο όρο.

³ Με τη στατιστική έννοια του όρου, δηλαδή που παρουσιάζουν απόσταση από το μέσο όρο.

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ: ΣΥΧΝΑ ΛΑΘΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΗΣ

Η προσβασιμότητα αποτελεί σημαντικό συστατικό μιας καλής εμπειρίας για επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα. Στους κύριους λόγους για τους οποίους οι σχεδιαστές νέων παρεμβάσεων στη φύση δεν ακολουθούν σύγχρονες πρακτικές *Σχεδίασης για Όλους* και συνεχίζουν να εφαρμόζουν μονολιθικούς σχεδιασμούς καταλήγοντας σε σοβαρά κενά προσβασιμότητας, συγκαταλέγονται:

- Η εσφαλμένη αντίληψη ότι η παροχή καλύτερης πρόσβασης στη φύση για όλους αφορά κατασκευές που επιβαρύνουν το περιβάλλον και το οικοσύστημα. Καλές πρακτικές ανά τον κόσμο έχουν αποδείξει ότι η βελτίωση της προσβασιμότητας μπορεί κάλλιστα να συνάδει με την προστασία των ιστορικών, φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών ενός περιβάλλοντος. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα, η παροχή εύλογης πρόσβασης -όπως οι υπερυψωμένοι διάδρομοι- μπορεί ακόμη και να προσφέρει καλύτερη προστασία για εύθραυστα οικοσυστήματα.
- Η εσφαλμένη εκτίμηση ότι η προσβασιμότητα είναι ζήτημα επιβολής τεχνικών προτύπων, τα οποία συνεπάγονται κάποιο κόστος (Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομώνων που συγκροτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2003:8-10), παρότι πολλές μελέτες τεκμηριώνουν ότι το κόστος για την επίτευξη της «προσβασιμότητας» είναι υπερτιμημένο.
- Η εσφαλμένη άποψη ότι η προσβασιμότητα αποτελεί πρόσθετο στοιχείο ενός σχεδιασμού, το οποίο μπορεί να προστεθεί και σε δεύτερο χρόνο, αγνοώντας ότι συνήθως μεγάλος μέρος των εμποδίων δεν μπορούν να αρθούν εκ των υστέρων και απαιτούν επανασχεδίαση/κατασκευή.
- Η άγνοια για την προστιθέμενη αξία και τα οικονομικά οφέλη της *Σχεδίασης για Όλους*, και η άγνοια της σημαντικής μείωσης του κόστους που προσφέρει σε σχέση με την εκ των υστέρων «προσβασιμοποίηση».
- Η λανθάνουσα αντίληψη, η οποία συχνά δε γίνεται αντιληπτή, ότι η «προσβασιμότητα» αφορά σε φιλανθρωπία και είναι ζήτημα εθελοντικού σχεδιασμού, αγνοώντας βασικά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και υφιστάμενα πλαίσια - κανονισμούς.
- Η λανθάνουσα αντίληψη, η οποία συχνά δε γίνεται αντιληπτή, ότι η «προσβασιμότητα» αφορά στη διευκόλυνση αποκλειστικά των «ΑμεΑ», αγνοώντας τα σημαντικά οφέλη της για μια σειρά από άλλες ομάδες πληθυσμού.
- Η περιορισμένη αντίληψη ότι στα «ΑμεΑ» συγκαταλέγονται κυρίως τα άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο και οι τυφλοί, αγνοώντας μια σειρά από άλλες κατηγορίες αναπηρίας, χρόνιων παθήσεων, διαταραχών και πολυμορφιών.
- Η άγνοια και η μειωμένη κατανόηση των χαρακτηριστικών και των αναγκών των *επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα*, όπως για παράδειγμα των ατόμων με αναπηρία.
- Η ελλιπής κατάρτιση σε αρχές και τεχνικές *Σχεδίασης για Όλους* και *συμμετοχικής σχεδίασης* (αγγλ. *participatory design*) σε συνεργασία με άτομα με αναπηρία και άλλες ομάδες-στόχο.
- Η απουσία εξειδικευμένων κατευθυντήριων γραμμών, συσσωρευμένης γνώσης και εμπειρίας από καλές πρακτικές που να συνδυάζουν αποτελεσματικά οικοπροστασία, βιωσιμότητα, ασφάλεια και προσβασιμότητα.

Στόχος του Οδηγού είναι να συμβάλει στην απαλοιφή όλων των παραπάνω.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα *Οριοθέτηση και αποσαφήνιση εννοιών*, οι επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα μιας διαδρομής στη φύση αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα του κοινού, στο οποίο μπορεί, πλήρως ή μερικώς, να μη δίνεται η ευκαιρία να απολαύσουν μια ευχάριστη εμπειρία επίσκεψης.

Κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής μιας επίσκεψης στη φύση, ένας επισκέπτης με μειωμένη κινητικότητα μπορεί να συναντήσει «εμπόδια/φραγμούς» σε διάφορες φάσεις, όπως κατά την προσέγγιση και την είσοδό του στην περιοχή, κατά μήκος της διαδρομής, κατά την προσπάθειά του να χρησιμοποιήσει υποδομές, υπηρεσίες και εξοπλισμό που διατίθενται σε αυτές κ.λπ.

Στα άτομα αυτά συγκαταλέγονται διαφορετικές ομάδες πληθυσμού, οι οποίες φέρουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: Σε σχέση με το υπόλοιπο επισκεπτικό κοινό, **εκδηλώνουν, προσωρινά ή μόνιμα, δυσκολίες και περιορισμένες ή διαφορετικές δυνατότητες να αντιληφθούν, να ακούσουν, να δουν, να επικοινωνήσουν, να προσαρμοσθούν, να κινηθούν και γενικότερα να λειτουργήσουν**, με αποτέλεσμα τυχόν εμπόδια/φραγμοί, καθώς και η απουσία εύλογων προσαρμογών -στοιχεία τα οποία μπορεί να μη γίνονται αντιληπτά από το υπόλοιπο επισκεπτικό κοινό- είτε να τους αναγκάζουν να ακυρώσουν ή να διακόψουν την επίσκεψή τους, είτε να τους επιβαρύνουν δυσάρεστα και να τους εξουθενώνουν.

Κατηγορίες επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα

Οι βασικότερες ομάδες πληθυσμού για τις οποίες τα εμπόδια/φραγμοί και οι εύλογες προσαρμογές αποτελούν κρίσιμο παράγοντα που επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα της εμπειρίας επίσκεψης μιας διαδρομής της φύσης είναι οι εξής:

- Άτομα με αναπηρία, στα οποία συγκαταλέγονται και τα άτομα με διαταραχές και τα άτομα με χρόνιες και σπάνιες παθήσεις.
- Ηλικιωμένοι και υπερήλικες.
- Έγκυες.
- Άτομα με ασυνήθιστες σωματικές διαστάσεις.
- Άτομα με αλλεργίες.
- Άτομα με περιπτωσιακή ή παροδική απώλεια ή μείωση λειτουργιών.

Οι παρακάτω ομάδες, αν και γενικά συγκαταλέγονται σε κάποια από τις παραπάνω, χρήζουν ειδικής αναφοράς, προκειμένου να αποδοθεί η απαραίτητη προσοχή τόσο στα χαρακτηριστικά όσο και στις ανάγκες του εκάστοτε συνοδευτικού εξωτερικού παράγοντα από τον οποίο εξαρτώνται:

- Άτομα με συνοδούς, συμπεριλαμβανομένων των μικρών παιδιών με το γονέα που τα συνοδεύει.
- Άτομα που χρησιμοποιούν ή οδηγούν οποιοδήποτε τύπου αμαξίδιο.
- Άτομα με εκπαιδευμένο σκύλο βοηθό ή σκύλο-οδηγό.
- Άτομα που χρησιμοποιούν οποιοδήποτε τύπου βοηθήματα (βοηθήματα κινητικότητας, όρασης, ακοής, επικοινωνίας κ.λπ.).



Η παράθεση των παραπάνω κατηγοριών είναι ενδεικτική και όχι απαραίτητα εξαντλητική. Όμως, από τη μελέτη των χαρακτηριστικών και των αναγκών των ομάδων αυτών, προκύπτει ότι η κατηγορία των ατόμων με αναπηρία είναι αυτή η οποία:

- α. παρουσιάζει τις περισσότερες και τις πιο ιδιαίτερες ανάγκες, σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες,
- β. παρουσιάζει τις ανάγκες που είναι οι λιγότερο γνωστές και κατανοητές από τους σχεδιαστές,
- γ. παρουσιάζει πολλές ανάγκες, αν όχι όλες, τις οποίες συναντάμε και στις υπόλοιπες κατηγορίες.

Για τους λόγους αυτούς, η επόμενη ενότητα επικεντρώνεται στην αναλυτικότερη παρουσίαση των χαρακτηριστικών των ατόμων με κάθε τύπου αναπηρία και των αναγκών απαιτήσεων που απορρέουν από αυτές ανά περίπτωση.

Αναπηρία και άτομα με αναπηρία

Η «**αναπηρία**» (αγγλ. *disability*) είναι ένα σύνθετο και μεταβαλλόμενο φαινόμενο που οφείλεται στην αλληλεπίδραση των προσωπικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο το άτομο αυτό ζει (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2001:18).

Επομένως, ένα άτομο μπορεί να βιώνει λιγότερο ή και καθόλου την αναπηρία σε ένα περιβάλλον σε σχέση με κάποιο άλλο (ΕΣΑμεΑ, 2005), ανάλογα με τον βαθμό στον οποίο το περιβάλλον προβάλλει ή όχι χαρακτηριστικά τα οποία λειτουργούν ως ανυπέρβλητα ή εξουθενωτικά εμπόδια.

Ο όρος «**άτομο με αναπηρία**» (αγγλ. *person with disability*) περιλαμβάνει κάθε άτομο με κινητική ή/και αισθητηριακή ή/και νοητική ή/και ψυχική αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση (θαλασσαιμία, νεφροπάθεια κ.λπ.). Στη Σύσταση Rec (2006)5 της Επιτροπής των Υπουργών προς τα κράτη μέλη⁴, αναφέρεται ότι το εκτιμώμενο ποσοστό των ατόμων με αναπηρία στον συνολικό πληθυσμό της Ευρώπης είναι 10-15%, ότι οι κύριες αιτίες αναπηρίας είναι οι ασθένειες, τα ατυχήματα και οι συνθήκες αναπηρίας μεταξύ των ηλικιωμένων και ότι ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία αναμένεται να αυξάνεται σταθερά μεταξύ άλλων και λόγω της αύξησης του προσδόκιμου ζωής.

Ο όρος «άτομο με αναπηρία» είναι ο ευρύτερα αποδεκτός όρος από τα ίδια τα άτομα και τις οικογένειές τους, σε αντίθεση με μια σειρά αναχρονιστικών και λιγότερο αποδεκτών όρων που συναντάμε ακόμα και σε επίσημα έγγραφα του κράτους και σε σύγχρονα λεξικά της γλώσσας, όπως «ανάπηρος», «άτομο με ειδικές ανάγκες», «ανήμπορος», «ανίκανος», «σακάτης», «άτομο με ειδικές ικανότητες» κ.λπ.

Τα άτομα με αναπηρία δεν αποτελούν ομοιογενή ομάδα, ούτε έχουν όλα τις ίδιες ανάγκες. Υπάρχουν διάφορες αναπηρίες, εμφανείς ή αφανείς, σοβαρές ή ελαφρές, μόνιμες ή προσωρινές, μία ή συνδυασμός περισσοτέρων (Χριστοφή Μ., 2013:127), που συνεπάγονται διαφορετικές δυνατότητες και ανάγκες, οι οποίες μάλιστα συν-επηρεάζονται και από άλλους παράγοντες, όπως το φύλο, την ηλικία, την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση κ.λπ.

⁴ Βλ. Σύσταση Rec (2006)5 της Επιτροπής των Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με το Σχέδιο Δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση των δικαιωμάτων και την πλήρη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία: βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία στην Ευρώπη 2006-2015, που εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 5 Απριλίου 2006 κατά την 961^η σύνοδο των Αναπληρωτών Υπουργών. Διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://www.refworld.org/docid/4a54bc3f1a.html> (Αγγλικά).

Τα άτομα με αναπηρία ομαδοποιούνται συνήθως στις εξής βασικές κατηγορίες:

- Άτομα με κινητικές αναπηρίες.
- Άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (προβλήματα όρασης ή/και ακοής).
- Άτομα με γνωστική/νοητική αναπηρία και μαθησιακές δυσκολίες.
- Άτομα με ψυχικές ασθένειες.

Όμως, ανάγκες παρόμοιες με αυτές των ατόμων με αναπηρία έχουν και άλλες πληθυσμιακές ομάδες: «Τα άτομα με αναπηρία περιλαμβάνουν άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, νοητικές, γνωστικές ή αισθητηριακές διαταραχές. Άλλοι που μπορεί να συμπεριληφθούν σε αυτή την ομάδα, λόγω προβλημάτων πρόσβασης σε τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες, είναι άτομα με προσωρινή αναπηρία, άτομα που χρησιμοποιούν βακτηρίες⁵ σε προσωρινή βάση, ηλικιωμένοι, άτομα που μεταφέρουν αποσκευές, μικρά παιδιά ή άτομα μεγάλου ή μικρού μεγέθους ή αναστήματος» (UNWTO, 2013:4).

Οι ομάδες αυτές καλούνται να αντιμετωπίσουν καθημερινά διαφορετικά εμπόδια που το περιβάλλον ορθώνει σε όλους τους τομείς (Χριστοφή Μ., 2013:127). Ο όρος *εμπόδιο/φραγμός* (βλ. ενότητα *Οριοθέτηση και αποσαφήνιση εννοιών*) περιλαμβάνει κάθε τι ανθρωπογενές που στερεί από το άτομο με αναπηρία τη δυνατότητα πλήρους συμμετοχής σε κάθε κοινωνική δραστηριότητα και περιλαμβάνει:

- ❌ **Αρχιτεκτονικά εμπόδια**, τα οποία οφείλονται στον σχεδιασμό (σχήμα, διαστάσεις κ.λπ.) των υποδομών, στην ποιότητα των υλικών, στην αδυναμία άμεσης διαφυγής σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης κ.λπ.
- ❌ **Φυσικά εμπόδια** (ανθρωπογενή), τα οποία οφείλονται σε αντικείμενα που ενσωματώνονται στο περιβάλλον (πόρτες, παράθυρα, ανελκυστήρες, έπιπλα και εξοπλισμοί, πινακίδες, δέντρα και φυτά κ.λπ.). Αυτά είτε μπορεί να είναι τοποθετημένα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εμποδίζουν την πρόσβαση ή/και την κίνηση των ατόμων με αναπηρία σε αυτά, είτε μπορεί να έχουν απαγορευτικές διαστάσεις, είτε να μην είναι εύκολα αντιληπτά.
- ❌ **Επικοινωνιακά εμπόδια**, τα οποία επηρεάζουν τη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία να λάβουν πληροφόρηση ή να επικοινωνήσουν μέσω των διαθέσιμων μέσων και συστημάτων (δια ζώσης, μέσω εντύπων, τηλεφώνων, διαδικτύου, σήμανσης κ.λπ.).
- ❌ **Τεχνολογικά εμπόδια**, τα οποία σχετίζονται με τη χρήση εξοπλισμών και βοηθημάτων, όπως υπολογιστές και μέρη αυτών (πληκτρολόγιο, λογισμικό κ.ά.), τηλέφωνα, μηχανές κ.λπ.
- ❌ **Συμπεριφορικά εμπόδια**, δηλαδή διακρίσεις που οφείλονται σε εσφαλμένες αντιλήψεις σχετικά με τις ικανότητες ενός ατόμου με αναπηρία και προέρχονται κυρίως από άτομα που δε γνωρίζουν την αναπηρία ή/και πώς να επικοινωνήσουν με άτομα με αναπηρία.
- ❌ **Κανονιστικά εμπόδια**, δηλαδή διακρίσεις που προκύπτουν από ισχύοντες κανονισμούς, πρωτόκολλα, πρακτικές και πολιτικές που αποκλείουν τα άτομα με αναπηρία από τη συμμετοχή σε διαδικασίες και δραστηριότητες (αναψυχή, εκπαίδευση κ.λπ.).

Κάθε είδος αναπηρίας σχετίζεται με συγκεκριμένα εμπόδια/φραγμούς και ειδικές προσαρμογές, όπως ενδεικτικά παρουσιάζεται στις παρακάτω υποενότητες.

⁵ Δηλαδή βοηθήματα βάδισης (μασάλης, αντιβραχίου, περιπατητήρας σε σχήμα «Π» κ.λπ.).

Άτομα με κινητικά προβλήματα

Τα άτομα με κινητικά προβλήματα, δηλαδή άτομα με προβλήματα στην κίνηση και στη μετακίνηση (των ίδιων ή/και αντικειμένων και χειριστηρίων στο περιβάλλον), στα οποία περιλαμβάνονται και οι χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων, έχουν ανάγκη από:

- πληροφορίες για τις επιλογές που προσφέρονται, στα σημεία εισόδου και σε κομβικά σημεία,
- διαδρομές και δομικά στοιχεία κατάλληλων διαστάσεων, ανάλογα με το αν έχουν ανάγκη ή όχι συνοδού ή βοηθημάτων,
- επιφάνειες κίνησης ελεύθερες από κάθε εμπόδιο, αντιολισθηρές, ομαλές, χωρίς αρμούς, συνεχείς και σταθερές, με ομαλές, μικρές κλίσεις εγκάρσιες ή διαμήκεις,
- χώρους ελιγμού, περιστροφής, ανάπαυσης και στάσης (συμπερ. για τυχόν συνοδούς) επαρκών διαστάσεων και σε τακτικές αποστάσεις, ειδικά σε κουραστικά σημεία της διαδρομής,
- κατάλληλες προβλέψεις για την υπερπήδηση υψομετρικών διαφορών (ράμπες, ανελκυστήρες, αναβατόρια κ.λπ.), καθώς και για την ανεμπόδιστη προσέγγιση εξοπλισμών, μηχανισμών κ.λπ.
- χειριστήρια εξοπλισμών και μηχανισμών (αντλίες νερού, περισκόπια/τηλεσκόπια, κάδοι κ.λπ.) κατάλληλα προσαρμοσμένα, που δεν απαιτούν μεγάλη δύναμη ή απαιτητικές δεξιότητες ή ιδιαίτερα γρήγορους χρόνους ανάδρασης από τον χρήστη, και που είναι τοποθετημένα σε κατάλληλα ύψη και θέση με τρόπο που να επιτρέπει την πρόσβαση σε αυτούς,
- κατάλληλες προβλέψεις ασφαλείας, όπως χειρολισθήρες, προστατευτικά κιγκλιδώματα κ.λπ.,
- κατάλληλες υποδομές για τη στάθμευση οχημάτων ΑμεΑ, στα σημεία άφιξης-αναχώρησης, και όπου προβλέπεται πρόσβαση με Ι.Χ.

Εξειδικεύοντας τις παραπάνω ανάγκες για διαδρομές στη φύση, τα άτομα με κινητικά προβλήματα μπορούν να κινηθούν αυτόνομα, όταν διασφαλίζεται ότι:

- δεν υπάρχουν σκαλοπάτια και ανθρωπογενή εμπόδια κατά μήκος των μονοπατιών και της διαδρομής στο σύνολό της,
- η επιφανειακή στρώση της διαδρομής είναι κατάλληλη (ομαλή, σταθερή, συνεχής, ομοιογενής, χωρίς βαθμίδες κ.λπ.),
- οι κατά μήκος και εγκάρσιες κλίσεις της διαδρομής είναι αποδεκτές,
- το πλάτος της διαδρομής είναι κατάλληλο, με αποδεκτό ελάχιστο πλάτος,
- υπάρχουν κατάλληλα κιγκλιδώματα και λοιπά μέτρα ασφαλείας και διαφυγής,
- υπάρχουν κατάλληλοι χώροι στάσης, ανάπαυσης και ελιγμών,
- οι υποδομές για το κοινό (WC, κιόσκια, αναψυκτήρια) είναι προσπελάσιμες και προσβάσιμες,
- οι πληροφορίες που παρέχονται βρίσκονται σε προσπελάσιμα σημεία,
- παρέχονται πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά της διαδρομής (με δήλωση της ημερομηνίας που καταγράφηκαν αυτές) όπως: μήκος, μέσος χρόνος, επίπεδο δυσκολίας, μέγιστη/μέση κλίση, ελάχιστο/μέσο πλάτος, χαρακτηριστικά της επιφάνειας κίνησης, πιθανοί κίνδυνοι σε ειδικές καιρικές συνθήκες, πιθανότητα επίθεσης από άγρια ζώα, συμβουλές για έκτακτες περιπτώσεις κ.λπ.,
- οποιαδήποτε αντικείμενα που το άτομο θα κληθεί να χειριστεί, όπως εξοπλισμός (κλειδαριές ή χειρολαβές ή θύρες ή μηχανήματα εισιτηρίων, αυτόματα μηχανήματα, κάδοι κ.λπ.) και στοιχεία σήμανσης, βρίσκονται σε κατάλληλο ύψος και θέση και είναι εύκολα στον χειρισμό.



Παρόμοιες ανάγκες με αυτήν την ομάδα έχουν συχνά και οι εξής κατηγορίες: ηλικιωμένοι και υπερήλικες, άτομα με ασυνήθιστες σωματικές διαστάσεις, άτομα με καρδιοαναπνευστικά προβλήματα, νεφροπαθείς, προσωρινά τραυματισμένοι, πρόσφατα χειρουργημένοι, έγκυες κ.λπ.



Τα άτομα αυτά, για την προσωπική τους ασφάλεια και αυτονομία, μπορεί να κάνουν χρήση αναπηρικών αμαξιδίων, συνοδού, ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων-βοηθών, βακτηριών και μαστουινιών, ή/και λοιπών βοηθημάτων. Θα πρέπει να προβλέπονται κατάλληλες συνθήκες και για αυτές τις περιπτώσεις.

Άτομα με προβλήματα όρασης

Τα άτομα με προβλήματα όρασης, με μερική ή ολική απώλεια όρασης, με διαταραχές της όρασης (αχρωματοψία, γλαύκωμα κ.λπ.) έχουν ανάγκη από:

- πληροφορίες για τις επιλογές που προσφέρονται στα σημεία εισόδου και σε κομβικά σημεία και σε κατάλληλες μορφές,
- καθοδήγηση σε περίπλοκα περιβάλλοντα μέσω κατευθυντήριων οδηγιών (στο έδαφος ή παράλληλων με το έδαφος, όπως οδηγοί όδευσης τυφλών και χειρολισθήρες όδευσης τυφλών),
- ασφαλείς διαδρομές, διακριτές και προσδιορισμένες με σαφήνεια στον χώρο, ελεύθερες από εμπόδια τα οποία δε γίνονται άμεσα αντιληπτά (είτε από το ίδιο το άτομο, είτε από τον σκύλο οδηγό), ομαλές και αντιολισθηρές, καλά φωτισμένες και χωρίς έντονες διαφοροποιήσεις στο φωτισμό και αντανάκλασεις (για διευκόλυνση των μερικώς βλεπόντων ατόμων), με συνεχείς και σταθερές επιφάνειες κίνησης, με αποδεκτές κλίσεις εγκάρσιες ή διαμήκεις,
- προφυλάξεις και επισήμανση για επικρεμάμενα στοιχεία, προεξοχές, σκαλοπάτια και για αλλαγές του επιπέδου και της κατεύθυνσης, της αρχής και του τέλους της διαδρομής κ.λπ.,
- στοιχεία, εξοπλισμούς και μηχανισμούς διαφορετικής υψής και έντονης χρωματικής αντίθεσης, ασφαλή προς ψηλάφηση, με ακουστικές οδηγίες και συνδεδεμένα σε τυχόν οδεύσεις τυφλών,
- κατάλληλη σήμανση (ηχητική ή/και απτική/ανάγλυφη, με έντονη χρωματική αντίθεση, με μεγάλους χαρακτήρες κ.λπ.).

Εξειδικεύοντας τις παραπάνω ανάγκες για διαδρομές στη φύση, τα άτομα με προβλήματα όρασης μπορούν να κινηθούν αυτόνομα, όταν διασφαλίζεται ότι:

- κάθε πληροφορία και μήνυμα που παρέχεται είναι εύληπτη, συνοπτική και σαφής, όταν είναι γραπτή παρέχεται με ευκρινείς γραμματοσειρές και έντονες χρωματικές αντιθέσεις φόντου-χαρακτήρων και επιπλέον παρέχεται και σε εναλλακτικές μορφές, όπως σε ακουστική και σε απτική μορφή (π.χ. σε γραφή Braille, με δόνηση κ.λπ.) και σε μορφή για αμβλύωπες,
- παρέχονται πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά της διαδρομής (με δήλωση της ημερομηνίας έκδοσης) όπως: μήκος, μέσος χρόνος, επίπεδο δυσκολίας, μέγιστη/μέση κλίση, ύπαρξη ή μη οδηγιών όδευσης, χαρακτηριστικά της επιφάνειας κίνησης, πιθανοί κίνδυνοι σε ειδικές καιρικές συνθήκες, πιθανότητα επίθεσης από άγρια ζώα, συμβουλές για έκτακτες περιπτώσεις κ.λπ.),
- τυχόν εικονογράμματα συνοδεύονται από ευδιάκριτο κείμενο και κείμενο σε προσβάσιμες μορφές,
- η διαδρομή έχει διαφορετική επιφάνεια ή/και χρώμα από τον περιβάλλοντα χώρο και διαθέτει κατάλληλο «οδηγό» για υποστήριξη του προσανατολισμού τους,

- το πλάτος της διαδρομής είναι αρκετό, ώστε ένα άτομο με προβλήματα όρασης να μπορεί να συνοδεύεται από έναν συνοδό ή ένα σκύλο βοήθειας,
- δεν υπάρχουν ασάφειες στον προσανατολισμό, κυρίως αμέσως μετά από μια μεγάλη αλλαγή στα επίπεδα φωτισμού (π.χ. αμέσως μετά την είσοδο ή έξοδο από πυκνοφυτεμένη περιοχή),
- δεν υπάρχουν απροσδόκητα εμπόδια (δεξιά, αριστερά, καθ' ύψος, επί του δαπέδου κ.λπ.),
- η είσοδος επισκεπτών με σκύλους-οδηγούς επιτρέπεται σε όλους τους δημόσιους χώρους.



Παρόμοιες ανάγκες με αυτήν την ομάδα έχουν συχνά και οι ηλικιωμένοι και οι υπερήλικες.



Τα άτομα αυτά, για την προσωπική τους ασφάλεια και αυτονομία, μπορεί να κάνουν χρήση λευκού μαστιγίου, συνοδού ή ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων-οδηγών. Θα πρέπει να προβλέπονται κατάλληλες συνθήκες και για αυτές τις περιπτώσεις.

Άτομα με προβλήματα ακοής

Τα άτομα με προβλήματα ακοής, όπως οι κωφοί και οι βαρήκοοι, έχουν ανάγκη από:

- διαδρομές και χώρους με καλό φωτισμό και με σαφή προσδιορισμό στον χώρο,
- οπτική και εύληπτη σήμανση και πληροφόρηση/ενημέρωση με τη χρήση εύληπτων εικονογραμμάτων, συνοδευόμενων από απλό και σαφές κείμενο,
- καλή ακουστική χώρων και συστημάτων και βοηθήματα/επιλογές ενίσχυσης ήχων,
- εναλλακτικές μεθόδους επικοινωνίας, πληροφόρησης και ειδοποίησης, π.χ. με χειλεανάγνωση ή με γνώστες νοηματικής ή με χρήση υπότιτλων ή μέσω SMS ή γραπτά ή με φωτεινά σήματα,
- μηχανισμούς και εξοπλισμούς συμβατούς με ειδικά βοηθήματα.

Εξειδικεύοντας τις παραπάνω ανάγκες για διαδρομές στη φύση, τα άτομα με προβλήματα ακοής μπορούν να κινηθούν αυτόνομα, όταν διασφαλίζεται ότι:

- τυχόν πληροφορίες και μηνύματα που διατίθενται ηχητικά, διατίθενται και οπτικά, με χρήση διερμηνείας στη νοηματική ή υπότιτλους ή γραπτά με απλό και κατανοητό λόγο κ.λπ.,
- ο φωτισμός είναι κατάλληλος για να επιτρέπει τη χειλεανάγνωση και τον έλεγχο του χώρου,
- παρέχονται πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά της διαδρομής, όπως πιθανότητα επίθεσης από άγρια ζώα, συμβουλές για έκτακτες περιπτώσεις κ.λπ.



Παρόμοιες ανάγκες με αυτήν την ομάδα έχουν συχνά και οι ηλικιωμένοι και οι υπερήλικες.



Πολλά άτομα αυτής της κατηγορίας έχουν ως μητρική γλώσσα τη νοηματική και ελάχιστη ή και καθόλου γνώση της ομιλούμενης/γραπτής γλώσσας. Μπορεί να έχουν προβλήματα κατανόησης πολύπλοκων γραπτών πληροφοριών και γενικά η γραπτή επικοινωνία να μην τους εξυπηρετεί. Συνιστάται τυχόν μηνύματα να είναι (και) σε μορφή εικόνων με σύμβολα κ.λπ. και η διάθεση των εκτεταμένων πληροφοριών να γίνεται και σε βίντεο με νοηματική.



Τα άτομα αυτά, για την προσωπική τους ασφάλεια και αυτονομία, μπορεί να κάνουν χρήση ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων-βοηθών ή/και λοιπών βοηθημάτων. Θα πρέπει να προβλέπονται κατάλληλες συνθήκες και για αυτές τις περιπτώσεις.

Άτομα με νοητικές, γνωστικές ή ψυχικές αναπηρίες

Τα άτομα με νοητικές, γνωστικές ή ψυχικές αναπηρίες, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες, αυτισμό, σύνδρομο Down, άνοια, Alzheimer, σχιζοφρένεια, διπολική διαταραχή κ.λπ., έχουν ανάγκη από:

- πληροφορίες για τις επιλογές που προσφέρονται, οι οποίες διατίθενται σε κατάλληλες μορφές, τόσο σε σημεία εισόδου όσο και σε κομβικά σημεία της διαδρομής,
- απλή διαρρύθμιση χώρων με ανοικτές εξόδους, ώστε να μην προκαλούν κλειστοφοβία και ασφαλείς διαδρομές χωρίς εκπλήξεις, προσδιορισμένες με σαφήνεια στον χώρο,
- συνεχή, απλή και εύληπτη σήμανση, ενδείξεις με χρωματικές αντιθέσεις και εικονίδια,
- τυποποιημένο εξοπλισμό με ευδιάκριτη χρήση και φιλικούς μηχανισμούς και εφαρμογές με απλοποιημένες οδηγίες χρήσης όπου χρειάζονται.

Εξειδικεύοντας τις ανάγκες για διαδρομές στη φύση, τα άτομα με νοητικές, γνωστικές ή ψυχικές αναπηρίες μπορούν να κινηθούν αυτόνομα, όταν διασφαλίζεται ότι:

- οι διαδρομές είναι σαφείς, ασφαλείς, χωρίς εκπλήξεις που θα προκαλέσουν σύγχυση και πανικό,
- κάθε πληροφορία και μήνυμα που παρέχεται είναι εύληπτη, συνοπτική και σαφής, όταν είναι γραπτή παρέχεται με ευκρινείς γραμματοσειρές κ.λπ. και επιπλέον παρέχεται και σε εναλλακτικές μορφές, όπως σε ακουστική μορφή και σε εύκολη στην ανάγνωση μορφή (αγγλ. *easy-to-read format*),
- γίνεται χρήση συμβόλων και εικονογραμμάτων (αγγλ. *pictogram signs*), χωρίς όμως να παραλείπεται να συνοδεύονται πάντα από κείμενο, δεδομένου ότι η χρήση τους μπορεί μεν να διευκολύνει μερικούς ανθρώπους, αλλά συχνά δεν αναγνωρίζονται από άτομα με προβλήματα όρασης ή με μαθησιακή αναπηρία ή με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο,
- παρέχονται πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά της διαδρομής (με δήλωση της ημερομηνίας έκδοσης) όπως: πληροφορίες για υψοφοβικούς και κλειστοφοβικούς, σχετικά με την πιθανότητα επίθεσης από άγρια ζώα, συμβουλές για έκτακτες περιπτώσεις κ.λπ.,
- η είσοδος επισκεπτών με σκύλους-βοηθούς επιτρέπεται σε όλους τους δημόσιους χώρους.



Παρόμοιες ανάγκες με αυτήν την ομάδα έχουν συχνά και οι εξής κατηγορίες: άτομα με παροδικά μειωμένη αντίληψη, ηλικιωμένοι και υπερήλικες, νήπια και μικρά παιδιά, έγκυες, άτομα αφηρημένα, κουρασμένα ή ζαλισμένα κ.λπ.



Τα άτομα αυτά μπορεί να έχουν βραδύτερους ρυθμούς αντίληψης, περιορισμένη επαφή με το περιβάλλον και τα γύρω αντικείμενα, να αδυνατούν να προσανατολιστούν, να δράσουν αυτόνομα ή ακόμα και να αντιδράσουν στα εμπόδια ή σε κινδύνους.



Για την αυτόνομη μετακίνησή τους, τα άτομα αυτά μπορεί να κάνουν χρήση συνοδού ή ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων-βοηθών. Θα πρέπει να προβλέπονται κατάλληλες συνθήκες και για αυτές τις περιπτώσεις.

Ηλικιωμένοι και υπερήλικες

Η ηλικία των 65 ετών θεωρείται το βιολογικό όριο της γήρανσης, ηλικία μετά την οποία το ποσοστό των προβλημάτων υγείας αυξάνεται σημαντικά, ενώ μετά την ηλικία των 85 οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν εντονότερα αισθητηριακά και κινητικά προβλήματα. Το γήρας επιφέρει φυσιολογικές, ψυχολογικές και κοινωνικές αλλαγές στη ζωή του ατόμου και επηρεάζει ικανότητες και δεξιότητες που σχετίζονται με τις αισθήσεις (όραση, ακοή, αφή κ.λπ.), με την κίνηση και ιδιαίτερα με την ακρίβεια και την αντοχή στις κινήσεις, τη μνήμη, τη μάθηση και άλλες γνωστικές λειτουργίες.

Ειδικότερα, τα ηλικιωμένα άτομα συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε λειτουργίες, όπως:

- να σκέφτονται και να ενεργούν γρήγορα,
- να κατανοούν και να αποκωδικοποιούν πολύπλοκους διάλογους, εκμοντερνισμένη ορολογία και συμβολισμούς,
- να γνωρίζουν δεύτερη γλώσσα, εκτός της μητρική τους,
- να κατανοούν και να αλληλεπιδρούν με νέες τεχνολογίες,
- να εκτελούν δύο ενέργειες ταυτόχρονα,
- να συλλέγουν την πληροφορία που χρειάζονται, όταν τη χρειάζονται,
- να εστιάζουν την προσοχή τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Εξειδικεύοντας τις ανάγκες για διαδρομές στη φύση, οι ηλικιωμένοι και οι υπερήλικες μπορούν να κινηθούν αυτόνομα, όταν διασφαλίζεται ότι:

- οι διαδρομές φέρουν τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω για τις διάφορες ομάδες επισκεπτών με αναπηρία
- περιλαμβάνονται και σύντομες ολοκληρωμένες διαδρομές (fast-track),
- παρέχονται πληροφορίες σχετικά με υπηρεσίες υγείας και έκτακτης ανάγκης που είναι διαθέσιμες εντός ή/και πλησίον της περιοχής,
- κάθε πληροφορία και μήνυμα που παρέχεται είναι σε απλή γλώσσα, χωρίς νέες ορολογίες, εκφράσεις και σύμβολα που μπορεί να τους διαφεύγουν και για τα οποία δε δίνονται οι απαραίτητες επεξηγήσεις,
- τυχόν μηχανισμοί και εφαρμογές χαρακτηρίζονται από απλότητα και σαφήνεια και συνοδεύονται από απλές και σαφείς οδηγίες χρήσης, όπου χρειάζονται.



Οι ηλικιωμένοι επισκέπτες, σε σύγκριση με τις νεότερες γενιές, ελκύονται περισσότερο από τουριστικές πληροφορίες και δραστηριότητες που διεγείρουν τις αισθήσεις και από την επαφή με τους ντόπιους πληθυσμούς. Αξίζει η επένδυση στην παροχή πληροφοριών (π.χ. για τοπικές γιορτές και φεστιβάλ στην περιοχή) και υπηρεσιών ειδικά στοχευμένων σε αυτούς.



Επισημαίνεται ότι τα ηλικιωμένα άτομα συχνά επισκέπτονται τους χώρους σε μεγάλες ομάδες και θα πρέπει να υπάρχουν κατάλληλες, ευκρινείς επισημάνσεις πριν την είσοδο και σε σημεία που ο συνωστισμός είναι επικίνδυνος.



Τα άτομα αυτά, για την προσωπική τους ασφάλεια και συντροφιά, μπορεί να συνοδεύονται από μη εκπαιδευμένους σκύλους και να κάνουν χρήση βοηθημάτων. Θα πρέπει να προβλέπονται κατάλληλες συνθήκες και για αυτές τις περιπτώσεις.

Λοιπές παρατηρήσεις - επισημάνσεις



Τα **άτομα με αλλεργίες** συναντούν επίσης δυσκολίες που οφείλονται σε αρχιτεκτονικά εμπόδια, π.χ. σε χώρους που δε διαθέτουν καλό εξαερισμό, χώρους με πολλά άτομα, σε χώρους κλειστούς όπου επιτρέπεται η παρουσία ζώων κ.λπ.



Τα **άτομα με χρόνιες παθήσεις και σπάνιες αναπηρίες** συχνά είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα σε λοιμώξεις και μικρόβια, γεγονός που προϋποθέτει αυστηρή καθαριότητα σε χώρους δημόσιας χρήσης και υγιεινής και επομένως αντίστοιχες διαδικασίες/πολιτικές.



Τα **πλάνα διαφυγής** και τα **σχέδια εκκένωσης και αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών** θα πρέπει να είναι επικαιροποιημένα με κατάλληλες προβλέψεις για όλες τις κατηγορίες επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα.



Η διάθεση **νερού ανθρώπινης κατανάλωσης** (πόσιμου νερού), είτε στη φυσική του κατάσταση είτε μετά από επεξεργασία, είναι σημαντική για όλους τους επισκέπτες και θα πρέπει να προβλέπεται, όπου είναι δυνατόν, χωρίς όμως να παραλείπεται η σχετική σήμανση και η παράθεση πληροφοριών σχετικά με την οργανοληπτική και μικροβιολογική ποιότητα του νερού, την ημερομηνία του πιο πρόσφατου ελέγχου και την τήρηση των σχετικών παραμετρικών τιμών της ισχύουσας νομοθεσίας.



Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για την προσβασιμότητα και τη σωστή εξυπηρέτηση και συμμετοχή των επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα όλων των κατηγοριών παίζει η **στάση** και η **εκπαίδευση/ενημέρωση του προσωπικού** (προσωπικό υποδοχής, φύλακες, οδηγοί κ.λπ.) σε θέματα σχετιζόμενα με την προσβασιμότητα, τις ανάγκες των ατόμων με διάφορους τύπους αναπηρίας, και τους δόκιμους τρόπους επικοινωνίας και συμπεριφοράς προς τα άτομα αυτά.



Καλό θα είναι να διατηρείται **φαρμακείο** και **εξοπλισμός πρώτων βοηθειών**, στα οποία να περιλαμβάνονται επιπλέον φάρμακα και προβλέψεις για άτομα με αναπηρία, άτομα με χρόνιες παθήσεις, ηλικιωμένα άτομα, έγκυες, αλλεργικά άτομα κ.λπ. (π.χ. ενέσεις ινσουλίνης, βρογχοδιασταλτικά για το άσθμα, δισκία ή/και ενέσιμα σκευάσματα κορτιζόνης, γλωσσοπίεστρα κ.λπ.).



Καλό θα είναι να υπάρχει και να γνωστοποιείται στους επισκέπτες **γραμμή/υπηρεσία βοήθειας**, η οποία θα λειτουργεί όλες τις ώρες επίσκεψης και με την οποία θα μπορεί κανείς να επικοινωνήσει στην τοπική γλώσσα αλλά και στην αγγλική.

Συμπεράσματα και βασικές αρχές Σχεδίασης για όλους

Η διασφάλιση της πρόσβασης στοχεύει ακριβώς στην εξάλειψη των εμποδίων/φραγμών και στη δημιουργία κατάλληλων προβλέψεων, μη επιβαρυντικών για το περιβάλλον και για το μεγαλύτερο δυνατό φάσμα κινητικότητας των επισκεπτών, κατά τέτοιο τρόπο ώστε όλοι να είναι σε θέση να απολαύσουν μια αξέχαστη εμπειρία, αυτόνομα, με ασφάλεια και αξιοπρέπεια.

Αν και κάθε επισκέπτης μπορεί να έχει ξεχωριστές ανάγκες, επισημαίνεται ότι θα πρέπει πάντα να επιδιώκονται **καθολικές** λύσεις. Θα πρέπει δηλαδή κατά τη σχεδίαση να λαμβάνεται υπόψη ότι η ικανοποίηση των αναγκών μιας κατηγορίας επισκεπτών δεν πρέπει να αποκλείει την ικανοποίηση των αναγκών των υπολοίπων. Η καλύτερη λύση έναντι μιας σειράς εναλλακτικών που έχει κανείς μπροστά του είναι πάντα αυτή που αποκλείει τους λιγότερους. Ο καλύτερος τρόπος για την εύρεση «καθολικών» λύσεων είναι η συμμόρφωση με τις αρχές της *Σχεδίασης για όλους*, στις οποίες συγκαταλέγονται οι εξής:

- | | |
|---|--|
| 1. Ισότιμη χρήση (ισοδύναμα για όλους). | 5. Ανοχή στο λάθος. |
| 2. Ευελιξία στη χρήση (προσαρμογές). | 6. Εύλογη προσπάθεια από πλευράς του χρήστη. |
| 3. Απλή και διαισθητική χρήση. | 7. Μέγεθος και χώρος για προσέγγιση και χρήση. |
| 4. Αντιληπτικότητα της πληροφορίας και των στοιχείων ελέγχου/χειρισμού. | |

Όταν οι αρχές *Σχεδίασης για όλους* εκτελούνται επιδέξια, οι σχεδιαστικές λύσεις μπορούν κάλλιστα να είναι και φιλικές στο περιβάλλον.

Επισημαίνεται, επίσης, ότι το ζήτημα της πρόσβασης θα πρέπει να αντιμετωπίζεται **οριζόντια** και ότι θα πρέπει να διασφαλίζεται με συνέπεια όχι μόνο στις υποδομές (μονοπάτια, θέσεις στάθμευσης, σημεία πληροφόρησης, θέασης, εστίασης, κατάλυσης κ.λπ.) αλλά και στον εξοπλισμό, στην πληροφόρηση και στις υπηρεσίες, ακόμη και στις διαδικασίες (π.χ. διαδικασίες αντιμετώπισης έκτακτων συνθηκών).

4+1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΣΤΗ ΦΥΣΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

1 Οι επιλογές των επισκεπτών είναι προφανείς ή επικοινωνούνται αποτελεσματικά και με πληροφορίες προσβασιμότητας για όλους

2 Δεν υφίστανται διακρίσεις λόγω:

- στάσεων/συμπεριφορών ή
- πολιτικών/διαδικασιών

3 Υποδομές & εξοπλισμός, πληροφορία & μηνύματα, υπηρεσίες & διαδικασίες δεν εγείρουν αδικαιολόγητα εμπόδια/φραγμούς που επηρεάζουν την αντιληπτικότητα, την κατανοησιμότητα, την προσπελασιμότητα, την προσβασιμότητα, την ευχρηστία, την ασφάλεια, την αυτονομία ή την αξιοπρέπεια κατά τη χρήση

4 Υφίστανται κατάλληλες προσαρμογές για εύλογα υφιστάμενα:

- αρχιτεκτονικά εμπόδια
- φυσικά εμπόδια
- εμπόδια πληροφόρησης και επικοινωνίας
- τεχνολογικά εμπόδια

+1 Υποστηρίζεται η εμπειρία των ερεθισμάτων και για όσους δεν έχουν φυσική πρόσβαση σε αυτά

Πρώτο Μέρος:
Κατευθυντήριες γραμμές σχεδίασης
προσβάσιμων διαδρομών στη φύση

A. ΒΑΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΗ

Βασικά στοιχεία για τη *Σχεδίαση για όλους* είναι η κατανόηση του **εύρους των διαστάσεων** και των **λειτουργιών** των χρηστών (ενδεικτικά):

- το εύρος των διαστάσεων των χρηστών που σχετίζονται με τον χώρο,
- το εύρος της σωματικής δύναμης και αντοχής των χρηστών,
- το εύρος της ταχύτητας κίνησης και κινήσεων των χρηστών,
- το εύρος της οπτικής οξύτητας και του οπτικού πεδίου των χρηστών,
- το εύρος της αντιληπτικής και επεξεργαστικής ικανότητας των χρηστών,
- το εύρος της ικανότητας επικοινωνίας των χρηστών,
- κ.λπ.

Η ανάλυση των παραπάνω, μέσα από τη μελέτη των διαφόρων ανθρωπομετρικών και μη δεδομένων και εξετάζοντας τον χρήστη μαζί με τον όποιο προσωπικό του εξοπλισμό/συνοδό ως μια ολοκληρωμένη μονάδα, βοηθάει στο να προσδιορίζονται τα εξής:

- Οι διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά των απαραίτητων επιφανειών και χώρων για να μπορεί κάποιος με άνεση, ασφάλεια και αυτόνομα⁶ να:
 - σταθεί,
 - κινηθεί προς μια κατεύθυνση,
 - αλλάξει κατεύθυνση (στατικά ή εν κινήσει),
 - σταματήσει (δηλ. να φρενάρει),
 - φτάσει και ασκήσει δύναμη σε κάτι,
 - αντιληφθεί κάτι,
 - δει κάτι ή πάνω/ανάμεσα από κάτι,
 - ανέβει/κατέβει από κάτι.
- Οι διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά των χειριστηρίων (αγγλ. *controls*) εξοπλισμών, μηχανισμών και συστημάτων που απαιτούν επαφή ή/και δύναμη.
- Οι διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά των στοιχείων στήριξης, ασφαλείας κ.λπ.
- Οι διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά των επιφανειών με οπτική πληροφορία, ώστε να μπορεί κανείς να διαβάσει γραπτό κείμενο και να αναγνωρίσει εικόνες,
- Ο τύπος και τα χαρακτηριστικά των ερεθισμάτων που απαιτούνται για την ενεργοποίηση και την επικοινωνία μέσω συγκεκριμένων αισθήσεων του χρήστη, συμπεριλαμβανομένης της επιτρεπτής ταχύτητας μετάδοσης πληροφορίας και ανάδρασης των συστημάτων.
- Τα απαραίτητα χαρακτηριστικά της πληροφορίας και των μηνυμάτων, ώστε ο χρήστης να μπορεί να τα κατανοήσει και απομνημονεύσει, όπου είναι αναγκαίο.

⁶ **Σημείωση:** Ο κάθε χρήστης μαζί με τον όποιο προσωπικό του εξοπλισμό, βοήθημα ή συνοδό, νοείται ως μία αυτόνομη μονάδα.

Σε αυτό το σημείο, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, ως προς τα χαρακτηριστικά και τις διαστάσεις των διάφορων ανθρωπογενών ή μη στοιχείων του περιβάλλοντος, έχει παρατηρηθεί ότι τα δεδομένα των χρηστών διαφόρων τύπων αναπηρικού αμαξιδίου, συμπεριλαμβανομένων αυτών για χρήση με συνοδό, συνιστούν τις πιο χαρακτηριστικές απαιτήσεις. Δηλαδή, αν ένα περιβάλλον έχει τα κατάλληλα χαρακτηριστικά για την κατηγορία αυτή, τότε είναι κατάλληλο και αποδεκτό και για την πλειονότητα των υπολοίπων κατηγοριών επισκεπτών. Ειδικά ως προς τις οδηγίες διαστασιολόγησης, τόσο στο δομημένο όσο και στο φυσικό περιβάλλον, ως «μέτρο» χρησιμοποιείται συνήθως το άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο, επειδή οι διαστάσεις του αμαξιδίου και οι πολλαπλές επαφές του με το έδαφος (δύο μεγάλοι και δύο μικροί τροχοί, προκειμένου για ένα σύνθετες χειροκίνητο αμαξίδιο) αποτελούν την πλέον απαιτητική περίπτωση.

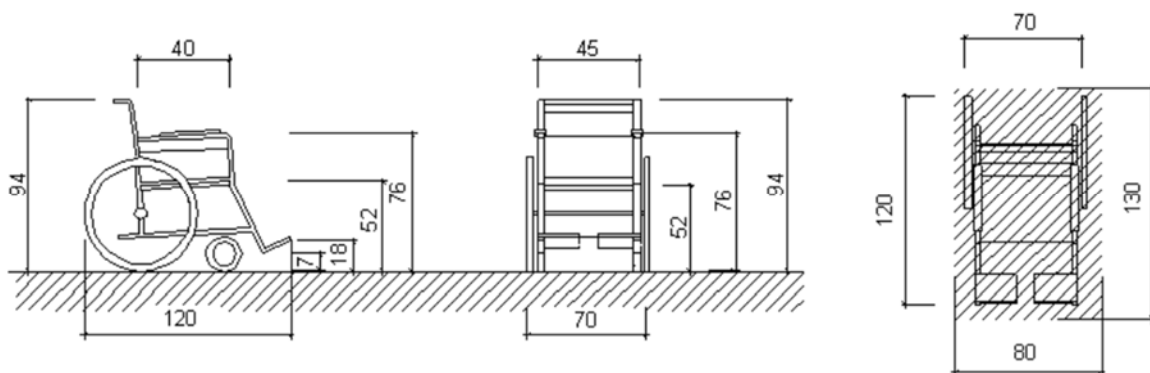
A1 Δεδομένα χρηστών με τροχήλατα αμαξίδια

Τα τροχήλατα αμαξίδια μετακίνησης χωρίζονται κυρίως στις εξής κατηγορίες:

- χειροκίνητα αναπηρικά αμαξίδια,
- μηχανικά αναπηρικά αμαξίδια και
- σκούτερ.

A1.1 Διαστάσεις της επιφάνειας που καταλαμβάνουν οι χρήστες με αμαξίδια

A1.1a Χρήστες με χειροκίνητα αναπηρικά αμαξίδια



Εικόνα 1. Διαστάσεις χειροκίνητου αναπηρικού αμαξιδίου (σε εκατοστά) -αριστερά η πλαϊνή όψη, στο μέσο η οπίσθια όψη και δεξιά η κάτοψη

Πηγή: Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (2009)



Επισημαίνεται ότι οι παραπάνω διαστάσεις δεν είναι καθολικές, αλλά ενδεικτικές, και ότι μετρήσεις από άλλες πηγές παρουσιάζουν αποκλίσεις, ακόμα και της τάξης του +/- 10%.



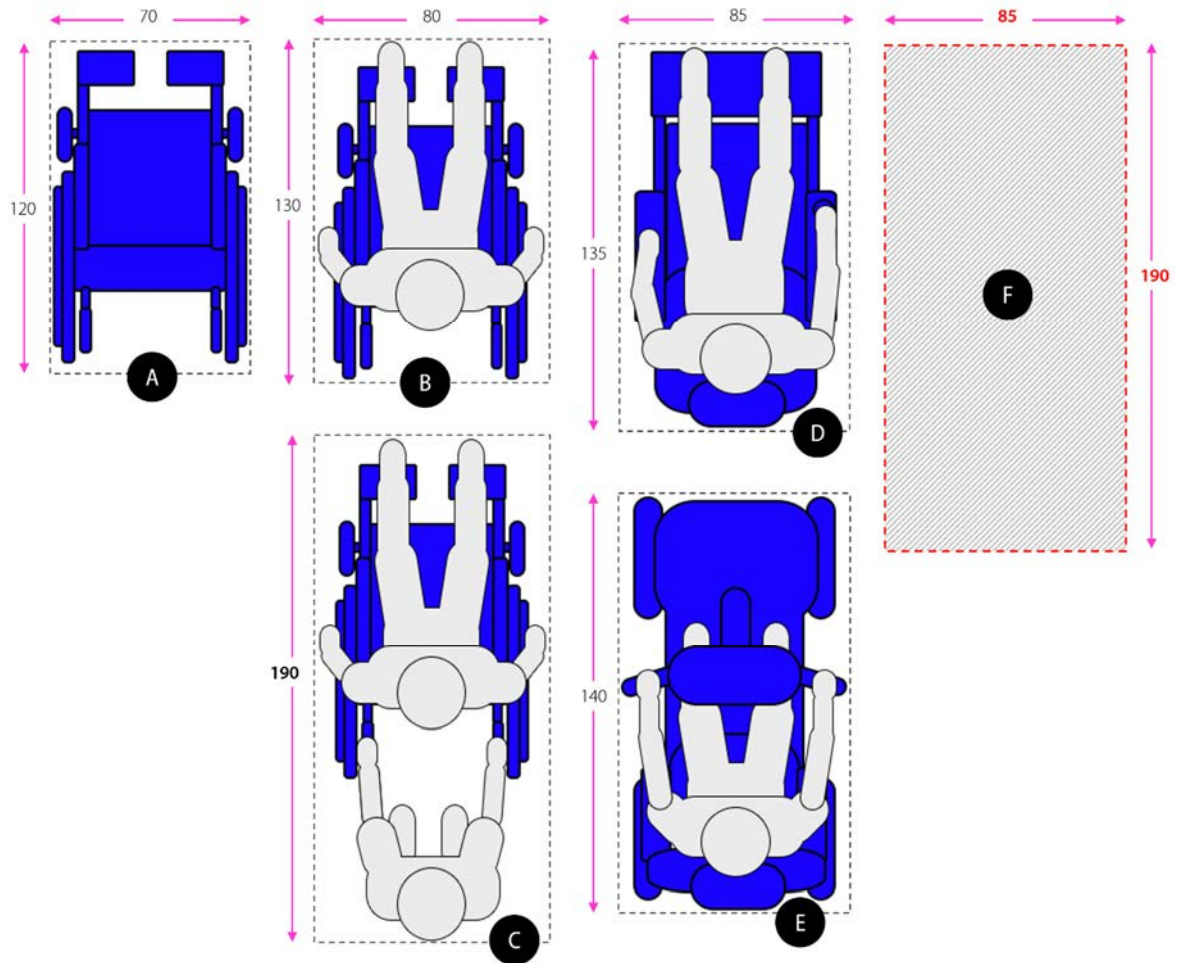
Συνιστάται, κατά τον σχεδιασμό, σε σχέση με το πλάτος του αμαξιδίου (70 εκ.), να συνυπολογίζονται εκατέρωθεν επιπλέον 5 εκ., φθάνοντας συνολικά τα 80 εκ., τα οποία είναι απαραίτητα για την περιστροφή των τροχών του αμαξιδίου με τα χέρια.



Συνιστάται, κατά τον σχεδιασμό, σε σχέση με το μήκος του αμαξιδίου με καθήμενο χρήστη (130 εκ.), να συνυπολογίζονται πίσω από το αμαξίδιο επιπλέον 60 εκ., φθάνοντας συνολικά τα 190 εκ., τα οποία είναι απαραίτητα στην περίπτωση που το αμαξίδιο το οδηγεί συνοδός.

A1.1β Χρήστες αμαξιδίων διαφόρων τύπων

Με βάση τις προηγούμενες επισημάνσεις, στην παρακάτω εικόνα παρουσιάζονται ενδεικτικά οι διαστάσεις της επιφάνειας που καταλαμβάνουν οι χρήστες διαφόρων τύπων αμαξιδίων.



- (A) = Χειροκίνητο αναπηρικό αμαξίδιο
- (B) = Χρήστης με χειροκίνητο αναπηρικό αμαξίδιο
- (C) = Χρήστης με χειροκίνητο αναπηρικό αμαξίδιο & συνοδό
- (D) = Χρήστης με αυτόματο αναπηρικό αμαξίδιο
- (E) = Χρήστης με αμαξίδιο τύπου σκούτερ
- (F) = Ελάχιστος χώρος για όλες τις διαστάσεις

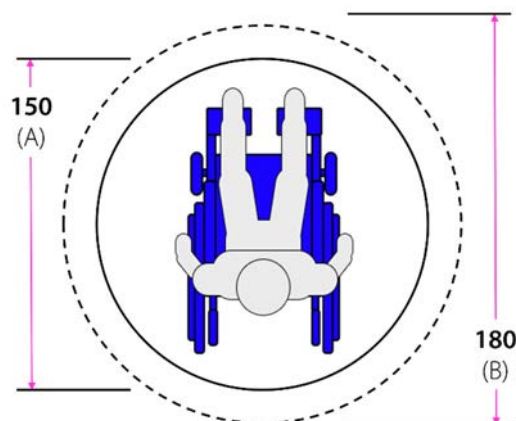
Εικόνα 2. Διαστάσεις της επιφάνειας που καταλαμβάνουν οι χρήστες με αμαξίδια διαφόρων τύπων (σε εκατοστά)



Ένα χώρος (για παράδειγμα σε πολύ στενά αλλά σύντομα περάσματα ή σε σημεία σύντομης στάσης κ.λπ.), ο οποίος έχει **πλάτος 90 εκ.** και **μήκος 200 εκ.**, είναι αρκετός για ένα πολύ μεγάλο ποσοστό χρηστών.

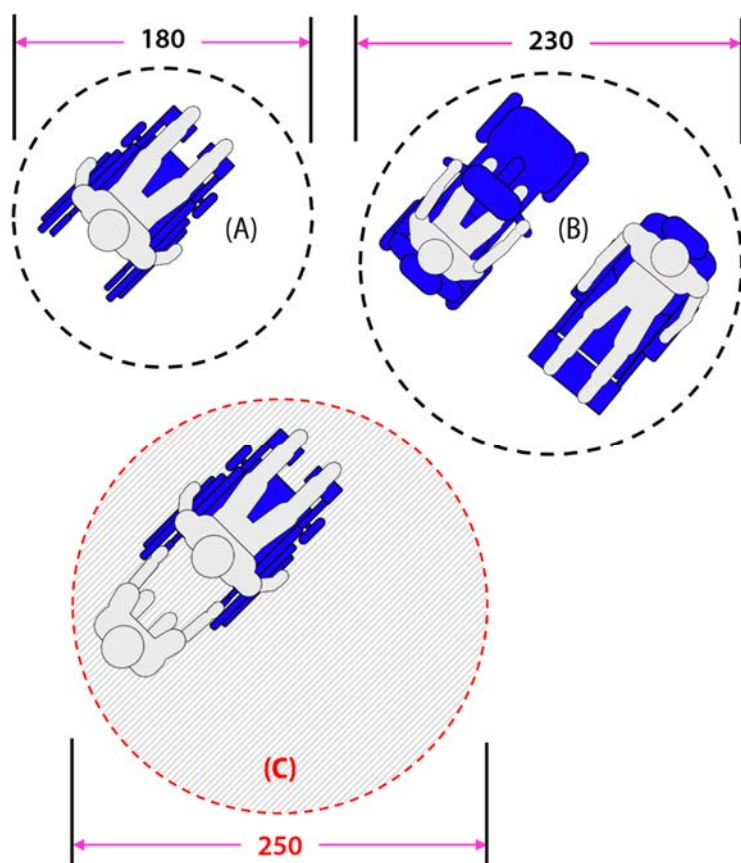
A1.2 Διαστάσεις επιφάνειας για τη στροφή/περιστροφή (στατική) χρηστών αμαξιδίων

A1.2a Χρήστες χειροκίνητων αναπηρικών αμαξιδίων



Εικόνα 3. Απαιτούμενες διαστάσεις για την περιστροφή με χειροκίνητο αναπηρικό αμαξίδιο (σε εκατοστά)
Αναπαραγωγή από την πηγή: Ηνωμένα Έθνη, SOLIDERE, ESCWA (2004)

A1.2β Χρήστες αμαξιδίων διαφόρων τύπων



(A) = Ελάχιστος χώρος για χρήση με χειροκίνητο αναπηρικό αμαξίδιο

(B) = Ελάχιστος χώρος για χρήση με αυτόματο αναπηρικό αμαξίδιο ή αμαξίδιο τύπου σκούτερ

(C) = Ελάχιστος χώρος για όλες τις διαστάσεις (συμπερ. χρήση με χειροκίνητο αναπηρικό αμαξίδιο & συνοδό)

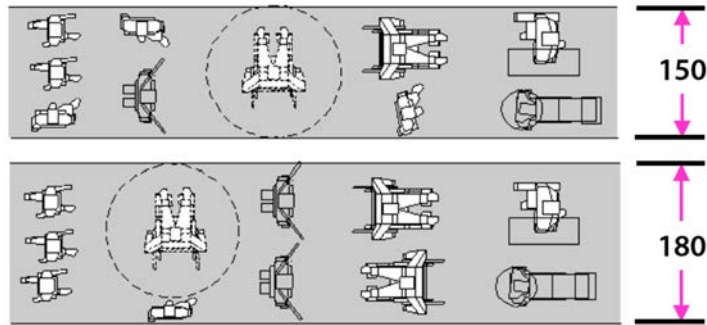
Εικόνα 4. Απαιτούμενες διαστάσεις για την περιστροφή χρηστών με αμαξίδια διαφόρων τύπων (σε εκατοστά)
Πηγή: IDEA Center Anthropometry of Wheeled Mobility Device (<http://www.udeworld.com/anthropometrics.html>)



Ένα χώρος, ο οποίος έχει **διάμετρο 250 εκ.**, είναι αρκετός για ένα πολύ μεγάλο ποσοστό χρηστών.

A1.3 Διαστάσεις της απαραίτητης επιφάνειας για την όδευση (σε ευθεία πορεία) χρηστών αμαξιδίων

A1.3a Χρήστες χειροκίνητων αναπηρικών αμαξιδίων

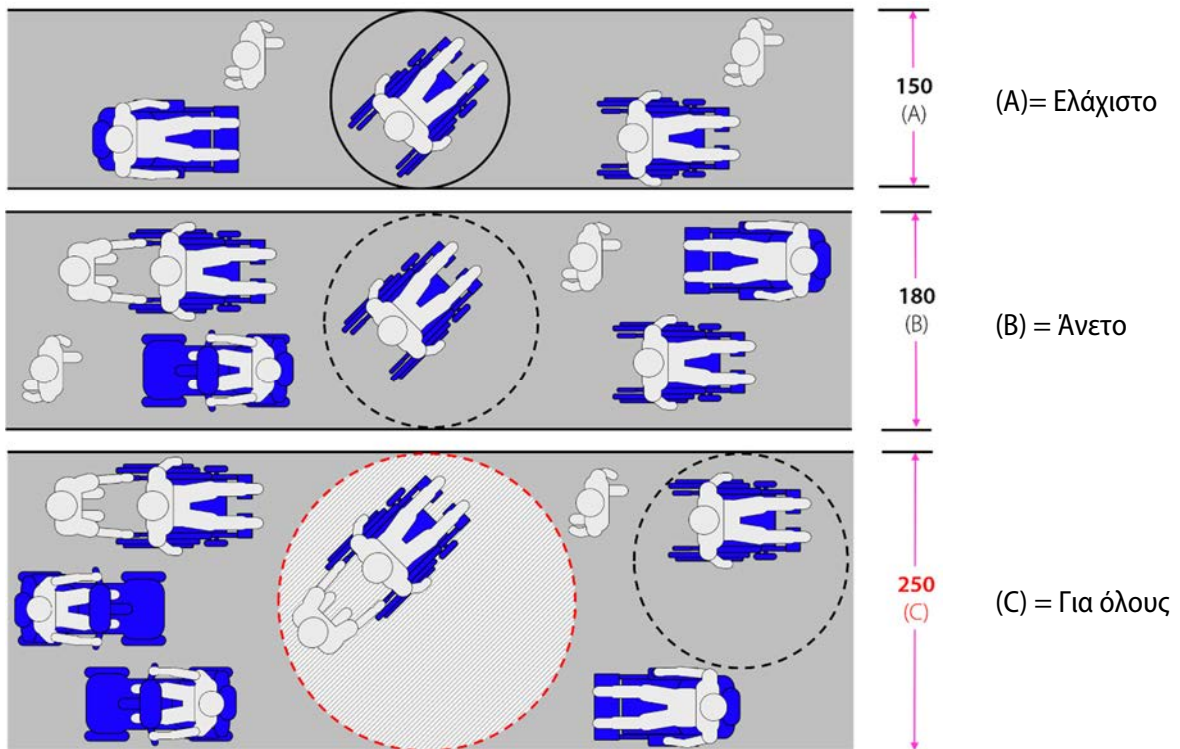


Εικόνα 5. Απαιτούμενες διαστάσεις για την όδευση με χειροκίνητο αναπηρικό αμαξίδιο (σε εκατοστά)
 Πηγή: Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (2009)



Για τις παραπάνω διαστάσεις της απαραίτητης επιφάνειας για την όδευση (σε ευθεία πορεία) χρηστών χειροκίνητων αναπηρικών αμαξιδίων, λαμβάνεται υπόψη ότι θα πρέπει στη διαδρομή να υπάρχει αρκετός χώρος και (α) για την αναστροφή του χρήστη, (β) για την παράλληλη αντίθετη όδευση και άλλων χρηστών.

A1.3β Χρήστες αμαξιδίων διαφόρων τύπων



Εικόνα 6. Απαιτούμενες διαστάσεις για την όδευση με αναπηρικά αμαξίδια διαφόρων τύπων (σε εκατοστά)



Μια διαδρομή, η οποία έχει ελάχιστο **ελεύθερο πλάτος 250 εκ.**, είναι κατάλληλη για ένα πολύ μεγάλο ποσοστό χρηστών και περιπτώσεων παράλληλης χρήσης, καθώς και για αλλαγή κατεύθυνσης εν κινήσει).

A1.4 Δυνατότητες προσέγγισης – ζώνες τοποθέτησης στοιχείων

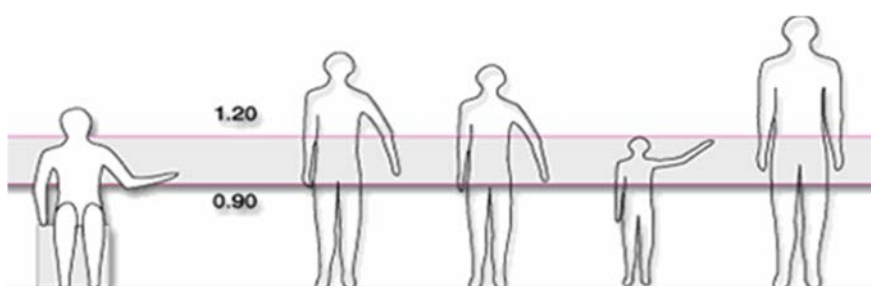
A1.4 α Δυνατότητα προσέγγισης καθ' ύψος



Εικόνα 7. Δυνατότητα προσέγγισης καθ' ύψος (σε μέτρα)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - ΕΛΛΑΔΑ (1997)

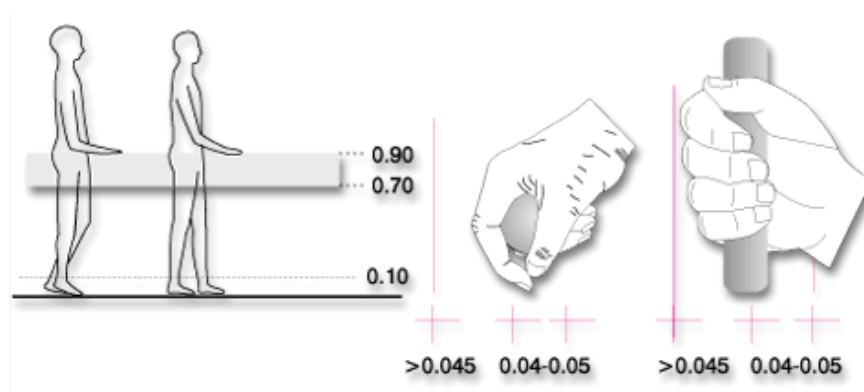
A1.4β Ζώνη τοποθέτησης καθ' ύψος μηχανισμών χειρισμού



Εικόνα 8. Ζώνη τοποθέτησης καθ' ύψος μηχανισμών χειρισμού (σε μέτρα)



Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - ΕΛΛΑΔΑ (1997)

A1.4γ Ζώνη τοποθέτησης καθ' ύψος χειρολισθήρων και χειρολαβών



Εικόνα 9. Ζώνη τοποθέτησης καθ' ύψος χειρολισθήρων και χειρολαβών (σε μέτρα)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - ΕΛΛΑΔΑ (1997)

-  Το κατάλληλο ύψος τοποθέτησης χειρολισθήρων (κουπαστές) για χρήστες με αναπηρικό αμαξίδιο είναι **70 εκ.**, ενώ για χρήστες σε όρθια θέση είναι **90 εκ.**, οπότε συνηθίζεται να τοποθετούνται παράλληλα δύο χειρολισθήρες και στα δύο ύψη.
-  Οι χειρολισθήρες και οι χειρολαβές θα πρέπει: (α) να είναι στρογγυλοί ή να έχουν στρογγυλεμένες γωνίες, (β) να έχουν τουλάχιστον **ελεύθερο χώρο 4,5 εκ.** γύρω τους, ώστε να χωράει ο καρπός και (γ) να έχουν **διάμετρο μεταξύ 4 και 5 εκ.**

A2 Δεδομένα χρηστών με προβλήματα όρασης και τυφλών

Τα άτομα με προβλήματα όρασης συνήθως δεν είναι σε θέση να εντοπίσουν με τα μάτια τους τα εμπόδια και τους κινδύνους που συναντούν στην πορεία τους (ανθρωπογενή και μη). Μάλιστα, όταν ένα άτομο με πρόβλημα όρασης συναντήσει ένα εμπόδιο ή αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα, αν δεν τραυματιστεί και είναι σε θέση να συνεχίσει, μπορεί να χρειαστεί:

- να ανακάμψει από το απροσδόκητο σοκ,
- να αναζητήσει τρόπο να προσπεράσει το εμπόδιο (π.χ. να βγει από το μονοπάτι), γεγονός που μπορεί να το οδηγήσει σε μια άλλη επικίνδυνη κατάσταση,
- να εντοπίσει τη συνέχεια του μονοπατιού,
- να προσανατολιστεί εκ νέου,
- να συνεχίσει την πορεία του με την ανησυχία ότι θα υπάρχουν και άλλα εμπόδια.

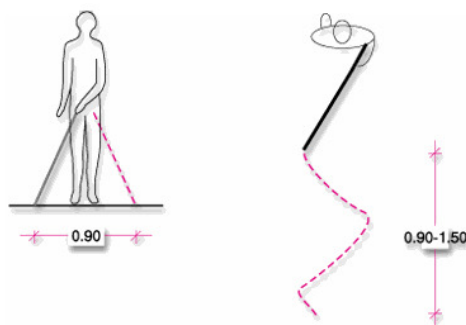
Επομένως, είναι ζωτικής σημασίας να γνωρίζει κανείς τα βασικά χαρακτηριστικά των χρηστών αυτής της κατηγορίας και μέσω της ανάλογης σχεδίασης και αξιολόγησης των μονοπατιών, να μειωθεί στο μέγιστο δυνατό η πιθανότητα ατυχήματος και τραυματισμού, καθώς και να μειωθούν επιπτώσεις.

Χαρακτηριστικές είναι οι ανάγκες στις εξής βασικές κατηγορίες:

- άτομα που χρησιμοποιούν λευκό μπαστούνι,
- άτομα που χρησιμοποιούν ειδικά εκπαιδευμένους σκύλους-οδηγούς και
- άτομα με διάφορα είδη και βαθμούς περιορισμένης οπτικής ικανότητας.

A2.1 Ζώνη ανίχνευσης χρηστών με λευκό μπαστούνι

Ένα μεγάλο μέρος ατόμων με προβλήματα όρασης και ατόμων που είναι τυφλά χρησιμοποιούν λευκό μπαστούνι προκειμένου όταν κινούνται να είναι σε θέση (α) να ακολουθήσουν μια οριοθετημένη διαδρομή και επιδαπέδιες οδεύσεις-τυφλών, και (β) να ανιχνεύσουν απρόσμενα εμπόδια.



Εικόνα 10. Ζώνη ανίχνευσης με λευκό μπαστούνι (σε μέτρα)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας -ΕΛΛΑΔΑ (1997)



Όπως φαίνεται στην παραπάνω εικόνα, τα άτομα που χρησιμοποιούν λευκό μπαστούνι μπορούν να ανιχνεύσουν εμπόδια που βρίσκονται μπροστά τους (στο ύψος του εδάφους) σε μια **ζώνη πλάτους 90 εκ.**, πλάτος που δε διαφέρει από το ελάχιστο αναγκαίο πλάτος για στενά αλλά σύντομα περάσματα ή σημεία σύντομης στάσης για χρήστες αμαξιδίων διαφόρων τύπων, επιβεβαιώνοντας έτσι την υπόθεση της παραγράφου *A1.1β Χρήστες αμαξιδίων διαφόρων τύπων*.



Επισημαίνεται ότι, ανάλογα με τον ρυθμό κίνησης του ατόμου με λευκό μαστούνι, χρειάζεται μια απόσταση μεταξύ **90 με 150 εκ.** για να ολοκληρώσει μία ανίχνευση, από τη μια πλευρά στην άλλη και ξανά στην αρχική, γεγονός που σημαίνει ότι οι αλλαγές πορείας (π.χ. στροφές) χρειάζονται ένα ελάχιστο μήκος **150 εκ.** (όπως και για τα άτομα με αμαξίδιο).



Εμπόδια που ξεκινούν πάνω από το ύψος της μέσης δεν μπορούν να εντοπισθούν από άτομα που κινούνται με λευκό μαστούνι. Προκειμένου να διασφαλίζεται η ασφαλής κυκλοφορία των ατόμων που χρησιμοποιούν λευκό μαστούνι, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στην προφύλαξη αυτών των ατόμων από προεξέχοντα ή επικρεμάμενα αντικείμενα. Για τον λόγο αυτό, πρέπει να διασφαλίζεται **καθαρό ύψος τουλάχιστον 2,30 μ.** (Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων – Βουλγαρία, 2009:11) από το έδαφος, ελεύθερο από επικρεμάμενα ή/και προεξέχοντα εμπόδια, σε όλο το πλάτος και μήκος της διαδρομής.



Τυχόν προεξέχοντα/επικρεμάμενα εμπόδια, τα οποία είναι αδύνατον να αφαιρεθούν και βρίσκονται σε ύψος μικρότερο των 2,30 μ. (π.χ. κλαδιά δέντρων), **πρέπει να επισημαίνονται προβολικά στο έδαφος** με κατασκευές που θα καλύπτουν όλο το πλάτος της διαδρομής στο οποίο προεξέχουν και για μήκος τουλάχιστον όσο και το μήκος του εμποδίου και που θα είναι ανιχνεύσιμες με λευκό μαστούνι (συνιστώμενο ύψος ανιχνεύσιμων κατασκευών τουλάχιστον **68 εκ.** από το έδαφος).



Επισημαίνεται ότι σε καμία περίπτωση τυχόν προεξέχοντα/επικρεμάμενα εμπόδια δεν πρέπει να μειώνουν το απαιτούμενο καθαρό πλάτος ενός περάσματος ή διαδρομής.

A2.2 Χαρακτηριστικά χρηστών με σκύλους-οδηγούς

Οι σκύλοι-οδηγοί είναι ειδικά εκπαιδευμένοι για να οδηγούν ένα άτομο με ασφάλεια, αποφεύγοντας τα εμπόδια. Επίσης, πολλοί σκύλοι-οδηγοί εκπαιδεύονται και στην «έξυπνη ανυπακοή»: εάν τους δοθεί μια μη ασφαλής εντολή από τον χειριστή τους, έχουν εκπαιδευτεί να μην υπακούν σε αυτή (για παράδειγμα, αρνούνται να περάσουν τον δρόμο όταν διέρχονται οχήματα). Οι σκύλοι-οδηγοί εκπαιδεύονται, ακόμη, ώστε να έχουν άψογη συμπεριφορά (για παράδειγμα σε δημόσιους χώρους και χώρους μαζικής συνάθροισης, όπως εστιατόρια, μέσα μεταφοράς κ.λπ.), να έχουν περιορισμένο το ένστικτο του κυνηγιού και να είναι σε θέση να αποφεύγουν περισπασμούς (όπως από άλλα ζώα).



Οι σκύλοι-οδηγοί αναγνωρίζονται από το ειδικό γιλέκο σήμανσης και το λουρί χειρισμού τους. Οι χειριστές τους υποχρεούνται να φέρουν μαζί τους αποδεικτικά πιστοποίησης και το βιβλιάριο υγείας του σκύλου.



Οι σκύλοι-οδηγοί περπατούν και στέκονται πάντα στο πλάι και λίγο μπροστά από το άτομο, οπότε το ελάχιστο αναγκαίο πλάτος για σύντομα στενά περάσματα ή σημεία στάσης δε διαφέρει κατά πολύ από αυτό για χρήστες αμαξιδίων διαφόρων τύπων, επιβεβαιώνοντας έτσι την υπόθεση της παραγράφου *A1.1β Χρήστες αμαξιδίων διαφόρων τύπων*.



Οι σκύλοι-οδηγοί, με κατάλληλη εκπαίδευση (και των δυο μερών), μπορούν (α) να οδηγήσουν τον χρήστη εντός ενός σαφώς οριοθετημένου μονοπατιού, (β) να σταματούν ως ειδοποίηση για αλλαγές επιπέδου, όπως σκάλες και απότομες αλλαγές κλίσης, (γ) να αποφεύγουν ή/και να σταματούν ως ειδοποίηση για επικίνδυνα εμπόδια (π.χ. κλαδιά δένδρων).



Είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη ότι ένας σκύλος-οδηγός μπορεί να απομακρυνθεί από ένα μονοπάτι για να αποφύγει κάποιον κίνδυνο ή εμπόδιο.



Επίσης, επισημαίνεται ότι οι σκύλοι-οδηγοί, ειδικά σε μη γνώριμα περιβάλλοντα, κατευθύνονται πλήρως από τον χρήστη τους και εναπόκειται στον χρήστη να γνωρίζει πού βρίσκεται ανά πάσα στιγμή, να καθορίσει τη διαδρομή που θα ακολουθήσει και να γνωρίζει αν και πότε αυτή είναι ασφαλής.



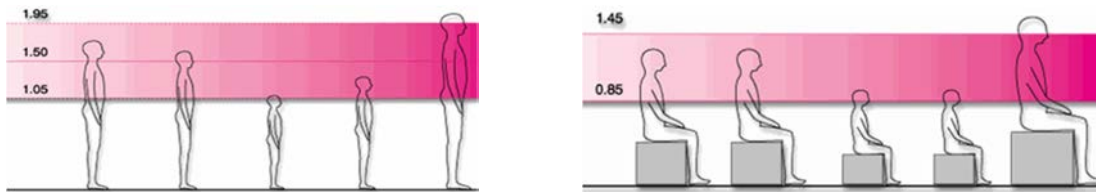
Τέλος, επισημαίνεται ότι δεν είναι όλοι οι σκύλοι-οδηγοί το ίδιο ικανοί να εντοπίζουν προβλήματα ή εμπόδια στη διαδρομή, οπότε και για αυτήν την κατηγορία ισχύουν οι επισημάνσεις της παραγράφου A2.1.

A2.3 Χαρακτηριστικά και περιορισμοί της όρασης

Η αντίληψη της όρασης αποτελεί αμάλγαμα διαφορετικών ικανοτήτων, όπως το πεδίο όρασης, η οπτική οξύτητα, η αντίληψη της φωτεινότητας, του χρώματος, του βάθους, της κίνησης κ.λπ.

A2.3a Πεδίο όρασης

Το κατά προσέγγιση **πεδίο όρασης** του κάθε ματιού του ανθρώπου, σε σχέση με το σημείο εστίασης, δηλαδή το σημείο στο οποίο κατευθύνεται η ματιά του ανθρώπου, διαφοροποιείται ανάλογα με την ανατομία του προσώπου, είναι συνήθως προς τα πάνω 30°, προς τα κάτω 70°, από την πλευρά που είναι η μύτη 45° και από την εξωτερική πλευρά 100°.



Εικόνα 11. Κοινή ζώνη άνετης όρασης σε όρθια και καθιστή στάση (σε μέτρα)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας -ΕΛΛΑΔΑ (1997)

Για τον προσδιορισμό της απώλειας του πεδίου όρασης χρησιμοποιούνται συνήθως οι εξής κατηγορίες:

- χωρίς περιορισμό: $\geq 60^\circ$ (προς τα αριστερά και δεξιά)
- ήπιος περιορισμός: 60° με 40°
- μέτριος περιορισμός (ημιανοψία): 40° με 20°
- σοβαρός περιορισμός: 20° με 8°
- υψηλός περιορισμός: 8° με 4°
- ολικός ή σχεδόν ολικός περιορισμός (τυφλότητα): $< 4^\circ$



Με δεδομένο ότι κάποια άτομα με μερική όραση μπορεί να έχουν περιορισμένο πεδίο όρασης, είτε λόγω ολικού περιορισμού στο ένα μάτι, είτε λόγω μερικού περιορισμού και στα δυο μάτια (αμφοτερόπλευρη ημιανοψία), συνιστάται η σχεδίαση των περιβαλλόντων (η τοποθέτηση στοιχείων, σημάτων κ.λπ.), να γίνεται **τουλάχιστον** με γνώμονα ένα περιορισμένο πεδίο όρασης που εκτείνεται έως 30° προς τα πάνω, 70° προς τα κάτω και 45° προς τα δεξιά και αριστερά.

A2.3β Οξύτητα της όρασης

Η **οπτική οξύτητα** (δηλ. το πόσο καθαρά βλέπει κανείς) μπορεί να διαφέρει σημαντικά από άνθρωπο σε άνθρωπο, όπως και μεταξύ των ματιών του ίδιου ατόμου. Η οπτική οξύτητα μετριέται ποσοτικά με έλεγχο του μικρότερου αντικειμένου που μπορεί να διακρίνει ο εξεταζόμενος σε δεδομένη απόσταση, και το κάθε μάτι εξετάζεται χωριστά (π.χ. μέσω πινάκων με τυποποιημένα οπτότυπα). Σύγχρονες μελέτες έχουν δείξει ότι σε ηλικιωμένους (>65 ετών) χωρίς παθολογικά ευρήματα, η μέση οπτική οξύτητα είναι 10/10 (δηλ. στα 6 μ. μπορούν να διακρίνουν σχήματα που απέχουν 1,75 χιλ.), ενώ στον μέσο φυσικό οφθαλμό νεαρής ηλικίας είναι αρκετά υψηλότερα, περίπου 1,2 με 1,8 δεκαδική οξύτητα. **Χαμηλή όραση** νοείται γύρω στα 5/10 και σε αυτήν την περίπτωση το άτομο σε σχέση με έναν με όραση 10/10, έχει την ίδια ικανότητα να διακρίνει τα ίδια αντικείμενα μόνο όταν πλησιάσει στη μισή απόσταση.



Εικόνα 12. Ελάχιστα μεγέθη γραμμάτων ανάλογα με την απόσταση (π.χ. για περιπτώσεις σήμανσης)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας -ΕΛΛΑΔΑ (1997)

Πιο συγκεκριμένα, η απώλεια της όρασης κατηγοριοποιείται ως εξής:

- χωρίς απώλεια όρασης: $\geq 0,8$
- ήπια απώλεια όρασης: **0,8** με **0,3**
- μέτρια απώλεια όρασης: **0,3** με **0,125**
- σοβαρή απώλεια όρασης: **0,125** με **0,05**⁷
- υψηλή απώλεια όρασης: **0,05** με **0,02**
- ολική ή σχεδόν ολική απώλεια όρασης (ολική τυφλότητα): **<0,02**



Ανάλογα με τα επίπεδα οπτικής οξύτητας ενός ατόμου, το μέγεθος των γραμμάτων σε ένα κείμενο και η απόσταση του ατόμου από αυτό επηρεάζουν σημαντικά την ικανότητα και την ταχύτητα ανάγνωσης του ατόμου, με αποτέλεσμα να χρειάζεται είτε βοηθήματα (γυαλιά, μεγεθυντές κ.λπ.), είτε και εναλλακτικές, μη-οπτικές λύσεις.



Με δεδομένο ότι αρκετά άτομα, ακόμα και με τη χρήση βοηθημάτων, μπορεί να παρουσιάζουν ήπια ή μέτρια οξύτητα, συνιστάται η σχεδίαση των περιβαλλόντων (η τοποθέτηση στοιχείων, σημάνσεων κ.λπ.) να γίνεται **τουλάχιστον** με γνώμονα μια χαμηλή όραση της τάξης του 0,5 (διπλάσια μεγέθη και μισές αποστάσεις από ό,τι χρειάζεται ένα άτομο με όραση 10/10).



Με δεδομένο ότι κάποια άτομα, ακόμα και με τη χρήση βοηθημάτων, μπορεί να παρουσιάζουν σοβαρή οξύτητα, συνιστάται, επιπλέον της παραπάνω σύστασης (για σχεδιασμό για όραση 5/10), να διασφαλίζεται η ελεύθερη προσέγγιση του ατόμου (των ματιών του) τουλάχιστον στο 1/10 της κανονικής απόστασης.

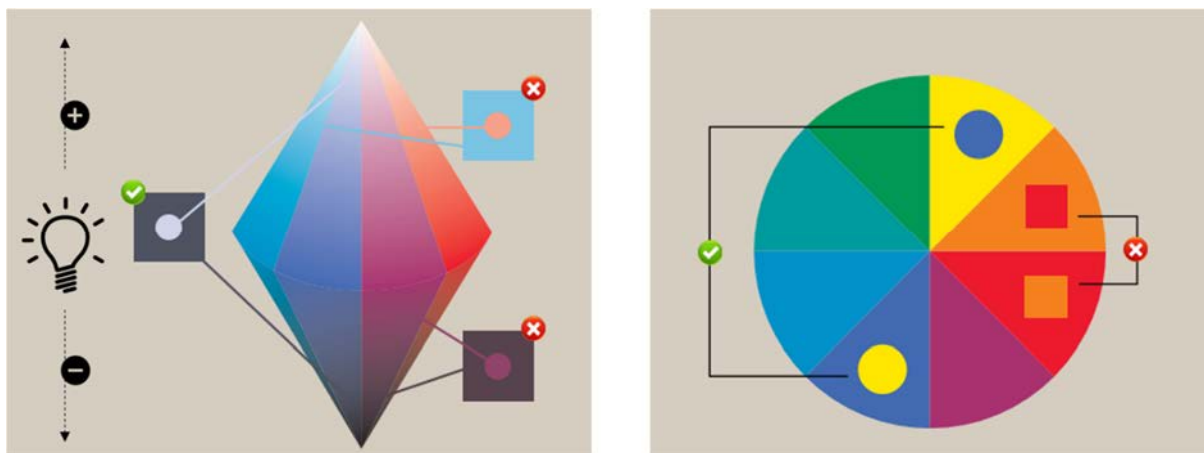
⁷ Π.χ. πρέπει να πλησιάσει περίπου στο 0,5 μ. για να διακρίνει αυτό που βλέπει ένα άτομο με 10/10 στα 6 μ.

A2.3γ Αντίληψη της φωτεινότητας – αντίθεση χρωμάτων

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της όρασης είναι η ικανότητα διάκρισης χαρακτηριστικών στα οποία η αντίθεση (ο τόνος του γκρι) είναι διαφορετικός. Διάφορα τεστ μετρούν την ευαισθησία στην αντίθεση (αγγλ. *contrast sensitivity*) και είναι εξίσου σημαντικά για την εκτίμηση της ποιότητας της όρασης ενός ατόμου, καθότι για διάφορους λόγους μπορεί να διαφέρει σημαντικά από άτομο σε άτομο. Επομένως, τα σωστά επίπεδα αντίθεσης χρωμάτων είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την προσβασιμότητα.



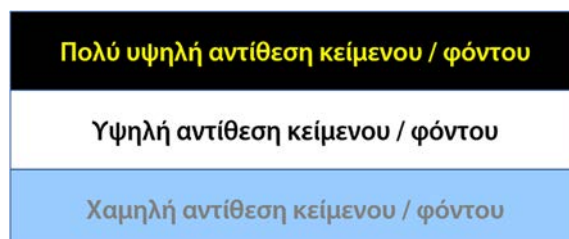
Μεγιστοποιήστε τις διαφορές φωτεινότητας ανάμεσα στα χρώματα του προσκηνίου και του φόντου και αποφύγετε την παρακείμενη χρήση χρωμάτων παρόμοιας φωτεινότητας, ακόμα κι αν διαφέρουν ως προς τον κορεσμό ή την απόχρωση⁸ (βλ. παραδείγματα στην *Εικόνα 13*). Αποφύγετε τις αντιθέσεις με χρώματα από παρακείμενα τμήματα του κύκλου απόχρωσης (βλ. δεξί τμήμα της εικόνας), όταν τα χρώματα δεν αντιτίθενται έντονα σε φωτεινότητα.



Εικόνα 13. Μεγιστοποιήστε τις διαφορές φωτεινότητας μεταξύ προσκηνίου και φόντου



Το κείμενο πρέπει να δημιουργείται με την υψηλότερη δυνατή αντίθεση. Μελέτες έχουν δείξει ότι πολλοί ηλικιωμένοι αναγνώστες και αναγνώστες με μερική όραση διευκολύνονται περισσότερο, όταν τα γράμματα είναι φωτεινά (λευκά ή ανοικτά κίτρινα) σε σκοτεινό φόντο (μαύρο, σκούρο μπλε) από ό,τι όταν τα γράμματα είναι σκούρα (π.χ. μαύρα) σε ανοιχτό φόντο (π.χ. λευκό). Ωστόσο, το παραδοσιακό μαύρο στο λευκό μπορεί να είναι αισθητικά προτιμότερο (βλ. παραδείγματα στην *Εικόνα 14*). Συνιστάται να επιδιώκονται αντιθέσεις με λόγο τουλάχιστον μεγαλύτερο από **4,5:1**, και ακόμα καλύτερα μεγαλύτερο από **7:1**⁹.



Εικόνα 14. Επιδιώξτε τη μέγιστη δυνατή αντίθεση μεταξύ γραμμάτων και φόντου

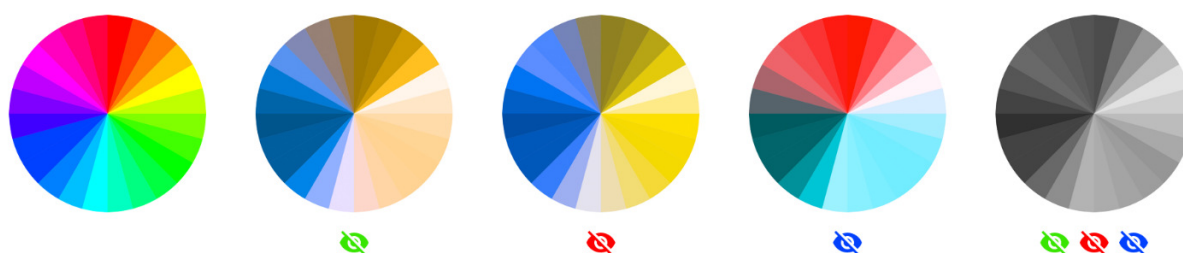
⁸ Περισσότερα παραδείγματα: <https://www.canva.com/learn/contrasting-colors/>

⁹ Μπορείτε να υπολογίσετε τον λόγο αντίθεσης (contrast ratio) με τη χρήση ειδικών εργαλείων (π.χ. <https://webaim.org/resources/contrastchecker/>)

A2.3δ Αντίληψη των χρωμάτων

Μία ακόμα διαταραχή της όρασης που συνήθως προκύπτει εκ γενετής είναι η ανεπάρκεια χρωματικής όρασης (με σαφώς μεγαλύτερα ποσοστά εμφάνισης στους άνδρες από ό,τι στις γυναίκες), δηλαδή η αδυναμία αντίληψης χρωμάτων. Η ανεπάρκεια χρωματικής όρασης έχει πολλές εκφάνσεις, ανάλογα με τα χρώματα (κόκκινο, πράσινο ή μπλε) που δεν μπορεί να δει το μάτι (δαλτωνισμός):

- αδυναμία διάκρισης του κόκκινου (πρωτανωπία) ή του πράσινου (δευτερανωπία) και κατ' επέκταση αδυναμία διαχωρισμού των δύο αυτών χρωμάτων – συνήθεις μορφές,
- αδυναμία διάκρισης του μπλε (τριανωπία) και κατ' επέκταση αδυναμία διαχωρισμού του μπλε από το κίτρινο – ασυνήθιστη μορφή, και
- αδυναμία διάκρισης του κόκκινου, του πράσινου και του μπλε (πλήρης αχρωματοψία, δηλ. ασπρόμαυρη όραση) – ιδιαίτερα σπάνια μορφή.



Εικόνα 15. Από αριστερά προς τα δεξιά: Κανονική όραση, Δευτερανωπία, Πρωτανωπία, Τριανωπία, Αχρωματοψία



8 στους 100 επισκέπτες μπορεί να παρουσιάζουν μια μορφή αχρωματοψίας. Επίσης, σε συνθήκες χαμηλού φωτισμού το ανθρώπινο μάτι δυσκολεύεται ή και αδυνατεί να διακρίνει χρώματα, όπως και στις παραπάνω διαταραχές. Δυσκολίες, καθώς και κούραση του ματιού, δημιουργούνται και σε συνθήκες πολύ έντονου φωτισμού.



Το χρώμα δεν πρέπει να είναι ο μοναδικός τρόπος μετάδοσης πληροφορίας ή μηνυμάτων. Όταν χρησιμοποιείτε χρώμα για να διαφοροποιήσετε τα στοιχεία, θα πρέπει να παρέχετε επίσης πρόσθετη αναγνώριση που δε βασίζεται σε χρώματα. Για παράδειγμα, ο χρωματικός διαχωρισμός περιοχών σε έναν χάρτη δεν επαρκεί, και θα πρέπει να χρησιμοποιήσετε σαφή όρια, γέμισμα με μοτίβα ή /και ετικέτες για να διακρίνετε τις περιοχές. Επίσης αποφύγετε τους εξής συνδυασμούς χρωμάτων: πράσινο-κόκκινο, πράσινο-καφέ, μπλε-μωβ, πράσινο-μπλε, ανοικτό πράσινο-κίτρινο, μπλε-γκρι, πράσινο-γκρι, πράσινο-μαύρο.

A3 Δεδομένα χρηστών με προβλήματα ακοής και κωφών

Τα άτομα με προβλήματα ακοής διακρίνονται κυρίως στα βαρήκοα άτομα και στα κωφά άτομα:

- Βαρήκοος είναι αυτός που, είτε φοράει ακουστικά είτε όχι, δυσκολεύεται να αντιληφθεί την ομιλία με την ακοή του μόνο. Πάντως το μεγαλύτερο ποσοστό των πληροφοριών της ομιλίας το αντιλαμβάνεται από την ακοή του. Η ακουστική βλάβη στις περιπτώσεις αυτές είναι από 35 έως 69 dB(HL) (μονόπλευρη ή αμφοτερόπλευρη).
- Κωφός είναι αυτός που, είτε φοράει ακουστικά είτε όχι, δεν αντιλαμβάνεται την ομιλία με την ακοή του μόνο. Χρησιμοποιεί κυρίως το οπτικό κανάλι για να αντιληφθεί τους συνομιλητές του (χειλεανάγνωση, νοηματική γλώσσα, γραπτή γλώσσα). Η ακουστική απώλεια στις περιπτώσεις

αυτές είναι από 70 dB(HL) και πάνω (αμφοτερόπλευρη). Οι «προγλωσσικοί» κωφοί (όσοι δηλαδή έχασαν την ακοή πριν από τα 2-3 χρόνια τους, μέσα στα οποία αποκτάται η βασική δομή της γλώσσας) έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους «μεταγλωσσικούς» κωφούς που χάνουν την ακοή τους σε ηλικίες που έχουν ήδη κατακτήσει τις βασικές δομές της ομιλούμενης γλώσσας.

Η βαρηκοΐα συναντάται στο 10% του πληθυσμού παγκοσμίως και οι βασικοί τύποι είναι τρεις.

- Η **νευροαισθητήρια βαρηκοΐα** προκαλεί μείωση και παραμόρφωση του ήχου που εισέρχεται στο αυτί και κάνει την κατανόηση των λέξεων αρκετά δύσκολη. Το γεγονός αυτό οφείλεται στη βλάβη που έχει προκληθεί στον κοχλία του αυτιού ή στις νευρικές οδούς που βρίσκονται μεταξύ κοχλία και εγκεφάλου. Σε αυτή την περίπτωση επηρεάζεται η ένταση και η καθαρότητα των λέξεων και των φωνών που ακούει ο βαρήκοος.
- Η **βαρηκοΐα αγωγιμότητας**, επηρεάζοντας το έξω ή/και το έσω αυτί, δημιουργεί την αίσθηση της μειωμένης έντασης των ήχων. Ο ήχος συναντά εμπόδια κατά την είσοδό του στο αυτί, με αποτέλεσμα η έντασή του να μεταφέρεται στον εγκέφαλο μειωμένη.
- Η **μικτή βαρηκοΐα** αποτελεί συνδυασμό της νευροαισθητήριας βαρηκοΐας και της βαρηκοΐας αγωγιμότητας. Ο ήχος κατά την είσοδό του στο αυτί αλλά και καθ' όλη τη διαδρομή που ακολουθεί μέχρι να φτάσει στον εγκέφαλο, μπορεί τόσο να συναντήσει εμπόδια όσο και να μειωθεί η έντασή του.

Πιο συγκεκριμένα, η απώλεια της ακοής κατηγοριοποιείται ως εξής:

- ήπια ακουστική απώλεια: **15 με 30 dB(HL)**
- μέτρια ακουστική απώλεια: **30 με 50 dB(HL)**
- σοβαρή ακουστική απώλεια: **50 με 80 dB(HL)**
- υψηλή ακουστική απώλεια: **80 με 100 dB(HL)**
- ολική ή σχεδόν ολική ακουστική απώλεια (ολική κώφωση): **>100 dB(HL)**



Ο ήχος δεν πρέπει να είναι ο μοναδικός τρόπος μετάδοσης πληροφορίας ή μηνυμάτων. Όταν χρησιμοποιείτε ακουστικά μηνύματα και πληροφορίες, θα πρέπει να παρέχετε πρόσθετους τρόπους μετάδοσης μέσω οπτικών καναλιών.



Όπου γίνεται χρήση ακουστικής επικοινωνίας/πληροφόρησης, θα πρέπει σε περιπτώσεις τεχνητών ήχων να δίνεται έμφαση στην ποιοτική αναβάθμιση του ήχου -**όχι** της έντασης- και γενικότερα να επιδιώκεται μεγιστοποίηση της ποσοτικής σχέσης ήχου/ομιλίας - θορύβων.



B. ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΗ ΟΙΚΟΔΙΑΔΡΟΜΗ

Για τις ανάγκες του παρόντος Οδηγού, ως «προσβάσιμη οικοδιαδρομή» νοείται η διαδρομή πεζών, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρικά αμαξίδια, στο φυσικό περιβάλλον, κατάλληλων διαστάσεων και κλίσεων, χωρίς σκαλοπάτια και χωρίς εμπόδια, που διασφαλίζει την απρόσκοπτη, ασφαλή και αυτόνομη κίνηση του μεγαλύτερου δυνατού φάσματος χρηστών.

Περιλαμβάνει προσβάσιμα μονοπάτια/διαδρομές ή/και γέφυρες, που διέρχονται από ή συνδέουν μεταξύ τους προσβάσιμες περιοχές, καθώς και προσβάσιμους χώρους ανάπαυσης και ελιγμών, σημεία θέασης, σημεία ενδιαφέροντος (φυσικά ή ανθρωπογενή), εξυπηρετήσεις (π.χ. παρατηρητήρια, κέντρα υποδοχής/ενημέρωσης, χώρους στάθμευσης κ.λπ.), σήμανση κ.λπ., δημιουργώντας έτσι μια «αλυσίδα» προσβάσιμων υποδομών και δραστηριοτήτων κατάλληλων για όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.

Προτείνεται ο σχεδιασμός σύντομων προσβάσιμων οικοδιαδρομών, μήκους περίπου 2 χιλιομέτρων (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας-Ελλάδα, 2017:28).

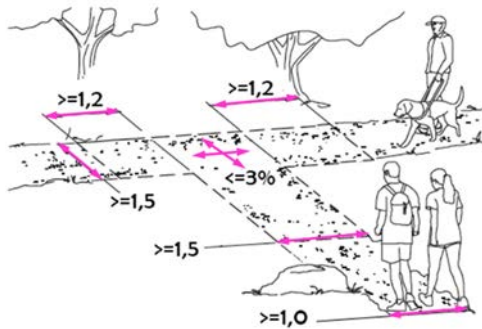
Οι κατευθυντήριες γραμμές που ακολουθούν για τη σχεδίαση προσβάσιμων οικοδιαδρομών αποτελούν προτάσεις/συστάσεις σύμφωνα ή/και επιπλέον των θεσμικών υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σχετική νομοθεσία των δύο χωρών, η οποία και πρέπει να αποτελεί τη βάση κάθε σχεδιασμού.

B1 Μονοπάτια

B1.1 Χαρακτηριστικά προσβάσιμων μονοπατιών

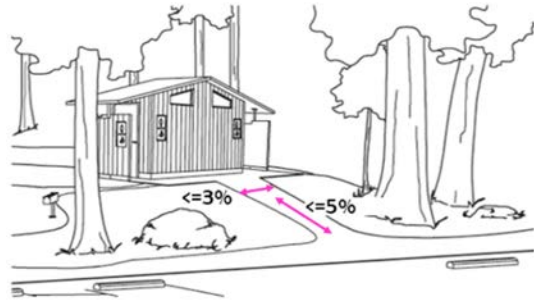
Ως «προσβάσιμο» νοείται το μονοπάτι που έχει:

- καθαρό πλάτος κατά μήκος της διαδρομής τουλάχιστον 1,50 μ., ώστε να επιτρέπεται η παράλληλη κίνηση πεζού και χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου ή/και δύο πεζών ατόμων (π.χ. τυφλού ατόμου και συνοδού), ιδανικά 2,50 μ., και τοπικά τουλάχιστον 1 μ. (εφόσον η μορφολογία του εδάφους τοπικά δεν επιτρέπει τη διασφάλιση πλάτους 1,50 μ.),
- κλίση κατά μήκος της διαδρομής όχι πάνω από 3-5%, με συχνά (π.χ. κάθε 10-15 μ.) παρεμβαλλόμενα σημεία χωρίς κλίση για ανάπαυλα και τοπικά έως 7% (για τμήματα όχι μεγαλύτερα από 5 μ.),
- μέγιστη εγκάρσια κλίση κατά μήκος της διαδρομής 2-3% και τοπικά έως 5%,
- λεία επιφάνεια, χωρίς βαθμίδες, συνεχή, ομαλή, σταθερή (π.χ. καλά σταθεροποιημένο χώμα) και μη ολισθηρή, καλά συμπιεσμένη και αποστραγγιζόμενη,
- χωρίς εμπόδια πάσης φύσεως (συμπεριλαμβανομένων των κενών/προεξοχών/οπών/καναλιών) σε όλο το μήκος του μονοπατιού και μέχρι ύψος 2,30 μ. τουλάχιστον (συμπεριλαμβανομένων κλαδιών και πινακίδων).



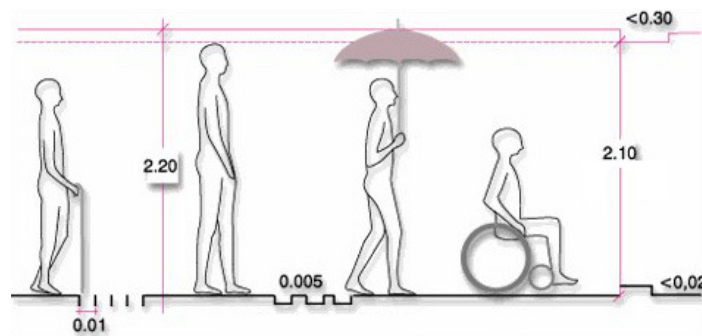
Εικόνα 16. Ελάχιστα πλάτη των μονοπατιών (σε μέτρα)

Προσαρμογή από την πηγή: United States Department of Agriculture (2012: Fig. 135 & 37)



Εικόνα 17. Ελάχιστες κλίσεις των μονοπατιών

Προκειμένου να διασφαλιστεί η άνετη παράλληλη διασταύρωση δύο χρηστών αναπηρικών αμαξιδίων κάθε τύπου (χειροκίνητων ή/και ηλεκτρικών, τα οποία έχουν μεγαλύτερες διαστάσεις από τα χειροκίνητα) που κινούνται επί του μονοπατιού σε αντίθετη κατεύθυνση, καθώς και η δυνατότητα αναστροφής των χρηστών αναπηρικών αμαξιδίων, θα πρέπει ανά 100 μ. μήκους μονοπατιού και επί μήκους 5 μ. να διαμορφώνεται το πλάτος του μονοπατιού σε 2,20 μ. (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - Ελλάδα, 2017:28).



Εικόνα 18. Ελεύθερο ύψος όδευσης και ανεκτές ανωμαλίες δαπέδου

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - ΕΛΛΑΔΑ (1997)

Χαλαρά εδάφη, όπως μαλακό χώμα, άμμος κ.λπ. είναι πλήρως ακατάλληλα και δάπεδο από κυβόλιθους ή χαλίκια δεν ενδείκνυται για κυκλοφορία αμαξιδίων ή περιπατητικών ατόμων με αναπηρία.

Προκειμένου να διευκολύνεται η κίνηση και ο προσανατολισμός ατόμων με προβλήματα όρασης και να αποτρέπεται η ανατροπή χρηστών αναπηρικών αμαξιδίων ή η πτώση ατόμων που χρησιμοποιούν βακτηρίες, να τοποθετείται στις δύο πλευρές του μονοπατιού και σε όλο το μήκος του διατομή ύψους περίπου 10 εκ. εν είδει "περιζώματος" από ξύλο, πέτρα κ.λπ.

Τουλάχιστον στη μία πλευρά του μονοπατιού να υπάρχει κιγκλίδωμα από ξύλο, πέτρα ή/και μέταλλο (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - Ελλάδα, 2017:28), με οριζόντια συνεχή χειρολαβή για τη διευκόλυνση ατόμων με κινητικές αναπηρίες ή/και προβλήματα όρασης.

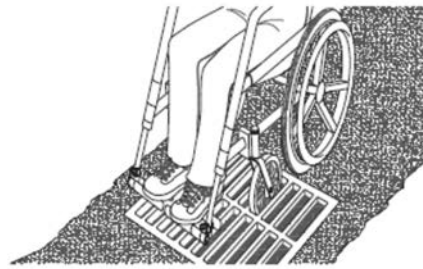
Συνιστάται η τοποθέτηση χειρολαβής σε δύο ύψη (90 και 70 εκ.), ώστε να εξυπηρετούνται ταυτόχρονα και άτομα μικρού ύψους, παιδιά κ.λπ. Στα επικίνδυνα σημεία το κιγκλίδωμα θα πρέπει να κατασκευάζεται με ύψος τουλάχιστον 1,20 μ.

Τόσο το "περιζώμα" όσο και το κιγκλίδωμα να συνεχίζονται περιμετρικά (στις 3 πλευρές) των χώρων ανάπαυσης και θέασης, αφήνοντας -εννοείται- ελεύθερη την πλευρά πρόσβασης σε αυτούς τους χώρους από το μονοπάτι.

Σε περίπτωση πρόβλεψης σχαρών γεφύρωσης κενών (π.χ. καναλιών απορροής υδάτων), οι ράβδοι από τις οποίες αποτελούνται δεν πρέπει να δημιουργούν κενά μεγαλύτερα του 1 εκ. προς κάθε κατεύθυνση, ενώ η τελική τους επιφάνεια θα πρέπει να είναι συνεπίπεδη με το δάπεδο του μονοπατιού.

Τα δε κενά θα πρέπει να τοποθετούνται κάθετα στον άξονα της κίνησης προς αποφυγή εγκλωβισμού των τροχών αμαξιδίου, του λευκού μαστουριού και λοιπών τεχνικών βοηθημάτων των ατόμων με αναπηρία.

Συνιστάται δε η τοποθέτησή τους εκτός του καθαρού πλάτους του μονοπατιού.



Εικόνα 19. Ακατάλληλη τοποθέτηση σχάρας
Πηγή: United States Department of Agriculture (2012: Fig. 43)

Γενικά, θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια να δημιουργηθεί διαδρομή με τα παραπάνω χαρακτηριστικά προς όλα τα σημαντικά σημεία (σημεία θέασης, ανάπαυσης, αναψυχής κ.λπ.), καθώς και προς τυχόν κτίρια, κατασκευές, μηχανισμούς, εξοπλισμούς κ.λπ.

B1.2 Γεφυρώσεις

Σε περίπτωση συναρμογής του μονοπατιού με υφιστάμενες ή/και νέες γεφυρώσεις, συνιστάται:

- Η γέφυρα να έχει πλάτος τουλάχιστον 0,90-1,00 μ. (προκειμένου για υφιστάμενη) ή 1,50 μ. (προκειμένου για νέα κατασκευή), επιθυμητές μέγιστες κλίσεις 5% -και όχι μεγαλύτερες από 7% επί μήκους μέχρι 5 μ.- και αμφίπλευρα κιγκλιδώματα.
- Σε περίπτωση που το δάπεδο της γέφυρας είναι ξύλινο, τα κενά (αρμοί) μεταξύ των σανίδων δεν πρέπει να υπερβαίνουν το 1 εκ.
- Η συναρμογή μονοπατιού/γέφυρας να γίνεται με ράμπα μέγιστης κλίσης 5% με αμφίπλευρα κιγκλιδώματα. Η απόληξη της ράμπας επί του μονοπατιού δε θα πρέπει να δημιουργεί καμία υψομετρική διαφορά.

B1.3 Η σημασία της συντήρησης των μονοπατιών

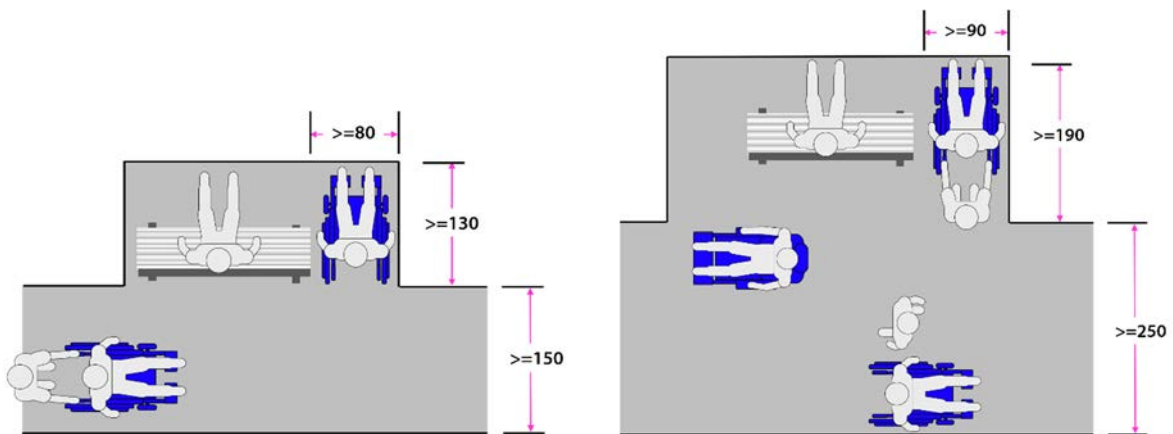
Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η τακτική συντήρηση των μονοπατιών, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον:

- Καθαρισμό του μονοπατιού με αφαίρεση/απομάκρυνση απορριμμάτων, μπάζων και βλάστησης, όπως απομάκρυνση πεσμένων δέντρων ή σπασμένων κλαδιών, ξεχορτάρισμα, αφαίρεση φερτών υλικών (χαλίκια, πέτρες κ.λπ.).
- Συντήρηση/επιδιόρθωση της επιφάνειας του μονοπατιού, όπως για παράδειγμα “γέμισμα” οπών/αρμών μεγάλου πλάτους, κατασκευή τοίχων αντιστήριξης ή κατασκευών εγκιβωτισμού της επιφανειακής στρώσης (π.χ. “περίζωμα”) του μονοπατιού.
- Εκτέλεση εργασιών ελέγχου της διάβρωσης και αποστράγγισης, όπως κατασκευή/επισκευή συστήματος αποστράγγισης ή οχετού.
- Επισκευή ή αντικατάσταση κατεστραμμένων ή βανδαλισμένων μονοπατιών ή τμημάτων κατασκευών, συμπεριλαμβανομένων τμημάτων γεφυρών, περιπτέρων πληροφοριών, περιφράξεων και κιγκλιδωμάτων, καθιστικών, σήμανσης κ.λπ.

B2 Χώροι ανάπαυσης

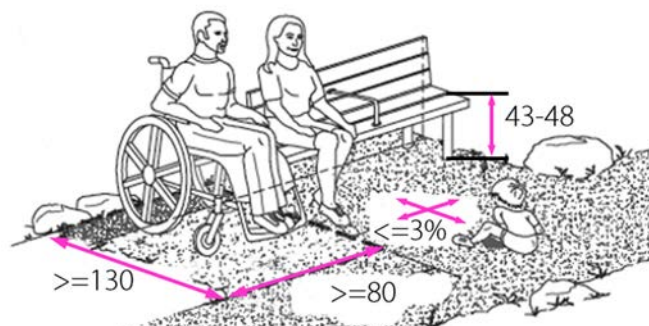
Κάθε 100 με 200 μ. μήκους προσβάσιμου μονοπατιού διαμορφώνονται, εκτός του καθαρού πλάτους του μονοπατιού και σε επέκταση αυτού, χώροι ανάπαυσης των χρηστών της διαδρομής.

Σε περίπτωση κατασκευής χώρων ανάπαυσης, που προορίζονται για στάση χρηστών αναπηρικού αμαξιδίου παράλληλα με τη διεύθυνση της κίνησης, εκτός του καθαρού πλάτους του μονοπατιού και σε επέκταση αυτού, συνιστάται η πρόβλεψη ελεύθερου χώρου μήκους 1,30-1,60 μ.¹⁰ και πλάτους 0,8 μ. κατ' ελάχιστον, με δάπεδο συνεχές, ομαλό και σταθερό και κλίση προς κάθε κατεύθυνση μέχρι 2%. Συνιστάται, όμως, όπου είναι δυνατόν, η κατασκευή χώρων ανάπαυσης μεγαλύτερων των προαναφερόμενων διαστάσεων που θα απευθύνονται σε όλους τους χρήστες, συμπεριλαμβανομένων και των χρηστών αναπηρικού αμαξιδίου, εκτός του καθαρού πλάτους του μονοπατιού και κατ' επέκταση αυτού, οι οποίοι θα εξοπλίζονται με συμβατικά καθίσματα για όλους τους χρήστες του μονοπατιού και θα φέρουν πλησίον του συμβατικού καθίσματος και ελεύθερο χώρο, διαστάσεων τουλάχιστον 0,8x1,3 μ., για τη στάση χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου.



Εικόνα 20. Ελάχιστες (αριστερά) και ιδανικές (δεξιά) διαστάσεις χώρων ανάπαυσης σε επέκταση των μονοπατιών (σε εκατοστά)

Τα συμβατικά καθίσματα (πάγκοι) συνιστάται να έχουν ύψος 43-48 εκ. και να φέρουν πλάτη σε όλο το μήκος τους και βραχίονες στα δύο άκρα ή τουλάχιστον ένα βραχίονα στο ένα άκρο ή/και στο μέσο αυτών για διευκόλυνση των ατόμων με δυσκολία στο να καθίσουν ή σηκωθούν.



Εικόνα 21. Ελάχιστες κλίσεις και διαστάσεις (σε εκατοστά) χώρων ανάπαυσης σε επέκταση των μονοπατιών

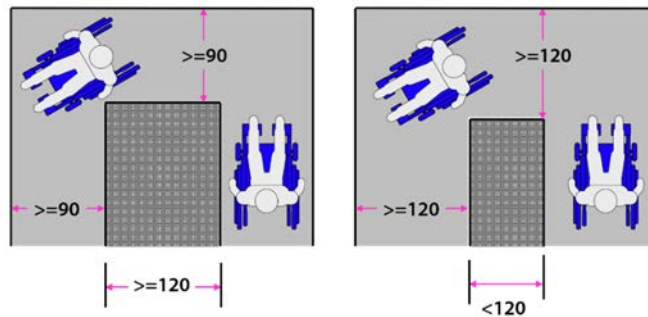
¹⁰ Δεδομένου ότι για στάση αναπηρικού αμαξιδίου σε εσοχή παράλληλα με τη διεύθυνση της κίνησης, απαιτείται επιπλέον του μήκους 1,30 μ., πρόσθετος κατά μήκος χώρος ελιγμών περίπου 0,30 μ. (βλ. ADA Accessibility Guidelines –ADAAG, Appendix A to Part 1191, 4.2 Space Allowance and Reach Ranges).

B3 Χώροι ελιγμών

Για την πλήρη, επιτόπου περιστροφή χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου, όταν δεν υπάρχει δυνατότητα να διασφαλισθεί η ιδανική για όλους επιφάνεια διαμέτρου άνω των 2,50 μ., είναι επιθυμητό να υπάρχει ελεύθερος χώρος διαμέτρου 1,80 μ. και σε κάθε περίπτωση διαμέτρου τουλάχιστον 1,5 μ.

Οι χώροι ανάπαυσης και ελιγμών μπορούν να αλληλοκαλύπτονται υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται ο παραπάνω απαιτούμενος ελεύθερος χώρος ελιγμών και η κλίση του εδάφους προς κάθε κατεύθυνση δεν υπερβαίνει το 2%.

Για την περίπτωση στροφής χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου γύρω από ένα “εμπόδιο”, το ελάχιστο πλάτος του ελεύθερου χώρου όδευσης εξαρτάται από το μέγεθος του “εμποδίου”.



Εικόνα 22.Ελάχιστες απαιτούμενες διαστάσεις για την περιστροφή χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου γύρω από εμπόδιο (σε εκατοστά)

Πηγή: Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων -ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (2009)

B4 Χώροι θέασης

Σε σημεία ενδιαφέροντος με ωραία θέα μπορούν να δημιουργούνται, εκτός του προσβάσιμου μονοπατιού και σε επαφή με αυτό, προσβάσιμοι χώροι θέασης με δάπεδο συνεχές, ομαλό, σταθερό και μη ολισθηρό, με μέγιστη κλίση προς κάθε κατεύθυνση μέχρι 2%, συνεπίπεδοι με το μονοπάτι ή συνδεδεμένοι με αυτό με ράμπα μέγιστης κλίσης 5%.

Στους χώρους θέασης θα διασφαλίζεται οπωσδήποτε ελεύθερος χώρος ελάχιστων διαστάσεων 0,80x1,30 μ. για τη στάση με αναπηρικό αμαξίδιο αλλά και χώρος διαμέτρου τουλάχιστον 1,50 μ. (επιθυμητή 1,80 μ.) για την περιστροφή χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου. Οι χώροι θέασης θα φέρουν περιμετρικά κιγκλίδωμα ύψους τουλάχιστον 0,90 μ. Για την κατασκευή του κιγκλιδώματος συνιστάται η χρήση υλικών που επιτρέπουν τη θέαση σε άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο ή/και άτομο μικρού ύψους.



Εικόνα 23. Χώρος θέασης, Habitat Education Center & Wildlife Sanctuary, ΗΠΑ

Πηγή: Gertz Lucy, Weinreb Stu, Scopinich Kris, Clayton Gary, Berrier Jerry, Charlson Kim, κ.α. (2016)

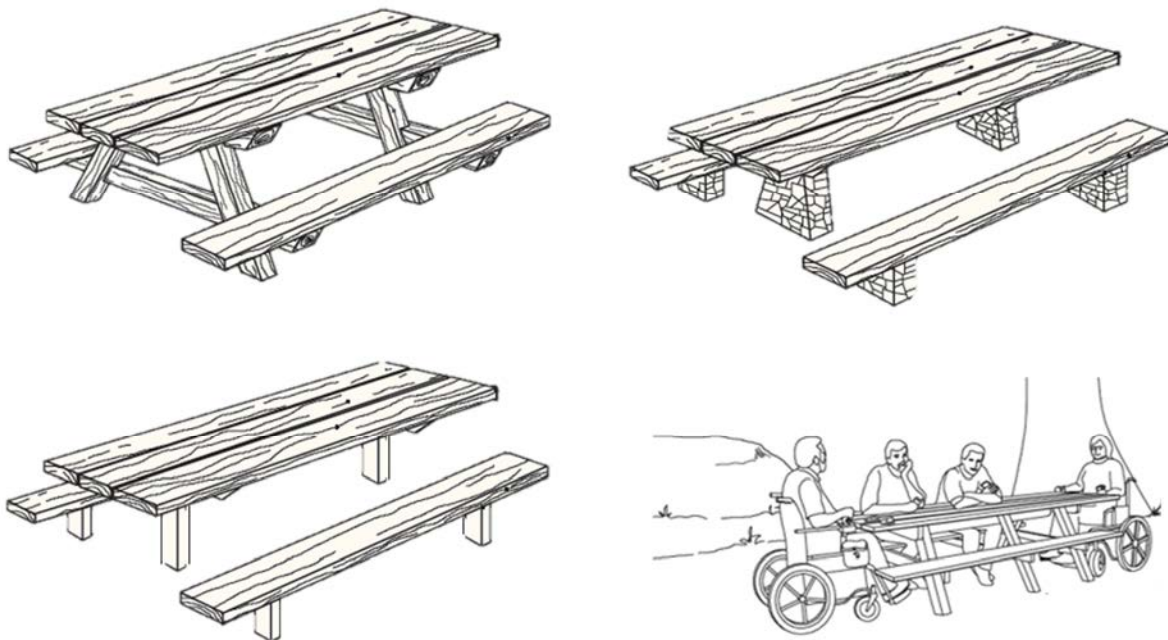
B5 Χώροι αναψυχής

Οι χώροι αναψυχής, για να μπορούν να αξιοποιηθούν από άτομα με αναπηρία, πρέπει να συνδέονται με την προσβάσιμη οικοδιαδρομή με προσβάσιμα μονοπάτια (βλ. παράγραφο *B1.1 Χαρακτηριστικά προσβάσιμων μονοπατιών*) και να διασφαλίζεται η πρόσβαση χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου στο μεγαλύτερο δυνατό τμήμα της επιφάνειάς τους. Στα προσβάσιμα τμήματά τους η κλίση δεν πρέπει να υπερβαίνει το 2% προς όλες τις κατευθύνσεις, η δε επιφάνεια τουλάχιστον αυτών των τμημάτων πρέπει να είναι επίπεδη χωρίς βαθμίδες, συνεχή, ομαλή, σταθερή (π.χ. σταθεροποιημένο χώμα) και μη ολισθηρή, καλά συμπιεσμένη και αποστραγγιζόμενη, χωρίς εμπόδια πάσης φύσεως (συμπεριλαμβανομένων των κενών/προεξοχών/οπών/καναλιών/κλαδιών κ.λπ.) σε ύψος μέχρι τα 2,30 μ. τουλάχιστον. Τυχόν εξοπλισμός (τραπεζοπάγκοι, καθίσματα/πάγκοι, τροφοδοσία νερού κ.λπ.) που θα προβλέπεται στους χώρους αναψυχής θα πρέπει επίσης να είναι προσβάσιμος σε όλους (βλ. παράγραφο *B6 Εξοπλισμοί*).

B6 Εξοπλισμοί

Τυχόν εξοπλισμοί που θα τοποθετηθούν στους χώρους ανάπαυσης, θέασης, αναψυχής ή/και στάθμευσης θα πρέπει να είναι προσβάσιμοι και να μπορούν να εντοπισθούν και χρησιμοποιηθούν από όλους τους χρήστες. Ισόπεδα προσβάσιμα μονοπάτια (βλ. παράγραφο *B1.1 Χαρακτηριστικά προσβάσιμων μονοπατιών*) θα συνδέουν τη θέση των εξοπλισμών με την κυρίως διαδρομή.

Κατά την τοποθέτηση τραπεζοπάγκων, αυτοί θα πρέπει να διαθέτουν τουλάχιστον μία θέση χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου ο καθένας. Αυτό σημαίνει ότι κάτω από την επιφάνεια του τραπεζιού πρέπει να προβλέπεται ελεύθερος χώρος διαστάσεων 0,80x0,75x0,50 μ. (πλάτος x ύψος x βάθος), χωρίς συνδέσμους, που θα επιτρέπει την ανεμπόδιστη πρόσβαση χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου σε αυτό.



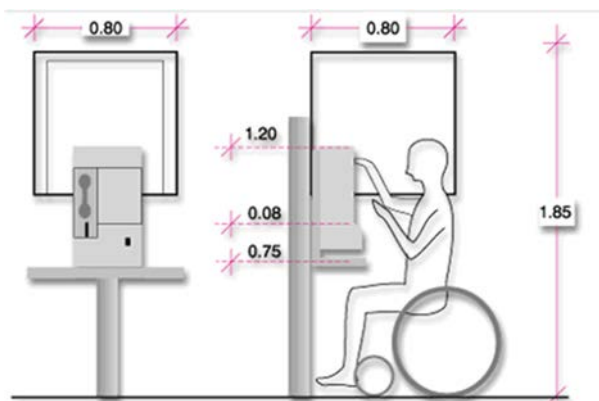
Εικόνα 24. Σχέδια τραπεζοπάγκων με θέσεις για άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο

Πηγή: United States Department of Agriculture (2012: Fig. 83-84 και 78)

Δύναται στους χώρους στάθμευσης να τοποθετούνται δοχεία απορριμμάτων. Αυτό γίνεται μόνο όταν υπάρχει εξασφαλισμένη αποκομιδή των σκουπιδιών από τον Φορέα λειτουργίας (Δασαρχείο, Φορέας Διαχείρισης, Δήμος, ή άλλος φορέας). Συχνά δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, οπότε σκόπιμο είναι και εδώ να τοποθετούνται διακριτικές πινακίδες καλής συμπεριφοράς και να παρακινούνται οι επισκέπτες να παίρνουν μαζί τους τα απορρίμματα που παράγουν. Τοποθέτηση δοχείων απορριμμάτων κατά μήκος των μονοπατιών απαγορεύεται (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας –Ελλάδα, 2017:28).

Σε περίπτωση τοποθέτησης κάδων απορριμμάτων, αυτοί θα πρέπει να τοποθετούνται σε τέτοια θέση (προσβάσιμη από άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο, με ελεύθερο χώρο μπροστά από τον κάδο τουλάχιστον 1,50x1,50 μ. και εύκολα εντοπίσιμη από άτομο με προβλήματα όρασης) και σε τέτοιο ύψος, ώστε η υποδοχή απόρριψης απορριμμάτων να είναι προσιτή από άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο (συνιστώμενη απόσταση της υποδοχής από το έδαφος 0,90-1,20 μ.).

Η τοποθέτηση τυχόν τηλεφωνικού εξοπλισμού για το κοινό, συμπεριλαμβανομένων των τηλεφώνων έκτακτης ανάγκης, θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τις εθνικές προδιαγραφές και προσβάσιμη σε άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο, να υποστηρίζει ρύθμιση της έντασης (volume) και, ει δυνατόν, να συνοδεύεται και από εγκατεστημένα κωφότηλέφωνα.



Εικόνα 25. Διαστάσεις τηλεφωνικού εξοπλισμού προσβάσιμου σε άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο (σε μέτρα)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - ΕΛΛΑΔΑ (1997)

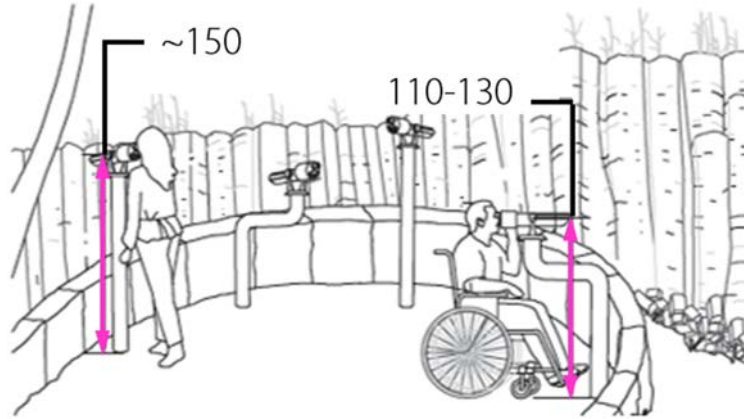
Η τυχόν πρόβλεψη βρύσης ή άλλου σημείου ύδρευσης θα πρέπει να εξυπηρετεί και άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο και συνιστάται να φέρει προσβάσιμη σήμανση με πληροφορίες για την ποιότητα του νερού.



Εικόνα 26. Παράδειγμα βρύσης, κατάλληλης για όλους

Πηγή: United States Department of Agriculture (2012: Fig. 33)

Εν γένει τοποθέτηση μηχανισμών χειρισμού, ώστε αυτοί να είναι προσιτοί σε άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο, πρέπει να γίνεται σε ζώνη 0,90-1,20 μ. από το έδαφος/δάπεδο, με πρόβλεψη για ελεύθερο χώρο από κάτω από τις επιφάνειες για τα πόδια του χρήστη διαστάσεων 0,80x0,75x0,50 μ. (πλάτος x ύψος x βάθος). Τυχόν τηλεσκόπια, περισκόπια κ.λπ., πρέπει να τοποθετούνται και σε ύψος 1,10-1,30 μ. από το έδαφος/δάπεδο, ύψος κατάλληλο για άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο.



Εικόνα 27. Παράδειγμα περισκοπίων για άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο (διαστάσεις σε εκατοστά)

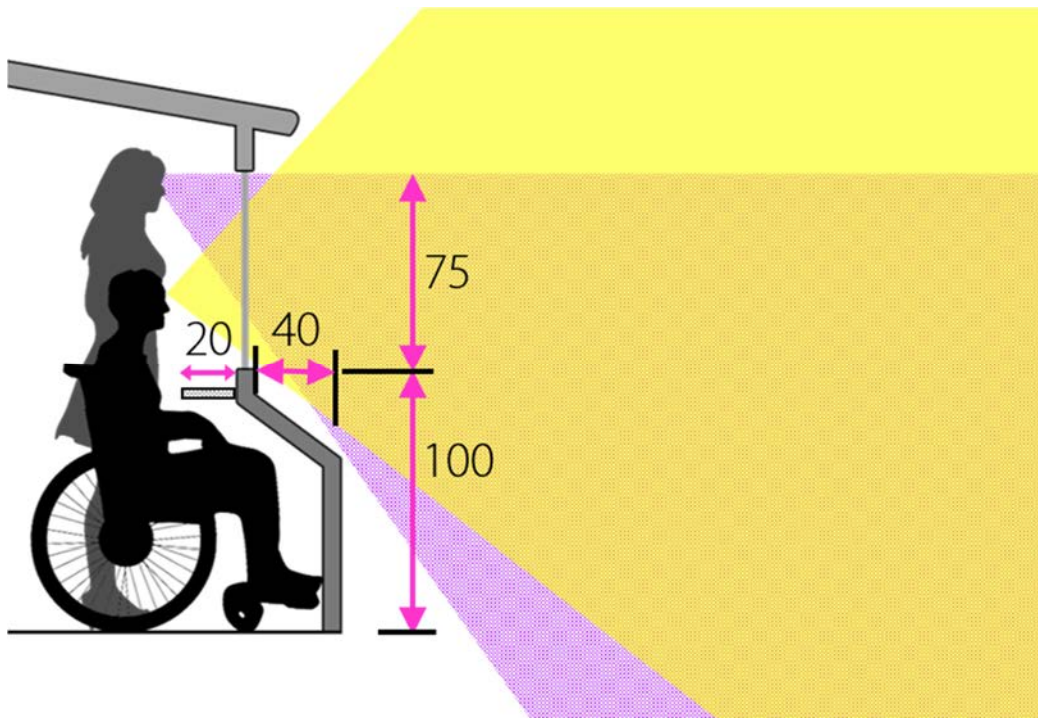
Προσαρμογή από την πηγή: United States Department of Agriculture (2012: Fig. 97)

Γ. ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ

Γ1 Παρατηρητήρια

Η πρόσβαση σε παρατηρητήριο πρέπει να γίνεται από προσβάσιμο μονοπάτι (βλ. παράγραφο *B1.1 Χαρακτηριστικά προσβάσιμων μονοπατιών*) ισόπεδα ή με ράμπα μέγιστης κλίσης 5%. Τυχόν πρόσβαση αποκλειστικά μέσω κλιμακοστάσιων καθιστά το όποιο παρατηρητήριο μη προσβάσιμο σε σημαντικό μέρος των επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα. Η θύρα εισόδου θα έχει καθαρό πλάτος 0,90 μ. κατ' ελάχιστον, ώστε να διασφαλίζεται η με άνεση είσοδος χρηστών αναπηρικών αμαξιδίων.

Στο εσωτερικό του παρατηρητηρίου θα πρέπει να διασφαλίζεται η ανεμπόδιση κίνηση και οι ελιγμοί των χρηστών αναπηρικών αμαξιδίων, οι οποίοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στον τοίχο παρατήρησης χωρίς να εμποδίζονται από σταθερά καθίσματα ή βαθμίδες. Μία τουλάχιστον θέση παρατήρησης (επιθυμητές δύο θέσεις) θα πρέπει να είναι κατάλληλα διαμορφωμένη και να διαθέτει εσοχή κατάλληλων διαστάσεων για να φιλοξενήσει τους μπροστινούς τροχούς του αναπηρικού αμαξιδίου (βλ. *Εικόνα 28*).



Εικόνα 28. Προσβάσιμη θέση παρατήρησης (διαστάσεις σε εκατοστά)

Προσαρμογή από την πηγή: *Shanks Bob, Bird Observers Club of Australia (1998)*

Γ2 Κέντρα υποδοχής, ενημέρωσης, πληροφόρησης

Η πρόσβαση στο κέντρο υποδοχής – ενημέρωσης/πληροφόρησης πρέπει να γίνεται από το μονοπάτι ισόπεδα ή με ράμπα μέγιστης κλίσης 5%.

Το κέντρο υποδοχής-ενημέρωσης, ως προς τους επιμέρους χώρους και τα στοιχεία του, σχεδιάζεται σύμφωνα με τις εθνικές προδιαγραφές προσβασιμότητας των κτιρίων δημόσιας χρήσης/κοινού κάθε χώρας (βλ. *Εισαγωγικό Μέρος*, παρ. *Βασικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα των χώρων του Προγράμματος*).

Παρακάτω επισημαίνονται εν συντομία κάποια από τα κυριότερα σημεία για τα οποία θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα, ώστε να διασφαλίζεται η προσβασιμότητα σε όλους:

- Το κέντρο πρέπει να συνδέεται με τη διαδρομή και τις υπόλοιπες εξυπηρετήσεις μέσα από προσβάσιμα μονοπάτια.
- Η θύρα εισόδου πρέπει να είναι ευδιάκριτη, ισόπεδη με το μονοπάτι ή να φέρει ράμπα μέγιστης κλίσης 5% που θα καταλήγει σε οριζόντιο πλατύσκαλο διαστάσεων τουλάχιστον 1,50x1,50 μ. Συνιστάται η πρόβλεψη στεγάστρου. Το ελάχιστο καθαρό πλάτος της θύρας εισόδου πρέπει να επιτρέπει την είσοδο χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου, δηλ. να είναι τουλάχιστον 0,90 μ.
 - Σε περίπτωση δίφυλλης θύρας, τουλάχιστον το ένα φύλλο της να έχει πλάτος 0,90 μ.
 - Σε περίπτωση υάλινης θύρας, οι υάλινες επιφάνειες να επισημαίνονται με αυτοκόλλητες ταινίες ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, προς αποφυγήν ατυχημάτων ατόμων με προβλήματα όρασης.
- Οι διάδρομοι στο εσωτερικό του κτιρίου πρέπει να έχουν ελάχιστο καθαρό πλάτος 0,90 μ. και τουλάχιστον 1,20 μ. σε περίπτωση που υπάρχουν θύρες κατά μήκος αυτών. Για πλάτη διαδρόμων μικρότερα του 1,50 μ., πρέπει να προβλέπονται χώροι ελιγμών χρηστών αναπηρικών αμαξιδίων (διαμέτρου 1,50 μ.).
- Οι εσωτερικές θύρες πρέπει να έχουν ελάχιστο καθαρό πλάτος 0,90 μ. και να φέρουν σχετικές πινακίδες σήμανσης με την αναγραφή της χρήσης των χώρων, τόσο σε συμβατική όσο και σε Braille γραφή.
- Σε περίπτωση ύπαρξης ορόφου, πρέπει να διασφαλίζεται η κατακόρυφη πρόσβαση ατόμων με αναπηρία παράλληλα με τις κλίμακες και με προσβάσιμο ανελκυστήρα ή αναβατόριο.
 - «Προσβάσιμος» ονομάζεται ο ανελκυστήρας με καθαρές διαστάσεις θαλάμου 1,10x1,40 μ, με θύρα καθαρού ελάχιστου πλάτους 0,80 μ. τοποθετημένη στη μικρή πλευρά, κομβία ανάγλυφα και σε γραφή Braille, αναγγελία ορόφων οπτική και ηχητική και ελεύθερο χώρο ελιγμών διαστάσεων τουλάχιστον 1,50x1,50 μ. μπροστά από τη θύρα του θαλάμου στον διάδρομο.
 - «Προσβάσιμο» ονομάζεται το αναβατόριο πλατφόρμας κατακόρυφης κίνησης ή επί κλίμακας, πιστοποιημένο κατά CE, με διαστάσεις πλατφόρμας τουλάχιστον 0,80x1,30 μ., και με ελεύθερο χώρο ελιγμών στον διάδρομο, μπροστά από την πλατφόρμα, διαστάσεων τουλάχιστον 1,50x1,50 μ.
 - Οι υφιστάμενες κλίμακες πρέπει να φέρουν ταινίες επισήμανσης των ακμών των σκαλοπατιών, συνεχή διπλό χειρολισθήρα σε συνιστώμενα ύψη 0,90 και 0,75 μ. από το δάπεδο και στις δύο πλευρές της κλίμακας που θα συνεχίζεται στα πλατύσκαλα και θα εξέχει κατά 0,30 μ. στην αρχή και μετά το πέρας της κλίμακας.
- Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για τον χρωματισμό των δομικών και αρχιτεκτονικών στοιχείων (π.χ. χρωματικές αντιθέσεις θυροφύλλων-κασωμάτων, τοίχου-δαπέδου κ.λπ.) και τον φωτισμό των χώρων, ώστε να διευκολύνονται άτομα με προβλήματα όρασης.
- Αντιολισθητικά δάπεδα, αποφυγή μοκέτας.
- Επισήμανση υάλινων επιφανειών.
- Επισήμανση προεξοχών με προβολή τους στο δάπεδο, ώστε να είναι ανιχνεύσιμες από τυφλά άτομα με λευκό μπαστούνι.

Παράλληλα, προσοχή απαιτείται στα εξής:

- Τυχόν εκθετήρια θα πρέπει να είναι προσβάσιμα σε όλους. Τα εκθέματα να τοποθετούνται σε ύψος που επιτρέπει την προσέγγιση και εξέταση των εκθεμάτων από άτομο σε αναπηρικό αμαξίδιο, ενώ τυχόν πληροφοριακές ετικέτες να περιέχουν απλό και εύληπτο κείμενο και να αποδίδονται και σε γραφή Braille.
- Οι ετικέτες σε γραφή Braille να τοποθετούνται σε ύψος κατάλληλο για ψηλάφηση από άτομα με προβλήματα όρασης. Παράλληλα, να γίνεται πρόβλεψη για ανάγλυφα εκθέματα ή/και χάρτες που επιτρέπουν την ψηλάφηση από τυφλά άτομα.
- Εκδόσεις πληροφοριακού υλικού να διατίθενται και σε προσβάσιμες μορφές (π.χ. γραφή Braille, μεγαλογράμματη γραφή, easy-to-read μορφή¹¹, ανάγλυφοι χάρτες, DVD με υπότιτλους ή διερμηνεία στη νοηματική κ.λπ.).
- Τυχόν ιστοσελίδα να συμμορφώνεται με τις διεθνείς προδιαγραφές προσβασιμότητας. Συνιστάται η συμμόρφωση με τις *Οδηγίες για την Προσβασιμότητα του Περιεχομένου του Ιστού* (αγγλ. *Web Content Accessibility Guidelines*), έκδοση 2.0 ή νεότερη, του διεθνούς οργανισμού World Wide Web Consortium (W3C), κατ' ελάχιστο στο μεσαίο επίπεδο προσβασιμότητας "AA" (επιθυμητή η συμμόρφωση στο ανώτατο επίπεδο προσβασιμότητας "AAA").
- Οι εφαρμογές πληροφορικής πρέπει, επίσης, να είναι προσβάσιμες και σε άτομα με αναπηρία.
- Τυχόν ξεναγήσεις και προβολές πρέπει να καλύπτουν όλες τις ανάγκες (π.χ. να προβλέπεται και ξεναγήση με διερμηνεία στη νοηματική ή με υποτιτλισμό αναλόγως, ηχητική ξεναγήση για τυφλά άτομα κ.λπ.).
- Να επιτρέπεται η είσοδος σκύλων βοήθειας.
- Το προσωπικό πρέπει να έχει λάβει επιμόρφωση σχετικά με βασικές αρχές επικοινωνίας και συναλλαγής/εξυπηρέτησης ατόμων με αναπηρία.

Γ3 Χώροι στάθμευσης

Οι χώροι στάθμευσης, ως προς τη διαστασιολόγηση των επιμέρους στοιχείων τους και τη σήμανσή τους, σχεδιάζονται σύμφωνα με τις αντίστοιχες εθνικές προδιαγραφές προσβασιμότητας κάθε χώρας.

Συνιστάται, όμως, επιπλέον των συμβατικών θέσεων στάθμευσης οχημάτων ατόμων με αναπηρία, να προβλέπονται και θέσεις στάθμευσης (τουλάχιστον μία θέση) οχημάτων τύπου VAN ή οχημάτων με πρόσβαση αμαξιδίου από το πίσω μέρος, με ελάχιστες απαιτούμενες διαστάσεις 4,50x6,60 μ.

Οι χώροι στάθμευσης συνιστάται να χωροθετούνται κατά το δυνατόν πλησιέστερα (όχι μακρύτερα από 50 μ.) στην αρχή ή/και το τέλος της οικοδιαδρομής, στο κέντρο υποδοχής, ενημέρωσης/πληροφόρησης ή στον όποιο χώρο εξυπηρετούν.

Προσβάσιμο μονοπάτι θα πρέπει να συνδέει τους προσβάσιμους χώρους στάθμευσης με την αρχή ή/και το τέλος της οικοδιαδρομής ή/και τις εξυπηρετήσεις που έχουν χωροθετηθεί πλησίον αυτών (περίπτερο υποδοχής, ενημέρωσης/ πληροφόρησης, χώροι υγιεινής κ.λπ.).

¹¹ Με τον όρο "easy-to-read" εννοείται το κείμενο με απλό λεξιλόγιο και σύνταξη κατανοητή από όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με νοητικές/γνωστικές αναπηρίες. Για τη σύνταξη κειμένων στη μορφή αυτή, βλ. "Information for all - European standards for making information easy to read and understand", διαθέσιμο στον σύνδεσμο https://easy-to-read.eu/wp-content/uploads/2014/12/EN_Information_for_all.pdf

Γ3 Στάσεις λεωφορείων

Σε περίπτωση που τα σημεία αρχής/τέλους προσβάσιμης οικοδιαδρομής, τα κέντρα υποδοχής/εξυπηρέτησης και οι λοιπές εξυπηρετήσεις εξυπηρετούνται από λεωφορεία, συνιστάται τόσο τα χρησιμοποιούμενα μέσα μεταφοράς (λεωφορεία) όσο και οι αντίστοιχες στάσεις να είναι προσβάσιμα.

Οι στάσεις θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πλησιέστερα στα σημεία τα οποία εξυπηρετούν, να συνδέονται με αυτά με προσβάσιμο μονοπάτι, να φέρουν στέγαστρο, να επιτρέπουν την πρόσβαση χρηστών αναπηρικών αμαξιδίων σε αυτές (π.χ. αν βρίσκονται επί πεζοδρομίου, αυτό να φέρει ράμπες και να διαθέτει το κατάλληλο πλάτος και ύψος για να διευκολύνεται η επιβίβαση/αποβίβαση) και να διαθέτουν μία τουλάχιστον θέση ελάχιστων διαστάσεων 0,80x1,30 μ. για στάση χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου κάτω από το στέγαστρο, να είναι εύκολα εντοπίσιμες από άτομα με προβλήματα όρασης (π.χ. να διαθέτουν στοιχεία σε έντονο χρωματισμό, επιδαπέδιο οδηγό για τυφλούς κ.λπ.). Τυχόν αναρτημένα ωράρια διαδρομών συνιστάται να αναγράφονται και σε γραφή Braille ή να είναι δυνατή η γνωστοποίησή τους στο επιβατικό κοινό μέσω ομιλουσών εφαρμογών πληροφορικής.

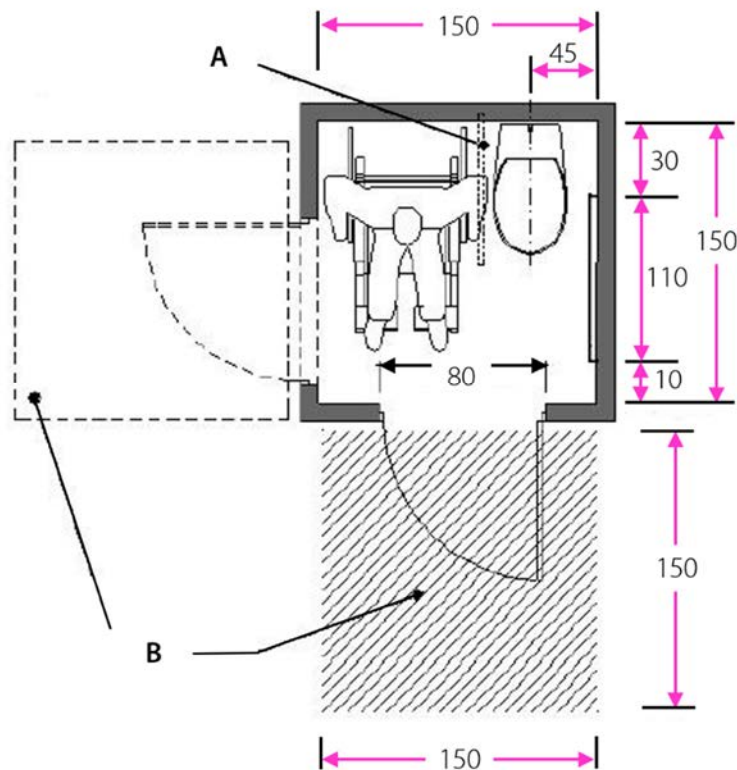
Γ3 Χώροι υγιεινής

Η πρόβλεψη χώρων υγιεινής μπορεί να γίνεται μέσα στο κέντρο υποδοχής/ενημέρωσης, στο παρατηρητήριο ή/και σε ανεξάρτητη προσβάσιμη κτιριακή υποδομή. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει προσβάσιμο μονοπάτι να οδηγεί στους χώρους υγιεινής. Ο χώρος υγιεινής, για να είναι προσβάσιμος, πρέπει να διαθέτει χώρο ελιγμών του χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου και νιπτήρα εντός ή εκτός του κυρίου χώρου με τη λεκάνη. Στην περίπτωση που ο νιπτήρας είναι εκτός, τότε μπροστά από τη θύρα του WC πρέπει να υπάρχει ελεύθερος χώρος ελιγμών ελάχιστων διαστάσεων 1,50X1,50 μ. ή διαμέτρου 1,50 μ. Στην περίπτωση που ο νιπτήρας είναι τοποθετημένος εντός του κυρίως χώρου, τότε θα πρέπει να διασφαλίζεται εντός του χώρου και ο απαραίτητος ελεύθερος χώρος ελιγμών διαμέτρου 1,50 μ. ή 1,50X1,50 μ.

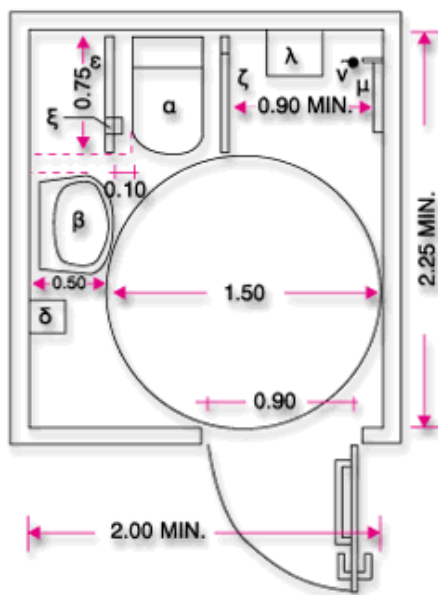
Σε κάθε περίπτωση συνιστάται:

- Η θύρα να έχει ελάχιστο καθαρό πλάτος 0,80 μ. και να ανοίγει προς τα έξω.
- Στη μία πλευρά της λεκάνης, από όπου και θα γίνεται η προσέγγιση του χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου, να υπάρχει ελεύθερος χώρος πλάτους τουλάχιστον 0,90 μ. Στον ελεύθερο αυτό χώρο δε θα τοποθετείται τίποτε, ούτε καλάθι απορριμμάτων.
- Εκατέρωθεν της λεκάνης να υπάρχουν χειρολαβές, εκ των οποίων η μία, προς την πλευρά της προσέγγισης του χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου, να είναι ανακλινόμενη. Τα μήκη και ύψη στερέωσης των χειρολαβών καθορίζονται από τις εθνικές προδιαγραφές των δύο χωρών.
- Ο νιπτήρας που προορίζεται για χρήση ατόμου σε αμαξίδιο να μην έχει "πόδι" και η κάτω επιφάνειά του να βρίσκεται σε ύψος πάνω από 0,70 μ. από το δάπεδο.
- Ο καθρέφτης να είναι κεκλιμένος ή να τοποθετείται με την κάτω πλευρά σε επαφή με την άνω επιφάνεια του νιπτήρα.
- Η θύρα να φέρει επιπλέον της σήμανσης των χώρων υγιεινής και ανάγλυφη σήμανση με το *Διεθνές Σύμβολο Πρόσβασης* (βλ. παράγραφο [Δ3 Σήμανση προσβασιμότητας](#)), τοποθετημένο στον παρακείμενο αυτής τοίχο, σε ύψος 1,40-1,60 μ. από το δάπεδο.
- Να προβλέπονται άγκιστρα τοποθετημένα σε δύο ύψη 1,20 και 1,80 μ. από το δάπεδο.

Εν γένει, είναι προτιμότερη η πρόβλεψη νιπτήρα εντός του WC, δεδομένου ότι από πλευράς υγιεινής εξυπηρετεί καλύτερα τα άτομα με κινητικές αναπηρίες ή/και χρόνιες παθήσεις. Σε κάθε περίπτωση, η εφαρμοζόμενη λύση πρέπει να είναι συμβατή με τις εθνικές προδιαγραφές κάθε χώρας.



Εικόνα 29. Χώρος υγιεινής με εξωτερικό χώρο ελιγμών και νιπτήρα (διαστάσεις σε εκατοστά)
 Αναπαραγωγή από πηγή: Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων -ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (2009)



- α = λεκάνη
- β = νιπτήρας
- γ = καθρέπτης
- δ = πετσετοθήκη ή σύστημα για στέγνωμα χεριών
- ε = οριζόντια χειρολαβή
- ζ = σπαστή χειρολαβή
- η = κατακόρυφη χειρολαβή
- κ = σύστημα κλίσης
- λ = ανακλινόμενο κάθισμα (περίπτωση ύπαρξης ντους)
- μ = θέση μπαταρίας ντους, χειρολαβής, σαπυνοθήκης
- ν = σιφόνι
- ξ = χαρτοθήκη

Εικόνα 30. Χώρος υγιεινής με εσωτερικό χώρο ελιγμών και νιπτήρα (διαστάσεις σε μέτρα)
 Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας -ΕΛΛΑΔΑ (1997)

Δ. ΣΗΜΑΝΣΗ

«Σήμανση» ονομάζεται το σύνολο των μηνυμάτων και της πληροφορίας που τοποθετούνται σε ένα περιβάλλον για να διευκολύνουν τον προσανατολισμό, την ανεύρεση διαδρομής, την ενημέρωση και την ασφαλή μετακίνηση των χρηστών του, όπως πινακίδες, χάρτες, φωτεινά και ηχητικά σήματα, διαφοροποιήσεις υλικών μέσω χρώματος ή/και υφής, προπλάσματα κ.λπ. Ανάλογα με τη θέση και τη μορφή της, διακρίνεται σε επιστήλια, επιδαπέδια, επιτοίχια, κρεμάμενη κ.λπ. και σε γραπτή, φωτεινή, ανάγλυφη, ηχητική κ.λπ.

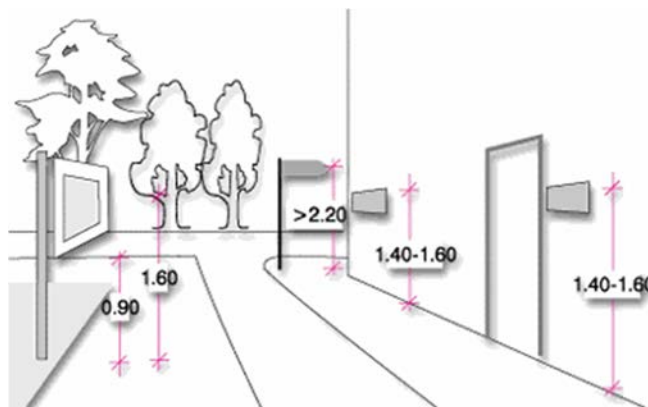
Ανάλογα με τη λειτουργία της (κυρίως σε πινακίδες) είναι:

- **κατευθυντήρια:** βέλη που δείχνουν προς συγκεκριμένη εξυπηρέτηση,
- **ονομασίες:** για την αναγνώριση μιας τοποθεσίας/διαδρομής,
- **χαρακτηρισμού:** ενημερώνει για τον χαρακτήρα μιας εξυπηρέτησης (προσβάσιμη είσοδος, WC γυναικών, χώρος στάθμευσης κ.λπ.
- **προσανατολισμού:** σχέδιο ή σκαρίφημα σε κάτοψη ή σε πρόπλασμα,
- **πληροφόρησης/καθοδήγησης:** προσφέρει πληροφορίες ή/και οδηγίες για μια τοποθεσία/εξυπηρέτηση,
- **προειδοποίησης/ρύθμισης:** ενημερώνει για την προσέγγιση σε επικίνδυνα σημεία ή λειτουργία για απαγορευμένους ή ιδιωτικούς χώρους κ.λπ.

Δ1 Γενικά

Γενικά, επισημαίνεται ότι μια επαναλαμβανόμενη σήμανση που αφορά μια συγκεκριμένη πληροφορία πρέπει να εμφανίζεται πάντα με τον ίδιο τρόπο, ώστε να είναι εύκολα αγνωρίσιμη. Η πολυσήμανση, τα εκτενή κείμενα, ο συνδυασμός ή η παράθεση διαφημιστικών πινακίδων/πινακίδων σήμανσης πρέπει να αποφεύγονται, γιατί προκαλούν σύγχυση.

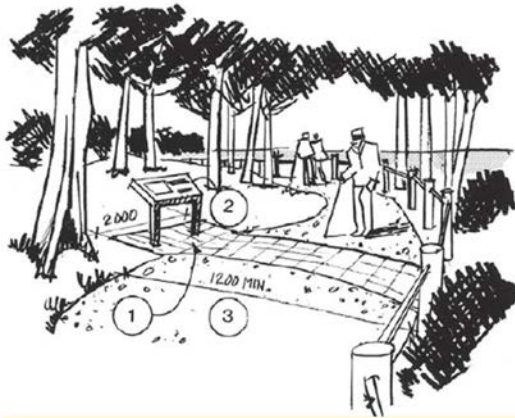
Προσοχή πρέπει να δίνεται στον τρόπο τοποθέτησης και στην επιλογή της θέσης των πινακίδων σήμανσης, ώστε αυτές να μην αποτελούν εμπόδιο ή κίνδυνο για ορισμένες κατηγορίες ατόμων, όπως εμπόδιο για τα άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο ή/και κίνδυνο για τα άτομα με προβλήματα στην όραση (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - Ελλάδα, 1997:κεφ6).



Εικόνα 31. Θέση σήμανσης (διαστάσεις σε μέτρα)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας -ΕΛΛΑΔΑ (1997)

Παράλληλα, όμως, θα πρέπει να γίνονται αντιληπτές από το σύνολο των χρηστών και να διασφαλίζεται η πρόσβαση/προσέγγιση αυτών στις πινακίδες (π.χ. σύνδεση με την κυρίως διαδρομή με προσβάσιμα μονοπάτια, σε επιφάνειες παρόμοιες με αυτές των μονοπατιών κ.λπ.). Η πρόβλεψη ελεύθερου χώρου μπροστά από τις πινακίδες, διαμέτρου τουλάχιστον 1,50 μ. ή διαστάσεων 1,50x1,50 μ., όπου αυτό απαιτείται, διευκολύνει την προσέγγιση χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου (βλ. *Εικόνα 32*).



(1) = επιφάνεια διαφορετικής υφής που υποδηλώνει την ύπαρξη πινακίδας ή στοιχείου ενδιαφέροντος

(2) = πινακίδα

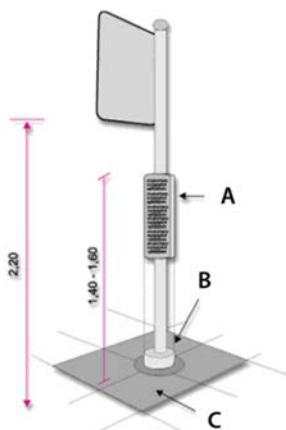
(3) = ελάχιστο πλάτος μονοπατιού
(Σημείωση: στο πλαίσιο του παρόντος οδηγού συνιστάται ελάχιστο πλάτος 1,50 μ. αντί του 1,20 μ. που φαίνεται στην εικόνα)

Εικόνα 32. Παράδειγμα τοποθέτησης πινακίδων (σε χιλιοστά)

Πηγή: Commission de la Capitale Nationale, Canada (2010)

Για να είναι αντιληπτή η σήμανση από άτομα με προβλήματα όρασης, θα πρέπει να είναι απτική, δηλαδή ανάγλυφη ή σε γραφή Braille, ώστε να εξυπηρετεί τα τυφλά άτομα, ή/και με μεγάλους χαρακτήρες, κατάλληλα χρώματα και έντονη χρωματική αντίθεση, για να εξυπηρετεί τα άτομα με μερική απώλεια όρασης (βλ. παραγράφους *A2.3β Οξύτητα της όρασης*, *A2.3γ Αντίληψη της φωτεινότητας – αντίθεση χρωμάτων* και *A2.3δ Αντίληψη των χρωμάτων*). Οι επιφάνειες των πινακίδων πρέπει να είναι μη ανακλαστικές (ματ), σε αδιαφανές υλικό και σε έντονη χρωματική αντίθεση με τον περιβάλλοντα χώρο. Πρέπει να φωτίζονται καλά, χωρίς όμως φωτεινές πηγές πίσω από αυτές.

Ειδικότερα, δε, στην περίπτωση απτικών πινακίδων, ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται, ώστε η επιφάνεια της πινακίδας να είναι λεία, χωρίς προεξοχές. Για παράδειγμα, οι βίδες, τα περικόχλια, τα καρφιά κ.λπ. που στερεώνουν την πινακίδα στον ορθοστάτη δεν πρέπει να προεξέχουν και να προκαλούν τραυματισμό κατά την ψηλάφηση. Οι επιτοίχιες ή επιστύλιες απτικές πινακίδες συνιστάται να τοποθετούνται σε ύψος που να διευκολύνει την ψηλάφησή τους (συνιστώμενο ύψος τοποθέτησης πινακίδας 1,40-1,60 μ. από το έδαφος) και να φέρουν χαρακτήρες και σύμβολα ανάγλυφα, με πάχος έξαρσης 1,00-1,50 χλστ. (βλ. *Εικόνα 33*).



(A) = Επιγραφή (σε Braille ή ανάγλυφη)

(B) = Προβολή στο έδαφος της βάσης των πληροφοριών

(C) = Προειδοποίηση για εμπόδιο

Εικόνα 33. Τοποθέτηση απτικών πινακίδων (σε μέτρα)

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας -ΕΛΛΑΔΑ (1997)

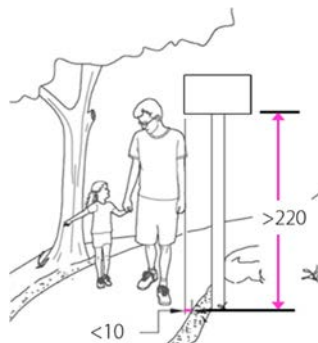
Συνιστάται η επιλογή τυποποιημένων γραμματοσειρών με ευανάγνωστους χαρακτήρες με κεφαλαία και πεζούς χαρακτήρες, χωρίς πατούρες (αγγλ. *sans serif*). Οι Arial, Verdana, Helvetica είναι καλές επιλογές. Να μη χρησιμοποιούνται πολύπλοκες ή διακοσμητικές γραμματοσειρές, γραμματοσειρές με πατούρες, όπως Times New Roman, ούτε γραμματοσειρές τύπου χειρογράφου (European Blind Union, 2016:6). Το ύψος των γραμμάτων σε πινακίδες σε εσωτερικούς χώρους δεν πρέπει να είναι μικρότερο από 15 χλστ. Σε πινακίδες σε εξωτερικούς χώρους να μην είναι μικρότερο των 100 χλστ. (δυνατότητα ανάγνωσης από απόσταση 3 μ.). Γενικά, το μέγεθος των γραμμάτων και συμβόλων καθορίζεται από την απόσταση που απαιτείται για να είναι αναγνώσιμα και κατανοητά (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας-Ελλάδα, 1997:κεφ6 – βλ. *Εικόνα 12*).

Συνιστάται πάντα η χρήση απτικού κειμένου ταυτόχρονα με τη χρήση εικονιδίων, δεδομένου ότι η αναγνώριση απτικών εικονιδίων δεν είναι πάντα εύληπτη από άτομα με προβλήματα όρασης. Επισημαίνεται ότι η ηχητική σήμανση/πληροφόρηση πρέπει πάντα να συνδυάζεται και με αντίστοιχη οπτική, για να είναι αντιληπτή και από κωφά άτομα. Άτομα με γνωστική/νοητική αναπηρία διευκολύνονται από σήμανση που χρησιμοποιεί απλά και εύληπτα εικονίδια και έντονα χρώματα, τα οποία όμως -όπως προαναφέρθηκε- πρέπει πάντα να συνοδεύονται από απλό, συνοπτικό και εύληπτο κείμενο, για την ικανοποίηση των αναγκών άλλων ομάδων χρηστών της διαδρομής (π.χ. άτομα με προβλήματα όρασης).

Δ2 Κατευθυντήρια σήμανση

Η κατευθυντήρια σήμανση μπορεί να δηλώνει την κατεύθυνση, θέση ή και επισήμανση (μόνιμη ή προσωρινή) και περιλαμβάνει κυρίως πινακίδες που τοποθετούνται σε διασταυρώσεις δρόμων, μονοπατιών, διαδρομών, με σκοπό να προσανατολίζουν και να καθοδηγούν εύκολα και απλά τον επισκέπτη στα επιμέρους στοιχεία της περιοχής και να διευκολύνουν την περιήγησή του σε αυτή. Η κατευθυντήρια σήμανση θα είναι από υλικά και θα ακολουθεί τους χρωματισμούς που επιβάλλει η εθνική νομοθεσία κάθε χώρας. Προσοχή θα δίνεται στην πρόβλεψη έντονης χρωματικής αντίθεσης κειμένου/συμβόλων/εικόνας με το φόντο.

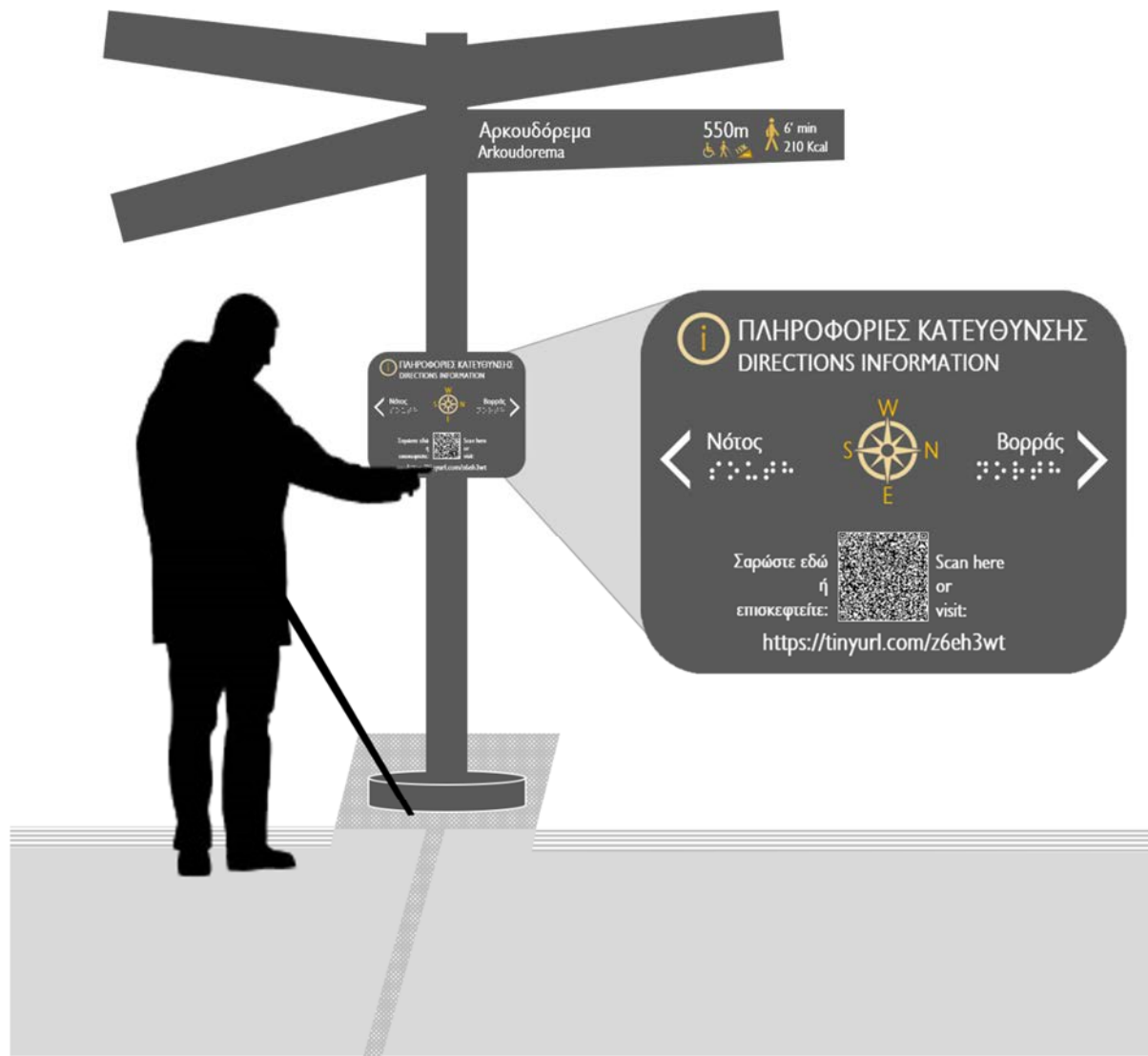
Η τοποθέτηση των πινακίδων κατευθυντήριας σήμανσης θα πρέπει να γίνεται εκτός του καθαρού πλάτους του μονοπατιού, αλλά σε θέσεις εύκολα ανιχνεύσιμες από άτομα με προβλήματα όρασης. Γενικά κατευθυντήριες πινακίδες πρέπει να τοποθετούνται κάθετα ως προς τον άξονα πορείας του μονοπατιού και να εξυπηρετούν και τις δύο κατευθύνσεις. Μία ενδεικτική απόσταση των πινακίδων μεταξύ τους είναι τα 70 μ., αλλά η μεγαλύτερη ή μικρότερη απόσταση κρίνεται βεβαίως στο πεδίο, ανάλογα με την πορεία της διαδρομής, την πυκνότητα της βλάστησης, τη διασταύρωση περισσότερων μονοπατιών κ.ά. (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας-Ελλάδα, 2017:5).



Εικόνα 34. Τοποθέτηση κατευθυντήριας σήμανσης (σε μέτρα)

Προσαρμογή από την πηγή: United States Department of Agriculture (2012: Fig. 45)

Απτικές πινακίδες πρέπει να επαναλαμβάνονται, οπωσδήποτε, όπου υπάρχει αλλαγή κατεύθυνσης ή όπου μπορεί να προκληθεί αμφιβολία ως προς την επιλογή της επιθυμητής διαδρομής. Ενίοτε επί της επιφάνειας του μονοπατιού, μπροστά από την πινακίδα σήμανσης, τοποθετείται πλάκα εύκολα ανιχνεύσιμη με το λευκό μαστούνι τυφλών ατόμων, για να δηλώσει στο τυφλό άτομο την ύπαρξη της σήμανσης. Άλλες τεχνικές προβλέπουν τη διακοπή του “περιζώματος” του μονοπατιού εκατέρωθεν της θέσης της απτικής πινακίδας σήμανσης (π.χ. 0,50 μ. πριν και 0,50 μ. μετά από αυτή) ή τη διαφοροποίηση του “περιζώματος” στη θέση της απτικής πινακίδας (π.χ. με χρήση διαφορετικής διατομής του ίδιου υλικού με το “περιζώμα”, όπως διατομή ίδιου πλάτους/βάθους, αλλά μεγαλύτερου ύψους).



Εικόνα 35. Παράδειγμα προσβάσιμης κατευθυντήριας σήμανσης, με απτική πινακίδα και επιπλέον προβλέψεις για τυφλά άτομα¹²

¹² Η απτική πινακίδα παρέχει ισοδύναμα σε τυφλά άτομα τις πληροφορίες κατεύθυνσης που λαμβάνουν οι βλέποντες, π.χ. μέσω Κωδικού QR απλού κειμένου, ώστε ο χρήστης με τη χρήση κινητού τηλεφώνου (χωρίς σύνδεση στο Internet) να έχει πρόσβαση στο μήνυμα «Έχοντας μπροστά σας αυτήν την πινακίδα, ξεκινάει μονοπάτι προς τα δεξιά (προς βορρά) για το Αρκουδόρεμα. Απόσταση 550 μ., περίπου 6 λεπτά με κανονικό ρυθμό βαδίσματος (210 θερμίδες), προσβάσιμο σε άτομα με αμαξίδιο, με οδηγό τυφλών. Facing this sign, to the right (to the north) begins a path to Arkoudorema. Distance 550 m, approximately 6 minutes at normal walking speed (210 calories), accessible to blind and wheelchair users».

Δ3 Σήμανση προσβασιμότητας

Σε οικοδιαδρομές που χαρακτηρίζονται ως προσβάσιμες, θα πρέπει να τοποθετείται σήμανση, τόσο κατευθυντήρια όσο και πληροφοριακή, κατά μήκος των μονοπατιών αλλά και στα σημεία εξυπηρέτησεων και σε τυχόν εσωτερικούς χώρους (π.χ. κέντρο πληροφόρησης), η οποία θα ικανοποιεί τις ανάγκες και θα είναι προσβάσιμη από όλους τους πιθανούς χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία. Επισημαίνεται ότι, αν για τους υπόλοιπους πολίτες η ύπαρξη σήμανσης και παροχής πληροφοριών συμβάλλει στην καλύτερη ενημέρωση, προσανατολισμό και ασφάλειά τους, για τα άτομα με αναπηρία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη δυνατότητα πρόσβασης, κίνησης και παραμονής στους δημόσιους χώρους και ιδιαίτερα στο φυσικό περιβάλλον.

Επισημαίνεται ότι ως “μέτρο” για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προσβάσιμης σήμανσης -κατ’αντιστοιχία με τα άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο που λαμβάνονται ως “μέτρο” για τη διαστασιολόγηση χώρων και εξοπλισμών- λαμβάνονται τα άτομα με αισθητηριακές (όρασης και ακοής) και γνωστικές/νοητικές αναπηρίες, λόγω των ιδιαίτερων αναγκών επικοινωνίας και πληροφόρησης που τα διακρίνουν.

Υπενθυμίζεται ότι, όταν προβλέπεται σήμανση που αφορά εξυπηρέτησεις που απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία, συνοδεύεται από το **Διεθνές Σύμβολο Προσβασιμότητας** (ΔΣΠ, αγγλ. *International Symbol of Access – ISA*). Το Διεθνές Σύμβολο Προσβασιμότητας σχεδιάζεται με εικονίδιο ατόμου καθήμενου σε αναπηρικό αμαξίδιο, συνήθως είτε με λευκό σχήμα σε μαύρο/μπλε φόντο είτε μαύρο/μπλε σχήμα σε λευκό φόντο, όπως αυτό προσδιορίζεται στο διεθνές πρότυπο ISO 7001:2007 της Διεθνούς Επιτροπής Τεχνολογίας και Προσβασιμότητας (ICTA), επιτροπή Διεθνών Αποκαταστάσεων (RI). Το πρότυπο αυτό καθορίζει μια σειρά από γραφικά σύμβολα για τους σκοπούς της ενημέρωσης του κοινού και είναι γενικά εφαρμόσιμο στα σύμβολα δημόσιας πληροφόρησης σε όλες τις τοποθεσίες και όλους τους τομείς στους οποίους έχει πρόσβαση το κοινό.



Εικόνα 36. Διεθνές Σύμβολο Προσβασιμότητας



Πολλοί άνθρωποι θεωρούν ότι το Διεθνές Σύμβολο Προσβασιμότητας είναι ένα σύμβολο γενικής χρήσεως που πρέπει να χρησιμοποιείται οποτεδήποτε είναι διαθέσιμο ένα προσβάσιμο χαρακτηριστικό γνώρισμα, το οποίο, όμως, δεν είναι ορθό.

Το εν λόγω σύμβολο δύναται να χρησιμοποιηθεί μόνο στις εξής περιπτώσεις:

- σε χώρους στάθμευσης *οχημάτων ΑμεΑ*,
- σε *WC ΑμεΑ*,
- σε προσβάσιμα σημεία/εγκαταστάσεις κολύμβησης,
- στην προσβάσιμη είσοδο ενός κτιρίου/χώρου,
- σε προσβάσιμες διαδρομές διαφυγής/εκκένωσης.

Στο ίδιο πρότυπο, επιπλέον του Διεθνούς Συμβόλου Προσβασιμότητας, υπάρχουν και άλλα διεθνή σύμβολα που αφορούν σε διευκολύνσεις προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία, τα οποία θα πρέπει να χρησιμοποιούνται (ει δυνατόν συνοδευόμενα από εξηγηματικό κείμενο), όταν υφίστανται οι ανάλογες διευκολύνσεις.



Εικόνα 37. Διεθνές σύμβολο για πληροφορίες



Εικόνα 38. Διεθνές σύμβολο για κρυφές λεζάντες (αγγλ. *closed captions*) σε βίντεο



Εικόνα 39. Διεθνές σύμβολο για τη σήμανση διάθεσης διερμηνείας στη νοηματική γλώσσα



Εικόνα 40. Διεθνές σύμβολο για τηλεγραφομηχανή (αγγλ. *teletypewriter*), γνωστή και ως "TTY")



Εικόνα 41. Διεθνές σύμβολο για τη σήμανση διάθεσης ακουστικής περιγραφής



Εικόνα 42. Διεθνές σύμβολο για τη σήμανση διάθεσης εκτυπώσεων για αμβλύωπες (18 στ.)



Εικόνα 43. Διεθνές σύμβολο για τηλέφωνο με έλεγχο έντασης



Εικόνα 44. Διεθνές σύμβολο για τη σήμανση διάθεσης βοηθητικού συστήματος ακοής



Εικόνα 45. Διεθνές σύμβολο για τη σήμανση διάθεσης υλικού σε Braille

Δ4 Σήμανση ενημέρωσης επισκεπτών

Όλοι οι πεζοπόροι, συμπεριλαμβανομένων των πεζοπόρων με αναπηρία, χρειάζονται πληροφορίες για την περιοχή και τις διαδρομές σε αυτήν, ώστε να μπορούν να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις. Για παράδειγμα, θέλουν να ξέρουν ποιο μονοπάτι είναι το πιο κατάλληλο για το χρονικό διάστημα που έχουν στη διάθεσή τους, τους ανθρώπους της ομάδας τους και τον τύπο της πεζοπορίας που ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες ή τις επιθυμίες τους.

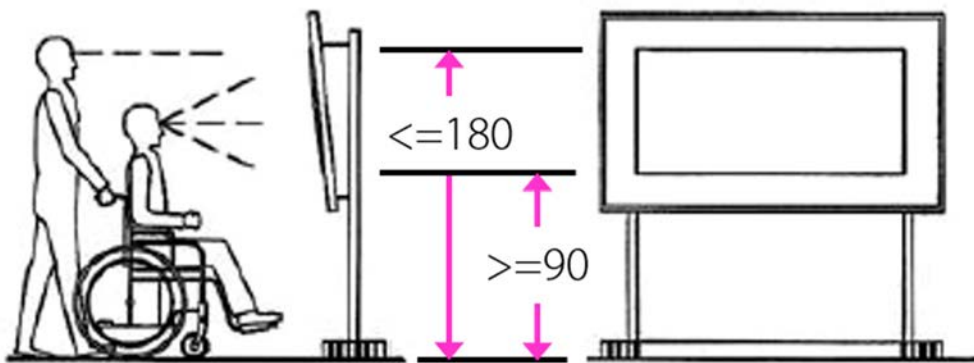
Οι πληροφορίες σχετικά με την προσβασιμότητα ενός μονοπατιού επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία να αποφασίσουν εάν τα χαρακτηριστικά του μονοπατιού είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους. Όταν οι πληροφορίες αυτές είναι διαθέσιμες σε ιστότοπους και έντυπα σε προσβάσιμη μορφή, επιτρέπουν σε όλους τους πεζοπόρους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, να κατανοήσουν τις πιθανές προκλήσεις της διαδρομής πριν φτάσουν στο μονοπάτι. Αυτές, όμως, οι πληροφορίες θα πρέπει να ελέγχονται τακτικά, ώστε να ανταποκρίνονται στις πραγματικές συνθήκες.

Ως εκ τούτου, συνιστάται η πληροφοριακή σήμανση να περιλαμβάνει -εκτός από τις τυπικές πληροφορίες, όπως η ονομασία και το μήκος της διαδρομής- και πληροφορίες σχετικές με την προσβασιμότητα της διαδρομής, όπως η τυπική και μέγιστη κατά μήκος και εγκάρσια κλίση του μονοπατιού, το τυπικό και ελάχιστο πλάτος, το είδος της επιφάνειας του μονοπατιού, η θέση και η απόσταση των χώρων ανάπαυσης, ελιγμών, θέασης, αναψυχής κ.λπ.

Με δεδομένο ότι η πληροφοριακή σήμανση στοχεύει μεν στην παροχή γενικών πληροφοριών για τη διαδρομή, αλλά παράλληλα παρέχει πληροφορίες (όπως μεταξύ άλλων και για σημεία ενδιαφέροντος και τα πάσης φύσεως αξιοθέατα που αυτή περιλαμβάνει, ώστε να προκαλέσει το ενδιαφέρον των χρηστών της), συνιστάται η πρόβλεψη προσβάσιμου σε όλους "σταθμού" πληροφόρησης: (α) στις κύριες εισόδους της περιοχής (π.χ. του πάρκου), (β) στην αρχή/τέλος κάθε ολοκληρωμένου μονοπατιού και (γ) στα σημεία εισόδου σε ξεχωριστές ζώνες προστατευόμενων περιοχών (για την ενημέρωση του επισκέπτη για το ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας, τις χρήσεις και τις δραστηριότητες που επιτρέπονται σε κάθε ζώνη).

Οι "σταθμοί" αυτοί συνιστάται να περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα παρακάτω:

- Πινακίδα υποδοχής με πληροφορίες σε συμβατική αλλά και προσβάσιμη μορφή (π.χ. γραφή Braille). Συνιστάται η πινακίδα υποδοχής να κατασκευάζεται κάθετη προς το έδαφος ή -καλύτερα- κεκλιμένη υπό γωνία τουλάχιστον 45° από την κατακόρυφο. Ο ταυτόχρονος συνδυασμός απλών και εύληπτων κειμένων σε συμβατική και προσβάσιμη μορφή, εικονιδίων και ηχητικής πληροφόρησης καλύπτει το σύνολο των χρηστών με αναπηρία και συνιστάται να περιέχεται στην πινακίδα υποδοχής.
- Χάρτες που θα περιέχουν απλοποιημένο γενικό σχέδιο (σε συμβατική μορφή και ανάγλυφη) ή απλοποιημένη ανάγλυφη μακέτα της οικοδιαδρομής, ώστε ο χρήστης να αποκτά μια γενική εικόνα της περιοχής. Σε αυτά θα επισημαίνονται οι χώροι ανάπαυσης, ελιγμών, θέασης, αναψυχής, σημεία ενδιαφέροντος, εξυπηρετήσεις κ.λπ.
- Στέγαστρο ικανών διαστάσεων για την κάλυψη και ατόμου σε αναπηρικό αμαξίδιο και συνοδού.



Εικόνα 46. Ανάγνωση χαρτών και πληροφοριακών πινακίδων από άτομα σε αναπηρικό αμαξίδιο (σε εκατοστά)

Πηγή: Ηνωμένα Έθνη, SOLIDERE, ESCWA (2004)

Οι πινακίδες υποδοχής, οι χάρτες και οι μακέτες, εφόσον τοποθετούνται επί πάγκου (οριζόντιου ή υπό κλίση), πρέπει να έχουν κάτω από τον πάγκο ελεύθερο χώρο διαστάσεων τουλάχιστον $0,80 \times 0,75 \times 0,50$ μ. (πλάτος x ύψος x βάθος), για να διασφαλίζεται η προσέγγιση και η ανάγνωσή τους από χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου.

Δ5 Σήμανση ερμηνείας περιβάλλοντος

Η σήμανση ερμηνείας περιβάλλοντος αφορά πινακίδες τουριστικού ενδιαφέροντος, οι οποίες τοποθετούνται σε επιλεγμένες θέσεις (θέσεις θέας, παρατηρητήρια, σημεία ενδιαφέροντος, μπροστά σε ιδιαίτερα είδη δέντρων, φυτών, πετρωμάτων κ.ά.) και αποσκοπούν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του επισκέπτη για αξιόλογα στοιχεία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ώστε να αντιληφθεί την πολύπλευρη σπουδαιότητα της περιοχής στην οποία βρίσκεται. Επίσης, πολλές φορές σκοπό έχουν την ανάδειξη των ιδιαίτερων γνωρισμάτων ενός μονοπατιού ή της προστατευόμενης περιοχής γενικότερα.

Για τους περισσότερους επισκέπτες, τέτοιου είδους πινακίδες και πληροφορίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και θα πρέπει να υπάρχουν κατάλληλες προβλέψεις, ώστε να μην αποκλείεται η πρόσβαση σε αυτές για διάφορες κατηγορίες επισκεπτών με αναπηρία, όπως άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο, άτομα τυφλά κ.λπ. Ιδανικά, δεδομένου ότι συνήθως είναι αδύνατον η παρεχόμενη πληροφορία σε μια πινακίδα να προσφέρεται εξ ολοκλήρου και σε Braille (αφού η γραφή Braille απαιτεί περίπου τριπλάσιο χώρο/εμβαδόν σε σχέση με την κανονική γραφή), συνιστάται η χρήση σύγχρονων τεχνικών και τεχνολογιών, όπως εικονικών ξαναγών, ηχητικών συστημάτων κ.λπ.



Εικόνα 47. Παράδειγμα προσβάσιμης για όλους σήμανσης πληροφόρησης και προσανατολισμού

Μια τεχνική, η οποία δεν είναι ιδιαίτερα παρεμβατική για το περιβάλλον (δεν απαιτεί παροχή ρεύματος, ειδικούς εξοπλισμούς κ.λπ.), είναι η διασύνδεση των πινακίδων με πληροφορίες που είναι (α) κωδικοποιημένες σε Κωδικούς QR απλού κειμένου ή/και (β) διαθέσιμες επιγραμμικά (online).

Στην πρώτη περίπτωση, ο χρήστης με την κινητή του συσκευή (κινητό ή tablet), αφού σαρώσει τον Κωδικό QR (ο οποίος θα πρέπει στις γωνίες του ή/και στο κέντρο του να έχει ανάγλυφη μορφή προς ψηλάφηση) μπορεί, χωρίς να απαιτείται σύνδεση στο Internet, να ακούσει την εκφώνηση του κωδικοποιημένου κειμένου (με δυνατότητα κωδικοποίησης έως 4296 αλφαριθμητικούς χαρακτήρες, δηλαδή περίπου 800 λέξεις - βλ. *Εικόνα 35*).

Στη δεύτερη περίπτωση, απαιτείται η περιοχή να έχει κάλυψη ασύρματου δικτύου (Wi-Fi) ή mobile Internet, ώστε ο χρήστης με τον φυλλομετρητή της συσκευής του να μεταφερθεί σε ιστοσελίδα, η οποία περιλαμβάνει το περιεχόμενο της πινακίδας σε εναλλακτικές μορφές (η διεύθυνση URL αναγράφεται στην πινακίδα ή/και είναι κωδικοποιημένη σε Κωδικό QR). Σε αυτήν την περίπτωση, βέβαια, δεν υπάρχει ουσιαστικά περιορισμός ως προς το μέγεθος της πληροφορίας, ενώ υπάρχουν περισσότερες δυνατότητες ως προς τη μορφή της. Για παράδειγμα, δύναται η επιπλέον διάθεση της πληροφορίας σε βίντεο στη νοηματική και με κλειστές λεζάντες/υπότιτλους, μορφή κατάλληλη για κωφά και βαρήκοα άτομα, σε μορφή easy-to-read κ.λπ.

Η σήμανση τουριστικής πληροφόρησης και η σήμανση προσανατολισμού και πληροφόρησης για άτομα με αναπηρία δύνανται να συγκεντρώνονται και σε ενιαίες πινακίδες (βλ. *Εικόνα 47*).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010). *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ -Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια*. Διάθεση σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52010DC0636> (downloaded: 01.2019)
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2014). *ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα "Η προσβασιμότητα ως ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες"*. Διάθεση σε: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/accessibility-human-right> (downloaded: 12.2018)
- Ηνωμένα Έθνη, SOLIDERE, ESCWA (2004). *Accessibility for the Disabled - A Design Manual for a Barrier Free Environment*. Διάθεση σε: <https://static.un.org/esa/socdev/enable/designm/index.html> (downloaded:12.2018)
- Ηνωμένα Έθνη, Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διάθεση σε: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html#Fulltext> (downloaded:12.2018)
- Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων Βουλγαρίας (2009). *Κανονισμός № 4*. Διάθεση σε: <https://www.mrrb.bg/bg/naredba-4-ot-2009-g-za-proektirane-izpulnenie-i-poddurjane-na-stroejite-v-suotvetstvie-s-iziskvaniyata-za-dostupna-sreda-za-naselenieto-vklyuchitelno-za-horata-s-uvrejdaniya-dv-br-54-ot-2009-g/> (downloaded: 12.2018)
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας Ελλάδας (2017). *Υπ. Απόφαση με αριθ. 151344/165 "Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης των ορειβατικών - πεζοπορικών μονοπατιών"*. Διάθεση σε: <https://dasarxeio.com/2018/06/05/57387/> (downloaded:12.2018)
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας Ελλάδας, πρώην Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (1997). *Οδηγίες Σχεδιασμού για την Αυτόνομη Διακίνηση και Διαβίωση ΑμεΑ "Σχεδιάζοντας για Όλους"*. Διάθεση σε: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=380&language=el-GR> (downloaded:12.2018)
- Χριστοφή Μαρίλυ (2013). *Προσβασιμότητα και αναπηρία*. ΕΣΑμεΑ. Διάθεση σε <https://www.esamea.gr/publications/books-studies/496-ekpaideytiko-egxeiridio-no-4-prosbasimotita-kai-anapiria-tis-marilys-xristofi> (downloaded: 12.2018)
- Aragall Francesc - EuCAN (2003). *European Concept for Accessibility*. Διάθεση σε: <http://www.eca.lu/index.php/documents/eucan-documents/14-1996-european-concept-for-accessibility-1996> (downloaded: 12.2018)
- Commission de la Capital Nationale –Canada (2010). *Guide des bonnes pratiques pour l'accessibilité aux espaces extérieurs de la Commission de la Capital Nationale*. Διάθεση σε: https://aapq.org/sites/aapq.org/files/bibliotheque/Best_Practices_Fr.pdf (downloaded: 12.2018)
- European Blind Union (2016). *EBU clear print guidelines*. Διάθεση σε: <http://www.euroblind.org/sites/default/files/media/ebu-media/Guidelines-for-producing-clear-print.pdf> (downloaded:01.2018)
- Forest Service ΗΠΑ (2013). *Forest Service Outdoor Recreation Accessibility Guidelines (FSORAG)*

- Forest Service ΗΠΑ (2006). *Forest Service Trail Accessibility Guidelines (FSTAG)*
- Gertz Lucy, Weinreb Stu, Scopinich Kris, Clayton Gary, Berrier Jerry, Charlson Kim, κ.α. (2016). *Mass Audubon's All Persons Trails - A Manual of Guidelines and Best Practices for Developing and Operating Universally Designed Interpreted Trail Experiences*. Διάθεση σε: <https://www.massaudubon.org/get-outdoors/accessibility/accessible-projects-and-partners/accessible-trails-project> (downloaded:12.2018)
- Panayotova K. (2012). *ANED 2012 Task 4 - National Accessibility Report*. Διάθεση σε: <http://www.disability-europe.net/countries/bulgaria> (downloaded: 12.2018).
- RNIB (2015). *Factsheet, Designing gardens and nature trails*. Διάθεση σε: <https://www.rnib.org.uk/information-everyday-living-home-and-leisure-leisure-activities-and-sports/gardening> (downloaded:12.2018)
- Shanks Bob, Bird Observers Club of Australia (1998). *Bird-hides and Boardwalks*. Διάθεση σε: https://birdlife.org.au/images/uploads/education_sheets/INFO-bird-hides-fixed.pdf (downloaded:12.2018)
- Travability Pty Ltd- Parks Victoria (2013). *Park Accessibility Evaluation Manual*. Διάθεση σε: http://www.keroul.qc.ca/DATA/PRATIQUEDOCUMENT/279_fr.pdf (downloaded: 01.2019)
- UNWTO (2013). *Update of the 2005 UNWTO General Assembly Recommendations on "Accessible Tourism for All", taking into consideration the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities of 2007*. Διάθεση σε: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/updateofthe2005unwtogeneralassemblyrecommendationsonaccessibletourismforall.pdf> (downloaded: 12.2018)
- Wiesen Tobias, Eifel National Park (2018). *Fully accessible Eifel National Park*. Διάθεση σε: <https://www.destinationsforall2018.eu/wp-content/uploads/2018/06/Fully-accessible-Eifel-National-Park.pdf> (downloaded: 01.2019)
- World Health Organization (2001). *International Classification of Functioning, Disability and Health, FINAL DRAFT, Full Version, WHO/EIP/GPE/CAS/ICIDH-2 FI/ 01.1.*

Δεύτερο Μέρος: Σύστημα αξιολόγησης προσβασιμότητας διαδρομών στη φύση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε αυτό το μέρος του Οδηγού παρουσιάζονται τεχνικές και πρακτικά εργαλεία τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της δημιουργίας ή/και βελτίωσης προσβάσιμων διαδρομών στη φύση (π.χ. εντός μιας περιοχής Natura 2000) και να υποστηρίξουν:

- τη διαδικασία του **ελέγχου διαδρομών**¹³ για τον εντοπισμό εμποδίων και προβλημάτων που υφίστανται για διάφορες κατηγορίες επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, π.χ. με απώτερο σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης και γενικότερα τη βελτίωση της εμπειρίας για το μεγαλύτερο δυνατό εύρος επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, καθώς και
- τη διαδικασία της **περιγραφής της προσβασιμότητας διαδρομών**, π.χ. με απώτερο σκοπό την προσέλευση, αναλυτική πληροφόρηση και καθοδήγηση των ενδιαφερόμενων επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα.

Ειδικότερα, παρουσιάζονται τεχνικές και εργαλεία για τις εξής διεργασίες:

- Προετοιμασία-προγραμματισμός**, δηλ. την αρχική συλλογή των απαραίτητων στοιχείων και πληροφοριών για τον σχεδιασμό και γενικότερα την προετοιμασία των ελέγχων, όπως γενικές πληροφορίες για τη θέση, τον χαρακτήρα, το περιεχόμενο και τον φορέα διαχείρισης της περιοχής/διαδρομής, το κίνητρο και τους στόχους της αξιολόγησης, τυχόν περιορισμούς κ.λπ.
- Εκπόνηση των ελέγχων**, δηλ. τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων σχετικά με τις συνθήκες πρόσβασης και χρήσης της περιοχής/διαδρομής από διάφορους τύπους επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, όπως μετρήσεις και στοιχεία που καταγράφουν οι αξιολογητές, συνεντεύξεις, φωτογραφίες κ.λπ.
- Επεξεργασία δεδομένων και αναφορά ευρημάτων**, δηλ. την οργάνωση και ανάλυση των δεδομένων και την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με εμπόδια, ελλείψεις, δυσκολίες, κινδύνους κ.λπ. που υφίστανται στην περιοχή/διαδρομή για διάφορους τύπους επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, καθώς και τη συγκεντρωτική παρουσίαση αυτών.
- Λήψη αποφάσεων**, δηλ. την ιεράρχηση των καταγεγραμμένων ζητημάτων και τη διαμόρφωση προτάσεων αντιμετώπισής τους, καθώς και τη σύνθεση ολοκληρωμένων πλάνων εργασιών και ενδεδειγμένων μέτρων για τη βελτίωση και την ενίσχυση της επισκεψιμότητας της περιοχής.
- Δημιουργία χρηστικών περιγραφών για τις ομάδες-στόχο**, δηλ. τη συλλογή συμπληρωματικών δεδομένων και πληροφοριών (π.χ. επιπλέον φωτογραφίες και βίντεο, πληροφορίες σχετικά με άλλα αξιοθέατα και ενδιαφέροντα κοντά στην περιοχή κ.ά.), καθώς και την παραγωγή χρηστικού πληροφοριακού υλικού («προφίλ προσβασιμότητας») για τους ενδιαφερόμενους επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα που τους διευκολύνει πριν ή/και κατά την επίσκεψή τους να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις επιλογές που τους προσφέρονται, καθώς και να ενεργήσουν/προετοιμαστούν αναλόγως.

¹³ Οι τεχνικές και τα εργαλεία που παρατίθενται εδώ αφορούν κυρίως στον έλεγχο υφιστάμενων διαδρομών. Εντούτοις, με κατάλληλη προσαρμογή, δύνανται να υποστηρίξουν αφενός τη διαδικασία του ελέγχου **σχεδιασμών νέων διαδρομών**, με απώτερο σκοπό την έγκαιρη διάγνωση τυχόν ζητημάτων που εγείρονται ως προς την προσβασιμότητα και την εμπειρία των επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, και αφετέρου την αναθεώρηση του εκάστοτε σχεδιασμού πριν την έναρξη των τεχνικών εργασιών.

Οι τεχνικές και τα εργαλεία αυτά σχεδιάστηκαν με τρόπο ώστε να:

- συνιστούν ένα ενιαίο, ολοκληρωμένο σύστημα αξιολόγησης για οικοδιαδρομές και περιοχές στη φύση,
- εξυπηρετούν την αξιολόγηση μιας σειράς χαρακτηριστικών και παραγόντων που επηρεάζουν την επισκεψιμότητα και την εμπειρία της επίσκεψης διαφόρων κατηγοριών επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα και όχι μόνο της προσβασιμότητας ή της συμμόρφωσης με υφιστάμενες οδηγίες και κανονισμούς,
- μπορούν να χρησιμοποιηθούν εύκολα στην πράξη, από ελεγκτές με διάφορα υπόβαθρα και χωρίς να προ-απαιτείται ιδιαίτερη εμπειρία ή βαθιά γνώση σε ζητήματα αναπηρίας, προσβασιμότητας ή τεχνικές αξιολόγησης για άτομα με αναπηρία κ.λπ.,
- μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από το ίδιο το προσωπικό των φορέων, στο πλαίσιο της αυτοαξιολόγησης (αγγλ. *self-evaluation*) και χωρίς να είναι υποχρεωτική η εμπλοκή αντιπροσωπευτικών/πραγματικών χρηστών (αγγλ. *user testing*),
- είναι εύκολα στη χρήση, χωρίς δυσανάλογο κόστος από άποψη χρόνου, απαραίτητων πόρων ή εξοπλισμό,
- βοηθούν στον εντοπισμό και στην ανάδειξη όχι μόνο προβλημάτων, αλλά και θετικών στοιχείων που κρίνονται σημαντικά τόσο για την αξιοποίησή τους στο πλαίσιο της προβολής, όσο και για τη διαφύλαξή τους σε περιπτώσεις επικείμενων/μελλοντικών ανασχεδιασμών και συμπληρωματικών παρεμβάσεων.

Υπό το πρίσμα των παραπάνω, η προτεινόμενη μέθοδος μπορεί να εφαρμοστεί και αποκλειστικά από ένα άτομο (ο αποκαλούμενος «*Επιθεωρητής*»).

Παρόλα αυτά, σε γενικές γραμμές προτείνεται η σύσταση ολιγομελούς ομάδας, τουλάχιστον τριών (3) επιθεωρητών, οι οποίοι θα εργαστούν συλλογικά προκειμένου να επιτευχθούν πιο αντικειμενικά και αξιόπιστα αποτελέσματα και πιο γρήγορα (π.χ. σε πέντε με δέκα ημέρες, ανάλογα με το εύρος της περιοχής/διαδρομής και το επιθυμητό "βάθος" της αξιολόγησης). Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να ορισθεί εξαρχής ένα άτομο ως *Επικεφαλής Επιθεωρητής* (αγγλ. *Lead Inspector*).

Η διαδικασία των ελέγχων περιλαμβάνει δύο (2) φάσεις:

- τη φάση της «**Προετοιμασίας**» (αγγλ. *Set-up phase*) και
- τη φάση της «**Επιθεώρησης**» (αγγλ. *Inspection phase*).

Στη συνέχεια, ανάλογα και με τους στόχους της αξιολόγησης, προβλέπονται δύο (2) επιπλέον φάσεις:

- η φάση της «**Επεξεργασίας δεδομένων-Λήψης αποφάσεων-Αναφοράς**» (αγγλ. *Data analysis –Decision making-Reporting phase*) και
- η φάση της «**Τεκμηρίωσης**» (αγγλ. *Documentation phase*).

A. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για την εφαρμογή του προτεινόμενου συστήματος αξιολόγησης αφορούν στη συγκέντρωση και καταγραφή πληροφοριών σχετικά με τους στόχους, το πλαίσιο και το αντικείμενο της αξιολόγησης, με ιδιαίτερη έμφαση στην προσεκτική καταγραφή των επιμέρους στοιχείων της προς εξέταση περιοχής/διαδρομής. Ως εργαλεία για τη διευκόλυνση της συλλογής των παραπάνω, έχουν δημιουργηθεί οι εξής φόρμες «αρχικοποίησης»:

- Φόρμα A1. Πλαίσιο αξιολόγησης
- Φόρμα A2. Ατομικό προφίλ επιθεωρητή
- Φόρμα A3. Συλλογικό προφίλ της ομάδας επιθεώρησης
- Φόρμα A4. Πληροφορίες για την περιοχή/διαδρομή

Αρχικά, στη **Φόρμα A1** καταγράφονται τα βασικά στοιχεία της αξιολόγησης, όπως το όνομα της περιοχής/διαδρομής που πρέπει να αξιολογηθεί, η περίοδος διεξαγωγής της αξιολόγησης, οι στόχοι και ο τύπος των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, ο φορέας/οργανισμός που έχει την ευθύνη διαχείρισης της περιοχής/διαδρομής, ο φορέας για λογαριασμό του οποίου γίνεται η αξιολόγηση, ο φορέας που διενεργεί τον έλεγχο κ.λπ. Στη συνέχεια, χρησιμοποιείται από κάθε μέλος της ομάδας επιθεωρητών η **Φόρμα A2**¹⁴ ως ερωτηματολόγιο για να αποτυπωθεί η επαγγελματική εμπειρογνωμοσύνη τους, καθώς και το επίπεδο εξοικειώσής τους με την υπό εξέταση περιοχή/διαδρομή, τις τεχνικές και τις έννοιες της αξιολόγησης, τις γλώσσες που χρησιμοποιούνται στο περιβάλλον κ.λπ. Οι ατομικές αυτές πληροφορίες συνοψίζονται στη συνέχεια με τη χρήση της **Φόρμας A3**, ώστε να αξιοποιηθούν μετέπειτα στη φάση της τεκμηρίωσης. Το επόμενο στάδιο της προετοιμασίας αποσκοπεί στην περιγραφή και οριοθέτηση της υπό αξιολόγηση περιοχής/διαδρομής (δηλ. του αντικειμένου της αξιολόγησης) μέσω της **Φόρμας A4**. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην καταγραφή όλων των επιμέρους στοιχείων της υπό εξέταση περιοχής/διαδρομής τα οποία χρήζουν ελέγχου, ώστε να διασφαλισθεί η πληρότητα της αξιολόγησης.

Μετά την ολοκλήρωση της συλλογής πληροφοριών με τη χρήση των Φορμών A1-A4 και προκειμένου να ξεκινήσει η επόμενη φάση (δηλ. να ξεκινήσουν οι έλεγχοι και οι επιτόπιες αυτοψίες), θα πρέπει:

- να προετοιμασθούν (π.χ. να παραχθούν τα επιμέρους αντίτυπα και να συμπληρωθούν τα εισαγωγικά τους τμήματα) τα απαραίτητα αντίγραφα των **Φύλλων Ελέγχου B1-B10** (βλ. επόμενη ενότητα) και στη συνέχεια να αναπαραχθούν (π.χ. να εκτυπωθούν) και να διαμοιρασθούν στους επιθεωρητές αναλόγως,
- σε περίπτωση ομάδας επιθεωρητών, να υπάρξει συντονισμένη κατανομή ρόλων και αρμοδιοτήτων (π.χ. επιλογή σημείων εκκίνησης, προσδιορισμός ζωνών αρμοδιότητας, εφόσον πρόκειται για μεγάλη περιοχή και ανάγκη κατάτμησης κ.λπ.),
- να υπάρξει ενημέρωση και η όποια απαραίτητη εκπαίδευση όλων των επιθεωρητών, ώστε να διασφαλισθεί ότι γνωρίζουν και κατανοούν πώς πρέπει να γίνονται οι έλεγχοι, πώς συμπληρώνεται το κάθε είδος φύλλου ελέγχου και πού υποβάλλονται και πώς ελέγχονται τα συμπληρωμένα φύλλα, και
- να προμηθευτούν οι επιθεωρητές εργαλεία και μέσα για τις ζητούμενες μετρήσεις (δηλ. χάρτες σε μικρή και μεγάλη κλίμακα, π.χ. 1:5000, 1:500, 1:200, μηχανές λήψης φωτογραφιών ή/και βίντεο, όργανα μετρήσεων κ.λπ.) και να εκπαιδευτούν αναλόγως σε τεχνικές μετρήσεων.

¹⁴ **Σημείωση:** Σε περίπτωση που ο έλεγχος διεξάγεται από ένα μόνο άτομο, η χρήση της Φόρμας A2 παραλείπεται.

B. ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Η εκπόνηση των ελέγχων γίνεται κυρίως μέσω των φύλλων ελέγχου της συμμόρφωσης με τις τεχνικές προδιαγραφές, οδηγίες, πρότυπα, καλές πρακτικές κ.λπ. που περιλαμβάνονται στο «**Πρώτο Μέρος**» του Οδηγού. Συγκεκριμένα, κάθε επιθεωρητής (με τους τυχόν βοηθούς του), ακολουθώντας τις οδηγίες που περιλαμβάνονται στα φύλλα ελέγχου, θα πρέπει να διατρέξει την περιοχή/διαδρομή, επιθεωρώντας σχολαστικά τα διάφορα στοιχεία της με βάση τις ερωτήσεις ελέγχου (αγγλ. *checkpoints*) που περιλαμβάνονται στα φύλλα ελέγχου.

Σημείωση: Τα προβλήματα εμφανίζονται κυρίως με τέσσερις τρόπους:

- α. σε ένα μοναδικό σημείο (π.χ. μη συμμόρφωση με προδιαγραφές),
- β. σε δύο ή παραπάνω σημεία, τα οποία πρέπει να συγκριθούν για να εντοπιστεί το σφάλμα,
- γ. ως ένα πρόβλημα που αφορά συνολικά τη δομή-ροή και τέλος
- δ. ως κάτι που λείπει και θα έπρεπε να είχε συμπεριληφθεί (**Σημείωση:** πρόκειται για περιπτώσεις που γενικά είναι δύσκολο να εντοπισθούν και χρειάζεται περισσότερη προσοχή και σχολαστικότητα).

Για τον λόγο αυτό, καλό θα ήταν σε κάθε στοιχείο (μονοπάτι, κτίριο, περιοχή δραστηριοτήτων κ.λπ.) να πραγματοποιούνται τρία (3) τουλάχιστον περάσματα (συμπληρώνοντας κάθε φορά παράλληλα τα ανάλογα φύλλα):

- στο πρώτο πέρασμα λαμβάνεται μια συνολική εικόνα για την περιοχή/διαδρομή, καθώς και γενικά για τις επιλογές και τα χαρακτηριστικά που περιλαμβάνονται σε αυτή,
- στο δεύτερο πέρασμα οι έλεγχοι επικεντρώνονται, βήμα-βήμα, σε επιμέρους στοιχεία/σημεία,
- τέλος, στο τρίτο πέρασμα αναζητούνται τυχόν προβλήματα που δε διαγνώστηκαν στα προηγούμενα περάσματα (π.χ. προβλήματα συνοχής, προβλήματα επικαιροποίησης, τυχόν κενά κ.λπ.).

Τα φύλλα ελέγχου που έχουν δημιουργηθεί και τα οποία θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν ανάλογα με τα στοιχεία που έχουν συμπληρωθεί κατά την αρχικοποίηση στη Φόρμα A4 είναι τα εξής:

- Φύλλο ελέγχου B1. Αρμόδιος φορέας (BOD)
- Φύλλο ελέγχου B2. Σημείο εισόδου/εξόδου (ENT)
- Φύλλο ελέγχου B3. Μονοπάτι (PTH)
- Φύλλο ελέγχου B4. Κόμβος (CRO)
- Φύλλο ελέγχου B5. Υποδομή-Εγκατάσταση (BLD)
- Φύλλο ελέγχου B6. Σημείο δραστηριοτήτων (ACT)
- Φύλλο ελέγχου B7. Υπηρεσίες (SRV)
- Φύλλο ελέγχου B8. Μέσα πληροφόρησης/εξυπηρέτησης (MED)
- Φύλλο ελέγχου B9. Εξοπλισμοί-εξυπηρετήσεις (EQP)
- Φύλλο ελέγχου B10. Σήμανση (SGN)


Γενικά, προτείνεται να ελέγχονται με τη σειρά:


- οι αρμόδιοι φορείς (BOD),
- τα σημεία εισόδου/εξόδου (ENT),

- τα μονοπάτια (PTH), το ένα μετά το άλλο και διεξοδικά με την εξής σειρά: το ελεύθερο πλάτος και ύψος κίνησης γενικά, οι κλίσεις των επιφανειών, η ύπαρξη τυχόν προεξεχόντων εμποδίων, τυχόν σημεία ανάπαυσης και ελιγμών και στενά περάσματα, οι επιφάνειες κίνησης, η σήμανση (SGN), τυχόν συνδεδεμένοι εξοπλισμοί (EQP) και μέσα (MED), τυχόν συνδεδεμένα κτίρια (BLD) και σημεία δραστηριοτήτων (ACT), συνδεδεμένοι κόμβοι (CRO) και τέλος
- τυχόν υπηρεσίες (SRV).

Εν γένει, δεν απαιτείται από τους επιθεωρητές να γνωρίζουν/θυμούνται συγκεκριμένες ζητούμενες προδιαγραφές για τα επιμέρους στοιχεία, αφού αυτές εμπεριέχονται στις ερωτήσεις στα φύλλα ελέγχου. Ωστόσο, καλό είναι οι επιθεωρητές να γνωρίζουν το «**Εισαγωγικό Μέρος**» και το «**Πρώτο Μέρος**» του παρόντος Οδηγού και να μπορούν εύκολα να ανατρέξουν σε αυτό (π.χ. σε διαγράμματα κ.λπ.), όπου και αν χρειαστεί κατά τη διάρκεια των ελέγχων.

B1 Τεχνικές και εργαλεία/όργανα μετρήσεων για τις ανάγκες των ελέγχων

Προκειμένου να ολοκληρωθούν οι διάφοροι έλεγχοι που περιλαμβάνονται στο «Σύστημα αξιολόγησης προσβασιμότητας διαδρομών στη φύση», ο ελεγκτής καλείται σε διάφορες φάσεις να εκτελέσει συγκεκριμένες μετρήσεις, οι οποίες στα φύλλα ελέγχου επισημαίνονται με το εικονίδιο . Αν και υπάρχουν διάφοροι τρόποι, τεχνικές και όργανα τα οποία είναι διαθέσιμα¹⁵ και μπορεί να επιλέξει κανείς, παρακάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά κάποιες πρακτικές, χαμηλού κόστους, λύσεις.

Επίσης, συνιστάται κατά την αυτοψία η λήψη πολλών φωτογραφιών επί τόπου που θα επιτρέψουν -κατά την ολοκλήρωση της αξιολόγησης στο γραφείο- την ορθή εκτίμηση των καταστάσεων που αποτυπώνονται στα φύλλα ελέγχου. Στα φύλλα ελέγχου, όπου κρίνεται χρήσιμο ο ελεγκτής να συλλέξει κατάλληλες¹⁶ φωτογραφίες, αναγράφεται ως υπενθύμιση το εικονίδιο .

B1.1 Αξιολόγηση της σταθερότητας επιφάνειας κίνησης, στάσης και ελιγμών

Προκειμένου να εκτιμηθεί αν μια επιφάνεια είναι σταθερή και συνεκτική (σκληρή), θα πρέπει να απαντώνται θετικά οι εξής δυο ερωτήσεις:

- Μπορεί ένα άτομο με ποδήλατο με κανονικά/λεπτά λάστιχα¹⁷ να διαπεράσει την επιφάνεια χωρίς να χαράξει ίχνη, δηλ. «ροδιές»;
- Μπορεί ένα παιδικό καροτσάκι¹⁸ (από τα μικρά/αναδιπλούμενα) με μικρό παιδί να οδηγηθεί (σπρωχτεί/στρίψει) εύκολα πάνω στην επιφάνεια και χωρίς να χαράξει ίχνη, δηλ. «ροδιές»;

Σημείωση: Αν και η μέθοδος αυτή δεν είναι επιστημονικά ακριβής, έχει αποδειχθεί αποτελεσματική.

¹⁵ Π.χ. συνιστάται η ανάγνωση του σχετικού οδηγού που έχει εκδώσει το visitbritain: “How to take accurate measurements for your Accessibility Guide”. Διαθέσιμος στη διεύθυνση: <https://www.accessibilityguides.org/sites/default/files/pictures/How-to-take-accurate-measurements-for-your-accessibility-guide3.pdf>

¹⁶ Συνιστάται η ανάγνωση αντίστοιχου σχετικού οδηγού που έχει εκδώσει το visitbritain: “Photography Guide”. Διαθέσιμος στη διεύθυνση: <https://www.accessibilityguides.org/sites/default/files/pictures/PhotographyGuideEditionTwo%20.pdf>

¹⁷ Τα λάστιχα των ποδηλάτων είναι παρόμοια με τους πίσω τροχούς ενός αναπηρικού αμαξιδίου.

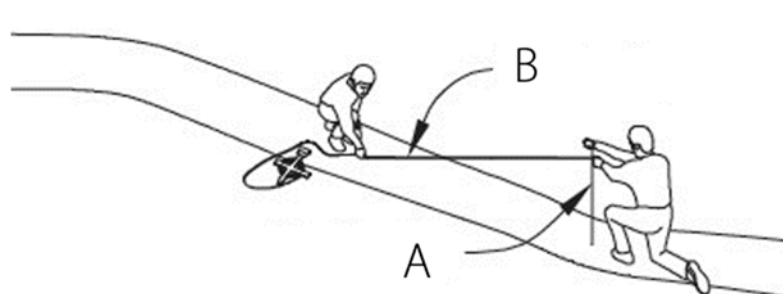
¹⁸ Οι τροχοί από το καροτσάκι είναι παρόμοιοι με τους μπροστινούς τροχούς ενός αναπηρικού αμαξιδίου.

B1.2 Μέτρηση διαστάσεων και αποστάσεων

Στο πλαίσιο των μετρήσεων των διαστάσεων διαφόρων στοιχείων καθώς και μικρών αποστάσεων, προτείνεται η χρήση μεταλλικής ταινίας 5 μ. και μετροταινίας 30 μ. τουλάχιστον, τις οποίες μπορεί κανείς να προμηθευτεί στο εμπόριο (π.χ. με 10-15 €). Επίσης, για ευκολία μπορεί να προμηθευτεί και έναν ηλεκτρονικό μετρητή αποστάσεων laser (αποστασιόμετρο), π.χ. 80 μ. και με δυνατότητα μέτρησης γωνίας και κλίσης.

B1.3 Υπολογισμός υψομετρικών διαφορών και κλίσεων

Οι κλίσεις των κεκλιμένων επιπέδων συχνά ορίζονται βάσει της αναλογίας κάθετης απόστασης με οριζόντια απόσταση (δηλ. ανύψωσης με μετατόπιση). Για παράδειγμα, μια κλίση με αναλογία 1:20 σημαίνει ότι σε κάθε 20 μ. οριζόντιας απόστασης, καλύπτουμε υψομετρική διαφορά 1 μ. Επιπλέον, μπορούν να εκφραστούν και ποσοστιαία. Για παράδειγμα μια κλίση της τάξης 1:20, σε ποσοστό είναι 5%, το οποίο υπολογίζεται ως εξής: $(1 \div 20) \times 100\%$. Ενίοτε η κλίση εκφράζεται και σε γωνία, βάσει της γωνίας που σχηματίζει το επικλινές επίπεδο με τον ορίζοντα. Για παράδειγμα, μια κλίση της τάξης 1:20 αντιστοιχεί σε γωνία λίγο μικρότερη των 3°. Εφόσον μετρηθούν η κάθετη απόσταση «Α» και η οριζόντια απόσταση «Β», μπορεί εύκολα να υπολογιστεί και η γωνία, είτε με τη χρήση διαθέσιμων εργαλείων¹⁹, είτε με τη χρήση *τριγωνομετρικών πινάκων*, αναζητώντας τη γωνία με εφαπτομένη ίση με $A \div B$. Οι εν λόγω μετρήσεις μπορούν να γίνουν με τη χρήση μεταλλικής ταινίας και μετροταινίας, εντούτοις για περισσότερη ακρίβεια συνιστάται η μέτρηση της κάθετης απόστασης «Α» να γίνεται με τη χρήση ράβδων. Στο εμπόριο υπάρχουν και επαγγελματικές ράβδοι μέτρησης, οι οποίες είναι τηλεσκοπικές, π.χ. 5 μ. και φέρουν και ενσωματωμένο αλφάδι.



(A) = κάθετη απόσταση
 (B) = οριζόντια απόσταση
 (C) = $A \div B$
 αναλογία κλίσης = 1:C
 ποσοστό κλίσης = $C \times 100\%$
 γωνία κλίσης = γωνία με
 εφαπτομένη ίση με C

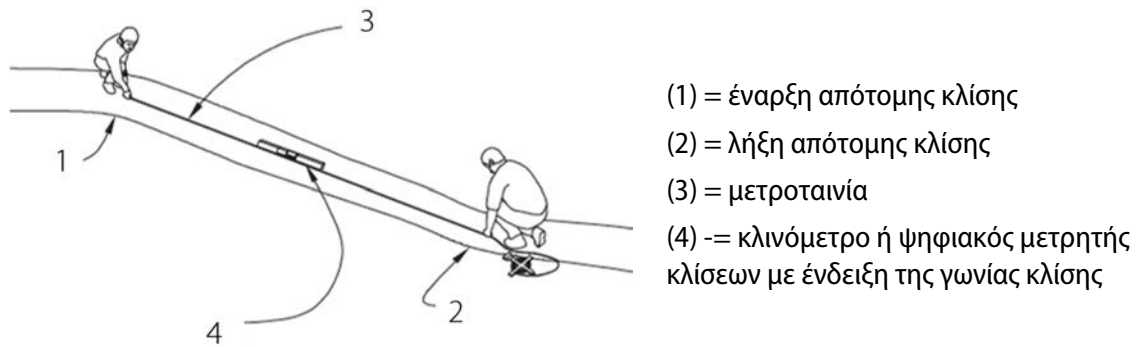
Εικόνα 48. Υπολογισμός κλίσεων με μετροταινίες και ράβδους μέτρησης
 Προσαρμογή από την πηγή: United States Department of Agriculture (2012)

Ειδικά για μικρές αποστάσεις με σταθερές κλίσεις (π.χ. κατασκευασμένες ράμπες), ιδιαίτερα πρακτικά είναι τα απλά «κλινόμετρα», τα οποία μπορεί κανείς να προμηθευτεί στο εμπόριο (π.χ. με 5-10 €), αλλά και ψηφιακά αλφάδια-μετρητές κλίσεων, τα οποία υπολογίζουν απευθείας τις γωνίες σε μοίρες.



Εικόνα 49. Κλινόμετρο

¹⁹ Π.χ. <https://www.calculator.net/triangle-calculator.html>

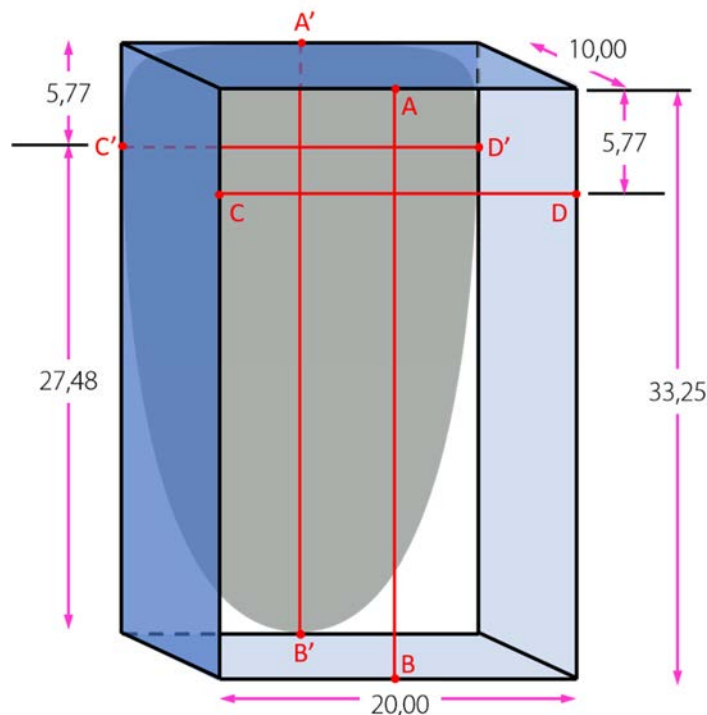


Εικόνα 50. Υπολογισμός κλίσεων με κλινόμετρο ή ψηφιακό αλφάδι-μετρητή κλίσεων
 Προσαρμογή από την πηγή: United States Department of Agriculture (2012)

B1.4 Έλεγχος για περιορισμένα πεδία όρασης

Όπως αναφέρθηκε και στο «**Πρώτο Μέρος**» του Οδηγού, είναι σημαντικό να ελέγχεται το κατά πόσο τα διάφορα στοιχεία σε ένα περιβάλλον βρίσκονται σε θέσεις που είναι εύκολα εντοπίσιμες από τους επισκέπτες, αξιολογώντας κατά πόσο αυτά βρίσκονται εντός του πεδίου όρασης του επισκέπτη ή, για παράδειγμα, είναι τοποθετημένα σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν που λογικά κοιτάει ο επισκέπτης.

Ειδικά για τον έλεγχο της ορατότητας των διάφορων στοιχείων (π.χ. της σήμανσης) σε άτομα με περιορισμένο πεδίο όρασης (βλ. παρ. [A2.3a Πεδίο όρασης](#), σελ. 37), προτείνεται η χρήση μιας απλής κατασκευής την οποία μπορεί εύκολα να φτιάξει κανείς μόνος του με σκληρό χαρτόνι (ή πλαστικό) και κλωστή (ή χρωματισμένη πετονιά), στις διαστάσεις που παρουσιάζονται στο παρακάτω σχήμα, και η οποία προσομοιάζει ένα περιορισμένο πεδίο όρασης που εκτείνεται έως 30° προς τα πάνω, 70° προς τα κάτω και 45° προς τα δεξιά και αριστερά.



Εικόνα 51. Ειδική κατασκευή προσομοίωσης περιορισμένου πεδίου όρασης (σε εκατοστά)
 (Με μπλε χρώμα τα μέρη από χαρτόνι και με κόκκινο οι κλωστές).

Με τη βοήθεια της παραπάνω κατασκευής, βλέποντας μέσα από αυτήν και χρησιμοποιώντας τις μπροστινές κλωστές για να κεντράρουμε τα μάτια στο ύψος της κλωστής C-D, ακουμπώντας συνεχώς το μέτωπο και τη μύτη στην κλωστή A-B και χρησιμοποιώντας το σημείο που τέμνονται οι κλωστές A'-B' και C'-D' για να προσανατολιστούμε προς τη φυσιολογική κατεύθυνση που αναμένεται να κοιτάει ο επισκέπτης, μπορούμε να ελέγξουμε αν η κατασκευή μας εμποδίζει να δούμε κάποιο σημαντικό στοιχείο, όπως δηλαδή μπορεί να συμβεί σε κάποια άτομα με περιορισμένο πεδίο όρασης, είτε λόγω ολικού περιορισμού στο ένα μάτι, είτε λόγω μερικού περιορισμού και στα δυο μάτια.

B1.5 Έλεγχος χρωμάτων και αντιθέσεων

Ο έλεγχος των χρωμάτων και της αντίθεσης (αγγλ. *contrast*) σε ανθρωπογενή στοιχεία (π.χ. της χρωματικής αντίθεσης σε δομικά στοιχεία ενός κτιρίου, όπως για παράδειγμα μεταξύ θυρόφυλλου, κάσας και τοίχου ή σε πινακίδες, σε επιγραφές κ.λπ.), μπορεί να γίνει πρόχειρα, αν κανείς φωτογραφήσει σε φυσιολογικές συνθήκες φωτισμού και σε χαμηλότερο φωτισμό (π.χ. με συννεφιά ή το σούρουπο) το στοιχείο που θέλει να εξετάσει και στη συνέχεια:

- α. εκτυπώσει τη φωτογραφία σε ασπρόμαυρη εκτύπωση και την ελέγξει για τυχόν πληροφορίες που χάνονται (όπως για παράδειγμα θα συνέβαινε σε ένα άτομο με πλήρη αχρωματοψία),
- β. χρησιμοποιήσει διαθέσιμους *προσομοιωτές*²⁰ και ελέγξει τη φωτογραφία με διάφορες μορφές αχρωματοψίας για πληροφορίες που τυχόν χάνονται ή/και
- γ. χρησιμοποιήσει διαθέσιμα *εργαλεία*²¹ για τον υπολογισμό του λόγου αντίθεσης (αγγλ. (*contrast ratio*) μεταξύ διαφόρων σημείων στη φωτογραφία.

Εναλλακτικά και με περισσότερη ακρίβεια, εφόσον τα χρώματα που χρησιμοποιούνται (π.χ. σε μια επιγραφή) είναι ήδη γνωστά σε μορφή RGB ή δεκαεξαδική κ.λπ., ο λόγος αντίθεσης μπορεί άμεσα (χωρίς φωτογραφία) να υπολογιστεί με ανάλογα *εργαλεία*²², επίσης διαθέσιμα.

B2 Συμπληρωματικοί έλεγχοι

Γενικά, εκτός των παραπάνω ελέγχων με τα Φύλλα B1-B10, συνιστάται όταν είναι εφικτό να διενεργούνται οι παρακάτω συμπληρωματικοί έλεγχοι.

B2.1 Έλεγχοι με την τεχνική του «γνωστικού περιδιαβάσματος»

Η τεχνική του *γνωστικού περιδιαβάσματος* (αγγλ. *cognitive walkthrough*) αφορά κυρίως στην αξιολόγηση περιπτώσεων όπου επιδιώκεται η υποστήριξη της *αυτεξήγητης χρήσης* (αγγλ. *self-explanatory use*), δηλαδή η δυνατότητα άμεσης χρήσης χωρίς την ανάγκη προηγούμενης ενημέρωσης ή αναφοράς σε ειδικά εγχειρίδια και οδηγούς (*learn through use*). Οι έλεγχοι με την τεχνική αυτή αποδίδουν έμφαση στην αξιολόγηση της ευκολίας χρήσης από επισκέπτες που έρχονται πρώτη φορά. Αφορούν κυρίως στη συσχέτιση των στόχων του χρήστη και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος κατά την ολοκλήρωση «τυπικών σεναρίων χρήσης».

²⁰ Π.χ. <https://www.color-blindness.com/coblis-color-blindness-simulator/>

²¹ Π.χ. <https://www.oss-usa.com/color-check-ada-image-compliance>

²² Π.χ. <https://webaim.org/resources/contrastchecker/>, <https://contrast-finder.tanaguru.com> και <https://axesslab.com/top-color-contrast-checkers/>

Πιο συγκεκριμένα, ο αξιολογητής για τον έλεγχο με την τεχνική αυτή εκτελεί τις εξής διεργασίες:

- προσδιορίζει τους τυπικούς χρήστες,
- ορίζει τις τυπικές εργασίες/σενάρια χρήσης,
- καθορίζει τις σωστές/επιθυμητές ακολουθίες ενεργειών που πρέπει να ακολουθήσει ο χρήστης ανά περίπτωση, ώστε να ικανοποιηθούν οι στόχοι του,
- για κάθε βήμα της κάθε ακολουθίας (δηλαδή σε όλα τα βήματα της «αλληλεπίδρασης»), αποφαινεται αν ο χρήστης θα μπορέσει να ολοκληρώσει επιτυχώς την τρέχουσα ενέργεια και να προχωρήσει στην επόμενη, με βάση τα εξής κριτήρια – ερωτήσεις:
 - E1: Ο χρήστης μπορεί να συνδέσει ποια είναι η επόμενη σωστή ενέργεια σε σχέση με τον στόχο του; (δηλ. η επόμενη σωστή ενέργεια είναι αντιληπτή και σαφής, αυτονόητη ή/και ευνόητη στον χρήστη)
 - E2: Ο χρήστης κατανοεί και είναι σε θέση να περατώσει τη σωστή ενέργεια; (δηλ. κατανοεί και μπορεί να εκτελέσει όσα χρειάζονται για τη διεκπεραίωσή της)
 - E3: Ο χρήστης καταλαβαίνει αν έκανε τη σωστή ή λάθος επιλογή; (π.χ. μπορεί να επιβεβαιώσει άμεσα/έγκαιρα ότι δεν έκανε κάτι λάθος και δεν του δημιουργούνται αμφιβολίες)

Το αποτέλεσμα της μεθόδου αυτής είναι η αποκάλυψη σχεδιαστικών ατελειών, ανάλογα με τα σημεία στα οποία η απάντηση σε κάποια από τα παραπάνω ερωτήματα E1-E3 είναι αρνητική, ώστε να ληφθεί η κατάλληλη μέριμνα για την αποκατάστασή τους.

Στην πράξη, για τη διενέργεια της περιδιάβασης, ο ελεγκτής θα πρέπει να εκτελέσει κάθε σενάριο χρήσης/επίσκεψης και να εξετάσει το κάθε βήμα της ακολουθίας των ενεργειών του χρήστη, θέτοντας τα εξής ερωτήματα (συνυπολογίζοντας κάθε φορά όλες τις πιθανές συνθήκες χρήσης):

- Θα είναι σε θέση ο χρήστης να καταλάβει ποια είναι τα βήματα αυτά που μπορεί να οδηγήσουν στην επίτευξη του στόχου του; Μήπως ο χρήστης δε θα καταλάβει ότι κάποια επιλογή/λειτουργία είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί ο στόχος του; Μήπως θα περίμενε αντί αυτής να υπάρχει κάποια άλλη επιλογή/λειτουργία;
- Μπορεί ο χρήστης να δει ότι η σωστή επιλογή/λειτουργία είναι διαθέσιμη; Π.χ. Υπάρχει σχετική βοηθητική σήμανση; Μήπως η υφιστάμενη σήμανση μπερδεύει τον χρήστη;
- Θα μπορεί ο χρήστης σε κάθε περίπτωση να καταλάβει ποια είναι η απαραίτητη ενέργεια που απαιτείται από αυτόν; Π.χ. Μήπως φαίνεται μεν ότι υπάρχει προσβάσιμη επιλογή, αλλά ο χρήστης ίσως δεν καταλάβει ότι είναι κατάλληλη για τον ίδιο;
- Μετά την ολοκλήρωση από πλευράς του χρήστη της όποιας ενέργειας, λαμβάνει την απαραίτητη επιβεβαίωση (ανατροφοδότηση); Μπορεί ο χρήστης να καταλάβει άμεσα ότι έκανε το σωστό;

Οι παραπάνω έλεγχοι/ερωτήσεις θα πρέπει να εξειδικεύονται περαιτέρω ανά είδος ανθρωπογενούς παρέμβασης, π.χ. μονοπάτι, εγκατάσταση, υπηρεσία κ.λπ. Για παράδειγμα, «από τη στιγμή που ένας επισκέπτης που έρχεται για πρώτη φορά εισέλθει στην περιοχή (δηλ. σε σημείο εισόδου-εξόδου), είναι οι απαραίτητες εξυπηρετήσεις διαθέσιμες και αντιληπτές σε αυτόν;», «υπάρχει προσβάσιμη σήμανση που κάνει τις διαθέσιμες επιλογές ορατές/αντιληπτές στον χρήστη;», «τυχόν σήμανση είναι διαθέσιμη, ορατή και αντιληπτή στον χρήστη, όταν τη χρειάζεται περισσότερο;», «τυχόν αδιέξοδα έχουν κατάλληλη σήμανση;» κ.λπ.

B2.2 Έρευνες ικανοποίησης των χρηστών/επισκεπτών

Η μέτρηση της ικανοποίησης των χρηστών/επισκεπτών (αγγλ. *user/visitor satisfaction*) δε χρειάζεται να είναι περίπλοκη ή δαπανηρή. Στην πραγματικότητα, είναι αρκετά απλό να ενσωματωθεί η μέτρηση της ικανοποίησης στην όποια τρέχουσα στρατηγική εξυπηρέτησης επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, με τη συλλογή ανατροφοδοτήσεων επισκεπτών μέσω ερευνών, όπου ερωτώνται πώς ήταν η εμπειρία τους.

Φυσικά υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να εκτελεστεί μια έρευνα, από τον σχεδιασμό, τον χρονοπρογραμματισμό, το δείγμα και ακόμα και τον τρόπο ανάλυσης των δεδομένων. Ανεξάρτητα από την προσέγγιση που επιλέγεται, υπάρχουν κάποιες θεμελιώδεις ενέργειες που πρέπει να εκπονηθούν για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα και εγκυρότητά τους:

- Καθορισμός των στόχων της έρευνας
- Διαμόρφωση πλάνου της έρευνας
- Επιλογή του τύπου έρευνας (απλή, πολλαπλών δεικτών κ.λπ.)
- Διαμόρφωση των ερωτήσεων που θα τεθούν στους συμμετέχοντες
- Προσδιορισμός κινήτρων συμμετοχής στην έρευνα
- Επιλογή του μέσου/των μέσων της έρευνας (έντυπα ερωτηματολόγια, επιγραμμικά ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο κ.λπ.) και διασφάλιση της προσβασιμότητας για όλους
- Διεξαγωγή και συλλογή/ανάλυση των δεδομένων
- Εφαρμογή διορθώσεων και επανάληψη

Επιπλέον των τυπικών ερευνών βάσει ερωτηματολογίων υποκειμενικής ικανοποίησης των χρηστών/επισκεπτών (αγγλ. *subjective satisfaction surveys*), η γνώμη των επισκεπτών μπορεί να προκύψει και από την ανάλυση τυχόν αναφορών παραπόνων, εφόσον προβλέπεται τέτοια διαδικασία από τον φορέα (κάτι που γενικά συνιστάται).

B2.3 Έλεγχος ολοκληρωμένης εμπειρίας χρήσης/επίσκεψης






Η εκτίμηση της «ολοκληρωμένης εμπειρίας» των επισκεπτών (αγγλ. *user experience study*) εξετάζει εάν για οποιαδήποτε ομάδα-στόχο και σε όλο τον κύκλο επίσκεψης (πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την επίσκεψη) θίγονται αδικαιολόγητα κρίσιμα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η αντιληπτικότητα, η κατανοησιμότητα, η προσπελασιμότητα, η προσβασιμότητα, η ευχρηστία, η ασφάλεια και η αυτονομία (βλ. ορισμούς στο *Εισαγωγικό Μέρος*, παρ. Α, σελ. 13 του παρόντος Οδηγού).

Μια τέτοιου είδους εκτίμηση μπορεί να ολοκληρωθεί απολογιστικά, μετά την ολοκλήρωση της αξιολόγησης με τα φύλλα ελέγχου, καθώς και των όποιων επιπλέον ελέγχων γνωστικού περιδιαβάσματος και ικανοποίησης χρηστών.

Γ. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ-ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ-ΑΝΑΦΟΡΑ

Μετά την ολοκλήρωση των επιτόπιων ελέγχων, χρειάζεται να συγκεντρωθούν τα συμπληρωμένα φύλλα, να οργανωθούν μαζί με το φωτογραφικό υλικό σε φακέλους κ.λπ. Όπου χρειάζεται, θα πρέπει να καθαρογραφούν σε ενιαία φύλλα και στη συνέχεια να ελεγχθούν ένα-ένα ως προς την πληρότητα και την εγκυρότητά τους (π.χ. και με τη βοήθεια των φωτογραφιών). Τυχόν ασάφειες και αμφιβολίες θα πρέπει να διερευνηθούν με περαιτέρω επιτόπιες επισκέψεις/ελέγχους.

Για την κρίση των ευρημάτων, αρκεί να εξετάσει κανείς (και να συγκεντρώσει σε μια σύντομη λίστα) όλες τις απαντήσεις στα φύλλα B1-B10 που φέρουν την ένδειξη «✖», η οποία υποδεικνύει «σφάλμα» συμμόρφωσης με τις προδιαγραφές του Οδηγού.

- Στην περίπτωση που στη λίστα αυτή περιλαμβάνονται σφάλματα που αφορούν γενικές ερωτήσεις (δηλ. ερωτήσεις που δε φέρουν κάποιο από τα εικονίδια      και δεν αφορούν κάποια ειδική κατηγορία επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα), τότε τεκμαίρεται ότι η περιοχή/διαδρομή γενικώς δε συμμορφώνεται πλήρως με τις ανάγκες επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, επηρεάζοντας έτσι μεγάλο μέρος αυτής της ομάδας-στόχου.
- Αντίστοιχα, εφόσον συγκεντρώσουμε τα σημεία της λίστας των σφαλμάτων που αφορούν σε κάποια συγκεκριμένη κατηγορία με μειωμένη κινητικότητα, τεκμαίρεται ότι η περιοχή/διαδρομή μπορεί να παρουσιάζει σημαντικά εμπόδια/προβλήματα για τη συγκεκριμένη κατηγορία επισκεπτών.

Σε κάθε περίπτωση, η συγκεντρωτική λίστα των σφαλμάτων θα πρέπει να αξιολογηθεί περαιτέρω, ώστε να εκτιμηθεί η σημασία/σοβαρότητα του κάθε σφάλματος, λαμβάνοντας υπόψη τρεις μεταβλητές:

- τη συχνότητα του προβλήματος (π.χ. «είναι συχνό ή απαντάται σπάνια;»)
- τον αντίκτυπο (π.χ. «θα δυσκολέψει ή θα εμποδίσει πλήρως τον χρήστη;», «θα κινδυνέψει η υγεία/ασφάλειά του;», «θα είναι εύκολο ή δύσκολο για τον χρήστη να το αντιμετωπίσει;»)
- η επιμονή (π.χ. «πρόκειται για ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζεται εφάπαξ και που οι χρήστες μπορούν να ξεπεράσουν από τη στιγμή που το γνωρίζουν ή μπορεί οι χρήστες να παρεμποδίζονται επανειλημμένα και πρέπει με δυσαρέσκεια να το αντιμετωπίσουν κάθε φορά που το συναντούν;»)

Εφόσον ολοκληρωθεί η εκτίμηση της βαρύτητας των σφαλμάτων, μπορούν να ιεραρχηθούν αναλόγως. Έτσι θα μπορεί να ενημερωθεί κατάλληλα το κοινό αλλά και να προγραμματισθούν συγκεκριμένες ενέργειες για την αποκατάστασή τους. Σε αυτή τη φάση, μπορούν παράλληλα να διερευνηθούν και λύσεις/προτάσεις για την αποκατάσταση του κάθε σφάλματος ή/και περαιτέρω μέτρα πρόληψης και να ιεραρχηθούν εκ νέου τα σφάλματα με βάση τόσο τη σοβαρότητα όσο και τον βαθμό στον οποίο είναι εφικτό/εύλογο να υλοποιηθούν οι απαραίτητες διορθώσεις.

Επιπλέον της συγκεντρωτικής λίστας των σφαλμάτων, προτείνεται και η δημιουργία μιας συγκεντρωτικής λίστας των «καλών πρακτικών», δηλαδή όλων εκείνων των σημείων στα οποία βρέθηκε συμμόρφωση με τις απαντήσεις που φέρουν το εικονίδιο με την ένδειξη «☺» ή «☺☺», ώστε κατά την προβολή/διαφήμιση/ενημέρωση για το κοινό να αναδειχθούν κατάλληλα. Και αυτή η λίστα μπορεί να οργανωθεί σε ξεχωριστές ενότητες: γενικά, καλές πρακτικές για άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο, καλές πρακτικές για άτομα με προβλήματα όρασης κ.λπ.

Δ. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Δ1 Έκθεση αξιολόγησης

Μετά την ολοκλήρωση των ελέγχων και την ανάλυση των αποτελεσμάτων, σημαντική θεωρείται η συγγραφή μιας τελικής έκθεσης στην οποία να παρουσιάζονται συνοπτικά αλλά και αναλυτικά, με παραδείγματα και φωτογραφίες, τα ευρήματα των ελέγχων. Ενδεικτικά, η τελική έκθεση θα πρέπει να καλύπτει τουλάχιστον τις εξής ενότητες:

- Εισαγωγή
 - Σκοπός και πλαίσιο της αξιολόγησης (βλ. φόρμα A1)
 - Ομάδα εκπόνησης της μελέτης (βλ. φόρμα A3)
- Ενότητα 1^η: Παρουσίαση – περιγραφή της περιοχής/διαδρομής
 - Στόχοι, βασικά χαρακτηριστικά που προσελκύουν το ενδιαφέρον κ.λπ. (βλ. φόρμα A1)
 - Επισκέπτες-στόχος (βλ. φόρμες A1 και A4)
 - Συστατικά της περιοχής/διαδρομής, με φωτογραφίες, χάρτες κ.λπ. (βλ. φόρμα A4)
- Ενότητα 2^η: Ευρήματα των ελέγχων συμμόρφωσης με τις προδιαγραφές, καλές πρακτικές κ.λπ. του Οδηγού (βλ. φύλλα ελέγχου B1-B10)
- Ενότητα 3^η: Ευρήματα τυχόν συμπληρωματικών ελέγχων
 - Ευρήματα γνωστικού περιδιαβάσματος
 - Ευρήματα ερευνών σε επισκέπτες
 - κ.λπ.
- Ενότητα 4^η: Συγκεντρωτική παρουσίαση και ιεράρχηση των ευρημάτων της αξιολόγησης (ταξινόμηση βάσει της βαρύτητας των σφαλμάτων)
 - Ανά είδος (μονοπάτια, κτιριακές εγκαταστάσεις, δραστηριότητες, μέσα κ.λπ.)
 - Ανά κατηγορία επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα
- Ενότητα 5^η: Προτάσεις αποκατάστασης, βελτίωσης και πρόληψης (με αναφορά στα σφάλματα που επιλύονται/αντιμετωπίζονται από κάθε μια)
- Επίλογος (δηλ. συμπεράσματα και τυχόν διδάγματα, π.χ. για μελλοντικούς επανελέγχους στην ίδια ή σε άλλη περιοχή)

Η παραπάνω έκθεση, ανάλογα και με τους στόχους της αξιολόγησης, δηλαδή ανάλογα με το αν είναι διαμορφωτική ή απολογιστική, μπορεί να παρουσιασθεί και αξιοποιηθεί σε επιτελικό επίπεδο προκειμένου να ληφθούν στρατηγικά οι απαραίτητες αποφάσεις για τα επόμενα βήματα και τους μελλοντικούς στόχους προβολής και αξιοποίησης της οικοδιαδρομής από το κοινό.

Σε κάθε περίπτωση -επιπλέον και σε συνέχεια της παραπάνω αναφοράς, η οποία είναι κυρίως εσωτερικής κατανάλωσης- συνιστώνται:

- α. η συγγραφή και κοινοποίηση μιας «δήλωσης προσβασιμότητας» που να αφορά στο σύνολο της περιοχής/διαδρομής και
- β. η διαμόρφωση και διάχυση ενός «προφίλ προσβασιμότητας» της περιοχής/διαδρομής.

Δ2 Δήλωση προσβασιμότητας

Μετά την ολοκλήρωση και τεκμηρίωση της προσβασιμότητας μιας περιοχής/διαδρομής, συνιστάται ο φορέας που έχει την ευθύνη διαχείρισής της να εκδίδει και να επικαιροποιεί τακτικά (π.χ. σε ετήσια βάση) λεπτομερή, περιεκτική και σαφή δήλωση συμμόρφωσης με τις προδιαγραφές του παρόντος Οδηγού. Αυτή η «δήλωση προσβασιμότητας» θα πρέπει να παρέχεται σε προσβάσιμες μορφές και να τη βρίσκουν εύκολα οι ενδιαφερόμενοι. Για παράδειγμα, θα πρέπει να αναρτάται στον ιστότοπο του οικείου φορέα και στα βασικά σημεία εισόδου της περιοχής/διαδρομής.

Η δήλωση προσβασιμότητας θα πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής:

- α. διευκρίνηση της μεθόδου που χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση, καθώς και για το αν διενεργήθηκε από τον ίδιο τον φορέα ή από τρίτο μέρος,
- β. διευκρίνηση σχετικά με τα μέρη (μονοπάτια, υποδομές κ.λπ.) που δεν είναι προσβάσιμα, με ειδική αιτιολόγηση και, ενδεχομένως, αναφορά σε προσβάσιμες εναλλακτικές δυνατότητες που τυχόν παρέχονται για αυτές τις περιπτώσεις,
- γ. περιγραφή (ή και σύνδεσμο προς επιγραμμικό ή τηλεφωνικό μηχανισμό) της διαδικασίας ενημέρωσης και υποβολής παρατηρήσεων, μέσω της οποίας παρέχεται η δυνατότητα σε κάθε πρόσωπο να ενημερώνει τον φορέα για τυχόν αδυναμίες συμμόρφωσης προς τις απαιτήσεις προσβασιμότητας και να ζητεί πληροφορίες που τυχόν λείπουν,
- δ. ενημέρωση για τη δυνατότητα επικοινωνίας από κάθε ενδιαφερόμενο με τον φορέα, σε περίπτωση ανάγκης, σε περίπτωση μη ικανοποιητικής απάντησης, για περισσότερες πληροφορίες κ.λπ.

Δ2.1 Υπόδειγμα δήλωσης προσβασιμότητας

Ακολουθεί ένα ενδεικτικό υπόδειγμα δήλωσης προσβασιμότητας, στο οποίο το κείμενο σε αγκύλες και πλάγια γραφή θα πρέπει να διαγράφεται ή/και τροποποιείται, κατά περίπτωση.

ΔΗΛΩΣΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Ο/Η [ονομασία του φορέα] δεσμεύεται να καθιστά την οικεία του [περιοχή/διαδρομή] προσβάσιμη, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τους επισκέπτες με αναπηρία που περιλαμβάνονται στον «Οδηγό για Προσβάσιμες Διαδρομές στη Φύση – Κατευθυντήριες γραμμές σχεδίασης και σύστημα αξιολόγησης» (πηγή: [διεύθυνση URL για τον Οδηγό]).

Κατάσταση συμμόρφωσης

Η παρούσα [περιοχή/διαδρομή] συνάδει **πλήρως** με τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές του ως άνω Οδηγού που αφορούν επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα.

ή

Η παρούσα [περιοχή/διαδρομή] συνάδει **μερικώς** με τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές του ως άνω Οδηγού που αφορούν επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα, λόγω των παρακάτω: [περιπτώσεις μη συμμόρφωσης].

και (εφόσον ισχύει)

[Επιπλέον, η παρούσα περιοχή/διαδρομή συνάδει] [πλήρως/μερικώς] [με τις ειδικότερες κατευθυντήριες γραμμές του ως άνω Οδηγού που αφορούν ειδικά] [επισκέπτες με αναπηρικό αμαξίδιο] [επισκέπτες με προβλήματα βάδισης] [επισκέπτες με προβλήματα όρασης] [επισκέπτες με προβλήματα ακοής] [επισκέπτες με νοητικές, γνωστικές ή ψυχικές αναπηρίες] [λόγω των παρακάτω:] [περιπτώσεις μη συμμόρφωσης].

Κατάρτιση της παρούσας δήλωσης προσβασιμότητας

Η παρούσα δήλωση καταρτίστηκε στις [ημερομηνία], κατόπιν αξιολόγησης που διενεργήθηκε από τον/την [ονομασία του φορέα ή ονομασία του τρίτου από τον οποίο διενεργήθηκε η αξιολόγηση], βάσει συστηματικού ελέγχου συμμόρφωσης με τις κατευθυντήριες γραμμές του Οδηγού [καθώς και κατόπιν συμπληρωματικών ελέγχων και συλλογής στοιχείων με τη μέθοδο του γνωστικού περιδιαβάσματος/της έρευνας ικανοποίησης επισκεπτών/κ.λπ.].

[Τελευταία αναθεώρηση της δήλωσης στις] [εισαγάγετε την ημερομηνία της πλέον πρόσφατης αναθεώρησης, εφόσον υφίσταται].

Υποβολή παρατηρήσεων και στοιχεία επικοινωνίας

[Περιγράψτε τη διαδικασία υποβολής παρατηρήσεων —και αναφέρατε σχετικό σύνδεσμο σε τυχόν σχετικό μηχανισμό— που εφαρμόζεται για να ενημερώνεται ο φορέας σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης και για να υποβάλλονται αιτήματα παροχής πληροφοριών και περιεχομένου που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Οδηγού].

[Αναφέρατε τα στοιχεία επικοινωνίας των αρμόδιων οντοτήτων/διοικητικών μονάδων/προσώπων για θέματα προσβασιμότητας και για τη διεκπεραίωση αιτημάτων που υποβάλλονται μέσω της διαδικασίας υποβολής παρατηρήσεων].

Δ2.2 Συμπληρωματικό περιεχόμενο

Το ακόλουθο περιεχόμενο μπορεί να προστεθεί στη δήλωση προσβασιμότητας, κατά περίπτωση:

- Περιγραφή της δέσμευσης που αναλαμβάνει ο φορέας όσον αφορά την προσβασιμότητα, για παράδειγμα:
 - η πρόθεση του οργανισμού να επιτύχει επίπεδο προσβασιμότητας υψηλότερο από το επίπεδο που περιγράφει ο Οδηγός, και
 - τα διορθωτικά μέτρα που θα ληφθούν για να αντιμετωπιστούν τυχόν περιπτώσεις μη συμμόρφωσης, καθώς και χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή των εν λόγω μέτρων.
- Η επίσημη έγκριση (π.χ. σε διοικητικό επίπεδο) της δήλωσης προσβασιμότητας.
- Οι εποχές/περίοδοι που η περιοχή/διαδρομή είναι ανοικτή προς το κοινό και διασφαλίζεται το δηλωθέν επίπεδο συμμόρφωσης.
- Σύνδεσμος προς την οικεία έκθεση αξιολόγησης, εφόσον είναι διαθέσιμος, ιδίως δε εάν η δήλωση περιλαμβάνει ένδειξη της κατάστασης συμμόρφωσης «συνάδει πλήρως».
- Τυχόν πληροφορίες για πρόσθετη τηλεφωνική υποστήριξη ατόμων με αναπηρία και παροχή στήριξης σε επισκέπτες με μειωμένη κινητικότητα.
- Κάθε άλλο περιεχόμενο που κρίνεται σκόπιμο.

Δ3 Πληροφορίες/προφίλ προσβασιμότητας

Στην ενότητα αυτή συγκεντρώνονται κάποιες πρακτικές συμβουλές για να βελτιώσουν οι φορείς την ικανότητά τους να ευαισθητοποιούν, ενημερώνουν και πληροφορούν όσο το δυνατόν περισσότερους ενδιαφερόμενους σχετικά με την προσβασιμότητα των οικοδιαδρομών τους, τεκμηριωμένα και με έγκυρα στοιχεία που συλλέχθηκαν κατόπιν συστηματικών ελέγχων με τη βοήθεια του παρόντος Οδηγού.

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, ένα μεγάλο ποσοστό επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα είναι πολύ πιθανό να επιστρέψουν σε έναν χώρο με καλή προσβασιμότητα. Δηλαδή, οι επισκέπτες αυτοί αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην «επιβεβαιωμένη» προσβασιμότητα. Επομένως, ο κάθε φορέας θα πρέπει να εξετάζει με ποιους τρόπους μπορεί να βοηθήσει το κοινό να γνωρίζει και να εμπιστευθεί ότι οι υποδομές του είναι προσβάσιμες. Στην πραγματικότητα, πάνω από το 95% των ατόμων με αναπηρία ψάχνουν για πληροφορίες σχετικά με την προσβασιμότητα, πριν αποφασίσουν αν θα επισκεφθούν κάποιον χώρο. Είναι λοιπόν σαφές ότι ο τρόπος με τον οποίο προωθείται η προσβασιμότητα ενός προορισμού είναι καθοριστικός για την προσέλκυση και την αύξηση της επισκεψιμότητας επισκεπτών με αναπηρία.

Ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι ότι οι ενδιαφερόμενοι εμπιστεύονται κυρίως δύο πηγές στοιχείων/πληροφοριών προσβασιμότητας ενός προορισμού:

- α. την ενημέρωση από **στόμα σε στόμα**, δηλ. από συγγενείς, φίλους και γνωστούς (π.χ. από ένα φίλο που επισκέφθηκε πρόσφατα την περιοχή, από άλλα μέλη του συλλόγου τους κ.λπ.) και
- β. πληροφορίες στο **διαδίκτυο** (π.χ. σχόλια σε social media, επίσημες πληροφορίες από τις ιστοσελίδες των φορέων, κριτικές ανεξάρτητων φορέων, βραβεύσεις κ.λπ.).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πληροφορίες που ενίοτε προσφέρουν οι φορείς συχνά αντιμετωπίζονται με δυσπιστία από τους ενδιαφερόμενους, καθότι για πολλά χρόνια τέτοιου είδους πληροφορίες χαρακτηρίζονταν από γενικεύσεις, αοριστίες ή/και παραπλανητικές πληροφορίες, λόγω κυρίως της περιορισμένης κατανόησης των ζητημάτων της αναπηρίας από πλευράς των παρόχων.

Επομένως, στο πλαίσιο μιας συστηματικής στρατηγικής marketing μιας οικοδιαδρομής στα άτομα με μειωμένη κινητικότητα, οι φορείς θα πρέπει:

- Να διαθέσουν τις απαραίτητες πληροφορίες προσβασιμότητας της οικοδιαδρομής με όσο πιο απλό, ολοκληρωμένο και έγκυρο τρόπο γίνεται. Για παράδειγμα, βοηθάει σημαντικά όταν ο έλεγχος μιας οικοδιαδρομής γίνεται σε συνεργασία με αντιπροσωπευτικά άτομα και όταν τα αποτελέσματα φέρουν την αποδοχή /έγκριση κάποιου ανεξάρτητου φορέα (π.χ. του τοπικού συλλόγου ΑμεΑ). Ο τρόπος που παρουσιάζεται η πληροφορία αυτή (*Είναι εύληπτη και κατανοητή; Συνοδεύεται από χάρτες, αναλυτικές αναφορές κ.λπ.;*), ο βαθμός στον οποίο ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες/απορίες των ενδιαφερόμενων (*Βοηθάει τον ενδιαφερόμενο να εκτιμήσει αν τα υφιστάμενα επίπεδα προσβασιμότητας επαρκούν για τον ίδιο; Μπορεί εύκολα να εντοπίσει τα τμήματα εκείνα της πληροφορίας που τον αφορούν;*), τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση της πληροφορίας (*Είναι προσβάσιμα τα μέσα και οι πληροφορίες για όλους τους ενδιαφερόμενους;*), και η αξιοπιστία της πηγής των πληροφοριών (*Ανταποκρίνονται οι πληροφορίες στην πραγματικότητα; Με ποια διαδικασία συλλέχθηκαν; Ποιος τις «υπογράφει»; κ.λπ.*), **συνιστούν κρίσιμους παράγοντες** για την αποδοχή και κατ' επέκταση για την αναμετάδοση της διαθέσιμης πληροφορίας.
- Να επενδύσουν σε *social media marketing* για τη διάδοση των πληροφοριών προσβασιμότητας και κυρίως για να δημιουργήσουν ευκαιρίες για τους ικανοποιημένους επισκέπτες να μοιραστούν οι ίδιοι την εμπειρία τους (π.χ. προσφέροντας συνδέσμους σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να κάνουν «like» στην οικοδιαδρομή που επισκέφθηκαν).

Δ3α. Προφίλ προσβασιμότητας οικοδιαδρομής

Το «προφίλ προσβασιμότητας» (αγγλ. *accessibility profile*) μιας οικοδιαδρομής είναι στην ουσία ένα σετ πληροφοριών το οποίο μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς για να ενημερωθεί σχετικά με την προσβασιμότητά της. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να βασίζονται σε τεκμηριωμένα στοιχεία (π.χ. μετά από συστηματικό έλεγχο, όπως αυτός που περιγράφεται εδώ στον Οδηγό), να είναι γραμμένες με απλό τρόπο και να μην περιέχουν αόριστες δηλώσεις ή γενικεύσεις, τύπου «η διαδρομή είναι προσβάσιμη», εφόσον για παράδειγμα αυτό δεν τεκμηριώνεται για όλες τις κατηγορίες επισκεπτών ή για όλα τα είδη και τις διαστάσεις αναπηρικών αμαξιδίων κ.λπ.

Συνιστάται το προφίλ προσβασιμότητας να διατίθεται σε συνοπτική²³ αλλά και σε αναλυτική έκδοση, σε διάφορες προσβάσιμες μορφές και σε διάφορα μέσα, όπως επιγραμμικά (π.χ. στον επίσημο ιστότοπο του φορέα), σε έντυπη μορφή (π.χ. σε μορφή Οδηγού Προσβασιμότητας²⁴), σε μορφή σήμανσης (π.χ. στα σημεία εισόδου), σε μορφή βίντεο κ.λπ.

Ακολουθεί μια ενδεικτική δομή για το προφίλ προσβασιμότητας²⁵, ώστε να συνιστά μια ενιαία και ολοκληρωμένη πηγή πληροφόρησης για τους ενδιαφερόμενους:

- **Ποιο είμαστε**
 - **Λίγα λόγια για την περιοχή/διαδρομή** [με αναφορά στα στοιχεία εκείνα που προσελκύουν το ενδιαφέρον των περισσότερων επισκεπτών αλλά και ειδικών ομάδων, καθώς και σε πληροφορίες για τη γενικότερη περιοχή]
 - **Τι είπαν όσοι μας επισκέφθηκαν** [με αποσπάσματα από γνώμες πραγματικών επισκεπτών, αναφορά σε τυχόν βραβεύσεις κ.λπ.]
 - **Ο φορέας μας** [με στοιχεία για τη δομή, τις αρμοδιότητες, τη χρηματοδότηση, και γενικότερα στοιχεία που ενισχύουν την αξιοπιστία του φορέα και κατ' επέκταση της πληροφόρησης και της δήλωσης προσβασιμότητας]
 - **Δήλωση προσβασιμότητας** [βλ. παραπάνω]
- **Πότε να έρθετε** [με αναφορά στις ώρες λειτουργίας, στις θερμοκρασίες και καιρικές συνθήκες ανά εποχή, στα πλεονεκτήματα/μειονεκτήματα ανά εποχή κ.λπ.]
- **Πώς να φτάσετε** [με αναφορά στη γεωγραφική θέση της περιοχής σε χάρτη, πληροφορίες για αυτούς που ταξιδεύουν από μακριά, μέσα μετακίνησης από και προς την περιοχή, τη γεωγραφική θέση των βασικών σημείων εισόδου-εξόδου, καθώς και τις συνθήκες προσβασιμότητας στα σημεία εισόδου-εξόδου αλλά και των MMM της περιοχής κ.λπ.]
- **Τι μπορείτε να δείτε και να κάνετε όταν θα είστε εδώ**
 - **Κατάλληλα μονοπάτια για εσάς** [με πληροφορίες προσβασιμότητας και φωτογραφίες των διαδρομών, της σήμανσης, του εξοπλισμού κ.λπ., και με πληροφορίες για τα βασικά σημεία ενδιαφέροντος, με συνημμένους χάρτες, αναλυτικές εκθέσεις και ειδικότερα σχόλια πραγματικών επισκεπτών κ.λπ.]

²³ Παράδειγμα σύντομης παρουσίασης της προσβασιμότητας από το Royal Botanic Garden στο Εδιμβούργο: <https://www.euansguide.com/venues/royal-botanic-garden-edinburgh-351/information#page-content>

²⁴ Π.χ. στη σελίδα [vistibritain](https://www.visitbritain.org/business-advice/make-your-business-accessible/create-accessibility-guide) διατίθενται οδηγίες και εργαλεία για τη δημιουργία Οδηγών Προσβασιμότητας: <https://www.visitbritain.org/business-advice/make-your-business-accessible/create-accessibility-guide>

²⁵ Παράδειγμα δήλωσης από το Royal Botanic Garden στο Εδιμβούργο <https://www.rbge.org.uk/media/6036/access-statement-edin-2019.pdf>.

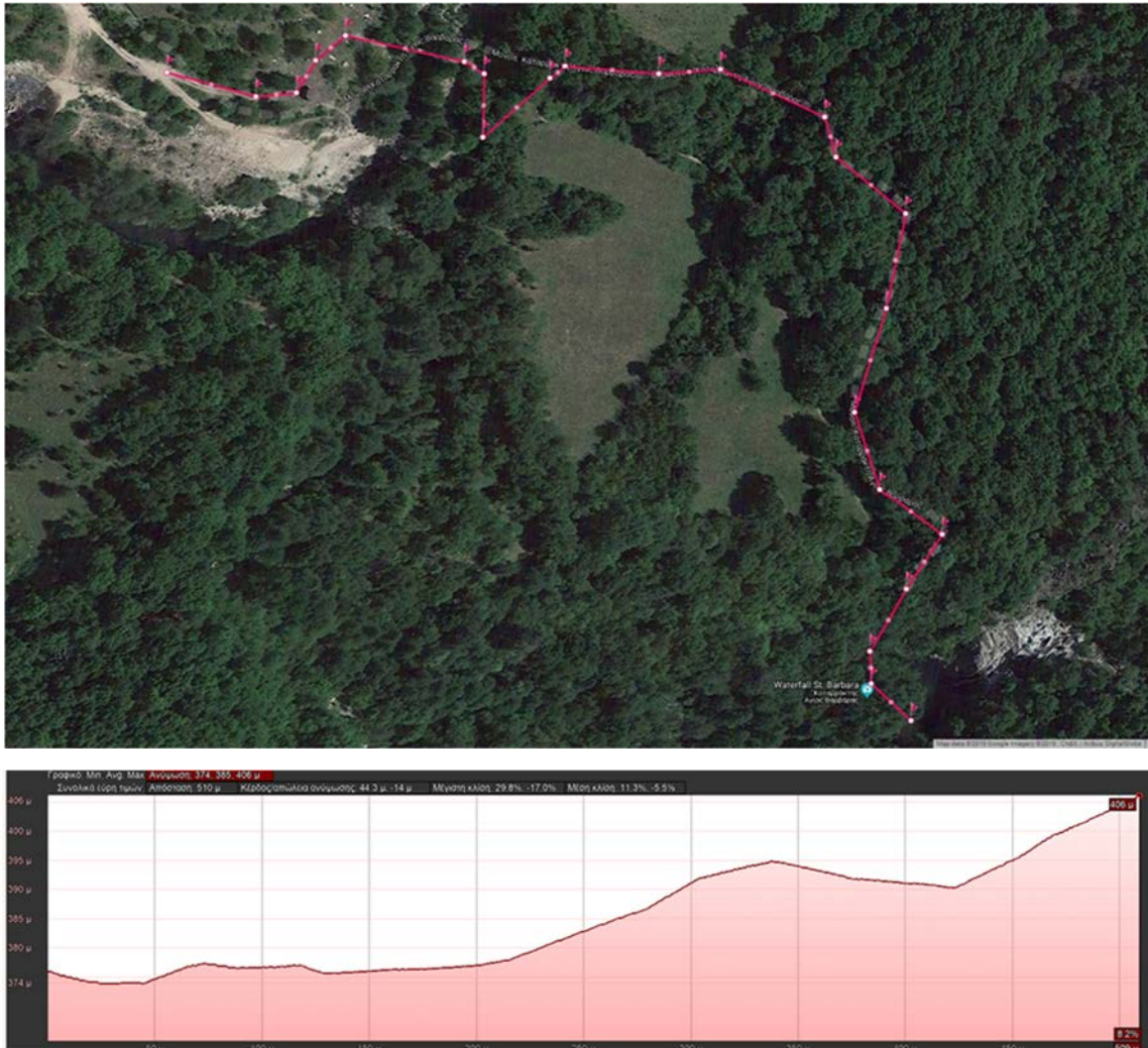
- **Δραστηριότητες και διευκολύνσεις** [με αναφορά σε υπηρεσίες και χώρους δραστηριοτήτων εντός της περιοχής, παραθέτοντας στοιχεία για την προσβασιμότητά τους, καθώς και πληροφορίες για τυχόν διευκολύνσεις]
- **Τι πρέπει να γνωρίζετε** [με αναφορά στα προβλήματα ή εμπόδια που μπορεί να συναντήσουν κάποιες κατηγορίες επισκεπτών, στα σημεία που παρουσιάζονται τα προβλήματα, στους κινδύνους που πρέπει να γνωρίζουν, καθώς και σε συμβουλές/οδηγίες για περιπτώσεις κινδύνου ή/και σχετικές διαδικασίες που προβλέπονται]
- **Πώς να προετοιμαστείτε κατάλληλα** [με πρακτικές συμβουλές για ρουχισμό, εξοπλισμό, προμήθειες, κλπ. αλλά και διαθέσιμο υλικό που μπορούν να αναπαράγουν και να έχουν μαζί τους, όπως χάρτες, εκτυπωμένες οδηγίες διαδρομών κ.λπ.]
- **Αντιμετωπίζετε πρόβλημα ή έχετε απορίες;** [με πληροφορίες για το πού μπορούν να απευθυνθούν οι ενδιαφερόμενοι, είτε πριν είτε κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, για περισσότερες πληροφορίες, για βοήθεια κ.λπ.]

Ειδικά για την παρουσίαση των μονοπατιών και την ανάδειξη της προσβασιμότητάς τους, ιδιαίτερα βοηθητικά και «πειστικά» είναι τα εξής συμπληρωματικά μέσα τα οποία μπορούν να πλαισιώσουν ένα καλά οργανωμένο προφίλ προσβασιμότητας:

- **Οργανωμένα εικαστικά άλμπουμ φωτογραφιών** που αναδεικνύουν τις συνθήκες πρόσβασης, οριζόντιας και κάθετης κίνησης, συμμετοχής σε δραστηριότητες κ.λπ.
- **Επαγγελματικές ή/και ερασιτεχνικές λήψεις βίντεο**, π.χ. ολοκληρωμένα βίντεο του κάθε μονοπατιού (π.χ. με λήψεις από drone ή/και λήψεις 360°)
- **Ειδικό χάρτες και διαγράμματα για κάθε μονοπάτι/υποδομή**, για παράδειγμα:
 - **Κατασκευασμένοι χάρτες με χάραξη του μονοπατιού**, π.χ. αεροφωτογραφίες στις οποίες επισημαίνονται με διαφορετικά χρώματα τα τμήματα που είναι κατάλληλα για κάθε κατηγορία επισκεπτών με μειωμένη κινητικότητα, τα προσβάσιμα σημεία ενδιαφέροντος, θέασης, δραστηριοτήτων κ.λπ., οι διευκολύνσεις, όπως προσβάσιμα WC, σημεία στάθμευσης, πρόσβασης στο νερό, πληροφόρησης κ.λπ.
 - **Περιγραφικές οδηγίες πλοήγησης για κάθε μονοπάτι/διαδρομή**, όπου επισημαίνονται αποστάσεις, κλίσεις, σταθμοί ενδιαφέροντος, σημεία αλλαγής πορείας με σαφείς οδηγίες για σημεία στα οποία μπορεί να μπερδευτεί ο επισκέπτης κ.λπ.
 - **Κατασκευασμένα διαγράμματα ανύψωσης ή/και βαθμού δυσκολίας μονοπατιών**, στα οποία επισημαίνονται οι αποστάσεις και οι αυξομειώσεις της κλίσης και, ει δυνατόν, τα ελεύθερα πλάτη, το υλικό των επιφανειών, οι εγκάρσιες κλίσεις, τα σημεία που χρήζουν προσοχής/βοήθειας από τρίτο, οι γεφυρώσεις κ.λπ. Ειδικά τα διαγράμματα ανύψωσης (αγγλ. *elevation charts*) παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για πολλές ομάδες επισκεπτών και έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμοι, ενώ η παραγωγή τους δεν είναι πλέον τόσο δύσκολη. Για παράδειγμα, η εφαρμογή Google maps προσφέρει σήμερα ελεύθερα τη δυνατότητα δημιουργίας «elevation profiles» με πληροφορίες για τη διακύμανση του ύψους σε όποια διαδρομή διαλέξετε, σε οποιαδήποτε περιοχή²⁶. Συνιστάται βέβαια η περαιτέρω γραφική τους επεξεργασία για την προσθήκη κλίσεων, επισημάνσεων εμποδίων κ.λπ., όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

²⁶ Βλ. <https://support.google.com/earth/answer/148134?hl=en>. Επίσης μπορείτε να δείτε πως γίνεται στο παρακάτω ενημερωτικό video: <https://www.youtube.com/watch?v=TZZ-dKOp8NY>.

- **Διαγράμματα, 3D απτικά μοντέλα, φωτογραφίες κ.λπ.** από σταθμούς πληροφόρησης, παρατηρητήρια, καταφύγια, περιοχές δραστηριοτήτων όπως rickpic, camping κ.λπ.
- **Ηχητικά ή/και βίντεο με συνεντεύξεις από πραγματικούς χρήστες**
- **Ενημερώσεις (feeds) από social media**



Εικόνα 52. Παράδειγμα χάραξης μονοπατιών σε Google maps: επισημάνση αποστάσεων και σημείων αλλαγής πορείας (πάνω) και διάγραμμα ανύψωσης (κάτω)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Υπουργείο Εσωτερικών-ΕΛΛΑΔΑ (2009). *Μεθοδολογία προσβασιμότητας δημόσιων υπηρεσιών και υποδομών*. Διάθεση σε <https://docplayer.gr/2808479-Methodologia-eleghoy-prosvasimotitas-dimosion-ypiresion-kai-ypodomon.html> (downloaded: 01.2019)

Accessible Arts (2012). *Accessibility Resource Kit – Venue Checklist: Exhibition Checklist*. Διάθεση σε <http://www.aarts.net.au/resources/> (downloaded: 01.2019)

United States Department of Agriculture, Forest Services (2012). *Accessibility Guidebook for outdoor recreation and trails*. Διάθεση σε <https://www.americantrails.org/resources/accessibility-guidebook-for-outdoor-recreation-and-trails> (downloaded: 01.2019)

